

Оріон

Нова українська школа

Людмила Аристова
Наталія Чен

МИСТЕЦТВО

5

УДК 73/76*кл 5 (075.2)
А 79

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 08.02.2022 р. № 140)*

Як зрозуміти мистецтво, або Умовні позначки

Міркуємо, шукаємо відповіді, висловлюємо власну думку

Дізнаємося про важливе, розуміємо і запам'ятовуємо

Слухаємо і відчуваємо музику, переглядаємо відео

Співаємо, музикуємо, захоплюємося

Малюємо, творимо нове, фантазуємо

Працюємо в групі, досліджуємо, спостерігаємо, обговорюємо, працюємо над проектами

Опановуємо свої емоції

Завдання з електронними додатками,
які бажано виконувати в школі

Аристова Л. С., Чен Н. В.

А79 Мистецтво : підруч. інтегрованого курсу для 5 кл. закладів загальної середньої освіти / Л. С. Аристова, Н. В. Чен. — Київ : УОВЦ «Оріон», 2022. — 224 с., іл.

ISBN 978-966-991-208-4.

УДК 73/76*кл 5 (075.2)

ISBN 978-966-991-208-4

© Аристова Л. С., Чен Н. В., 2022
© УОВЦ «Оріон», 2022

Дорогі шанувальниці і шанувальники мистецтва!

Усі ви давно переконалися, що світ Мистецтва яскравий, різноманітний, захопливий, наповнений дивовижними звуками і фарбами, виразними словами і рухами. У цьому світі люди перебувають кожної миті свого життя, і дуже важливо розуміти його секрети, щоб брати з нього сили, емоції і натхнення. Він змінюється, розвивається, живе в кожному з нас, а ми — люди — можемо повноцінно існувати тільки в ньому!

Наша подорож світом Мистецтва триває! У цьому році ми разом будемо вчитися розуміти мову мистецтва, слухати музику, співати, грати на музичних інструментах, милуватися витворами різних видів образотворчого мистецтва, створювати композиції, фантазувати і мріяти, спостерігати і відчувати, досліджувати, думати і діяти!

З величезною повагою — авторки

Пропонуємо маршрут нашої подорожі:

5 клас

НАРОДНЕ І ПРОФЕСІЙНЕ МИСТЕЦТВО

КЕЙС
МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА

КЕЙС
ОБРАЗОТВОРЧОГО
МИСТЕЦТВА

ВЗАЄМОДІЯ І СИНТЕЗ МИСТЕЦТВ

КЕЙС
ВЗАЄМОДІЯ І СИНТЕЗ
МИСТЕЦТВ

Путівник світом мистецтва

НАРОДНЕ І ПРОФЕСІЙНЕ МИСТЕЦТВО

КЕЙС МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

КЕЙС ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

СТВОРЮЄМО ПРОЄКТ			
6			64
11	Народження музики	1 Зародження образотворчого мистецтва	68
15	Таємниця впливу музики	2 Мистецтво, яке лікує	71
18	Народна пісня — душа народу	3 Зрозуміти мову графіки	74
21	У родинному колі пісня звучить	4 Мистецтво ілюстрації	77
24	Календарно-обрядові пісні	5 Зрозуміти мову живопису	80
27	У народних ритмах	6 Розмаїття світу живопису	84
30	Музична візитівка країни	7 Чи може камінь говорити?	87
34	Таємниця людського голосу	8 Музика, що застигла в камені	90
38	Секрети співочих голосів	9 Краса народного мистецтва	93
41	Хорове мистецтво	10 Прекрасна чарівність народного розпису	96
44	Інструментальна музика звучить	11 Цінність ажурного мистецтва	99
47	Музичні інструменти симфонічного оркестру	12 Культура керамічного мистецтва	102
51	Слухаємо симфонію	13 Дизайн, його види	105
55	Види оркестрів	14 Одяг як частина нашого образу	108
58	Мелодії рідного дому	15 Магія художньої фотографії	111
61			114
ПЕРЕВІРЯЄМО СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ			

КЕЙС СИНТЕЗУ МИСТЕЦТВ

118	СТВОРЮЄМО ПРОЄКТ		118
Свято і світ Різдва			
121	Різдвяний вертеп	16 Різдво прийшло	124
У театральному світі			
127	Ляльковий театр	17 Лялька в театрі	131
134	Музичний театр: опера	18 Театральна афіша — запрошення до світу театру	137
140	У світі української опери	19 Розповідь театральної завіси	145
148	Музичний театр: балет	20 Як народжується декорація	152
155		21 Магія створення театральних декорацій	159
161	Музичний театр: мюзикл	22 Загадки і секрети бутафорії	165
167		23 Театральний костюм — складова сценічного образу	171
О цирк! Ти — чарівний світ...			
173	Музика в цирку	24 Художник і цирк	176
Подорож у світ анімації і кіно			
179	Захопливий світ кіно й анімації	25 Чарівний світ мультиплікації: мальовані мультфільми	183
186		26 Відкриття лялькової та пластилінової анімації	189
Загадки і сюрпризи медіасвіту			
192	Мистецтво і медіа	27 Мистецтво і медіа	196
199	Музика на телебаченні	28 Телебачення як мистецтво	202
Чим нас можна здивувати?			
205	Феєрія сучасних музичних шоу	29 Інсталяція як форма сучасного мистецтва	210
213		30 Музеї — скарбниці шедеврів	217
218	ПЕРЕВІРЯЄМО СВОЇ ДОСЯГНЕННЯ		220

Створюємо проєкт

Я ВЧУСЯ РОЗУМІТИ МУЗИЧНЕ І ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Кроки виконання проєкту

- Крок 1.* Об'єднайтеся в групи за інтересами для пошукової діяльності.
- Крок 2.* Розподіліть обов'язки в групі.
- Крок 3.* Обговоріть, яку інформацію будете збирати та аналізувати.
- Крок 4.* Оберіть форму представлення проєкту.
- Крок 5.* Проведіть опитування у класі та вдома щодо вашої теми проєкту (за потреби).
- Крок 6.* Створіть проєкт і обговоріть його з дорослими.
- Крок 7.* Проведіть захист проєкту на уроці.
- Крок 8.* Проаналізуйте, чи все вдалося при створенні та презентації проєкту? Як працював кожен учасник групи? Які емоції і почуття вас охоплювали під час роботи над проєктом?

Пам'ятайте!

Робота над проєктом передбачає:

- ◆ вибір теми дослідження;
- ◆ добір матеріалу;
- ◆ аналіз інформації;
- ◆ формулювання висновків;
- ◆ захист проєкту.

ОБЕРІТЬ ТЕМУ МИСТЕЦЬКОГО ПРОЄКТУ: МУЗИКА

Тема проєкту:

НАРОДНА ПІСНЯ — ДУША НАРОДУ

Форма представлення проєкту: комп'ютерна презентація з концертними виступами учнів і учениць, лепбук тощо (на вибір учнів і учениць).

Поради щодо виконання проєкту

1. Доберіть вірші про народну пісню, казки і легенди.
2. Оберіть світлини скульптур та творів живопису, присвячених пісні.
3. Доберіть аудіо/відеозаписи пісень.
4. Дослідить, які народні пісні є популярними у наш час.
5. Оформіть проєкт.

Зовнішній вигляд

Внутрішній вигляд

Тема проєкту:

УЛЮБЛЕНІ НАРОДНІ ПІСНІ МОЄЇ РОДИНИ

Форма представлення: концертний виступ учнів і учениць з рідними, флешмоб, комп'ютерна презентація тощо (на вибір учнів і учениць).

Поради щодо виконання проєкту

1. Дослідить, які українські народні пісні співають у вашій родині.
2. Запропонуйте вашим рідним заспівати улюблені пісні.
3. Створіть аудіо/відеозапис улюблених пісень у виконанні ваших рідних.
4. Доберіть вірші, легенди, світлини, які можна використати у концертному виступі, присвяченому улюбленим пісням вашої родини.
5. Створіть сценарій вашого концерту.

6. Виступіть на уроці-концерті, за можливістю, разом із рідними.

Флешмоб учнів Першої української гімназії імені М. Аркаса (м. Миколаїв)

Тема проєкту:

СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ГУРТИ
ТА СПІВАКИ/СПІВАЧКИ

Форма представлення: картки для «арт-сушки», відео-записи, комп'ютерна презентація, лепбук.

Поради щодо виконання проєкту

1. Оберіть вокальні гурти або сольних співаків/співачок, які є популярними в Україні.
2. Доберіть інформацію про їхню творчість.
3. Прослухайте пісні у їхньому виконанні, оберіть пісні, які запропонуєте для слухання.
4. Створіть коротку картку-повідомлення про виконавців або гурт, яка буде містити світлину з портретом улюбленого виконавця або гурту та інформацію про їхній творчий доробок.
5. Створіть власний малюнок-враження від прослуханих пісень. Розмістіть їх на мотузках у кабінеті музики або класній кімнаті.
6. Запросіть друзів і рідних на цей захід.

Тема проєкту:

ТАНЦІ НАРОДІВ СВІТУ

Форма представлення проєкту: відеозаписи, комп'ютерна презентація, лепбук.

Поради щодо виконання проєкту

1. Перегляньте в інтернеті танці народів світу.
2. Підготуйте невеличке повідомлення про танець, який вам сподобався найбільше.
3. Підготуйте сторінку для лепбуку про танець народів світу зі світлинами.
4. Підготуйте відеоролік для ютуб-каналу про улюблений народний танець.
5. Створіть кросворд на тему: «Народні танці світу», презентуйте на уроці.

Тема проєкту:

ЗІРКИ ОПЕРНОГО СПІВУ УКРАЇНСЬКІ СПІВАКИ ТА СПІВАЧКИ НА СВІТОВІЙ ОПЕРНІЙ СЦЕНІ

Форма представлення проєкту: відеозаписи, комп'ютерна презентація, картка профілю співака/співачки у соцмережах.

Поради щодо виконання проєкту

1. Користуючись матеріалом підручника, оберіть відомих співаків/співачок оперної сцени.

2. Ознайомтеся з їхньою творчістю, перегляньте відео їхніх виступів.
3. Доберіть інформацію про їхню творчість.
4. Створіть коротку картку-повідомлення, яка буде містити світлину з портретом та інформацію про їхній творчий доробок.
5. Створіть комп'ютерну презентацію про видатних співаків/співачок за обраною темою проекту.
6. Створіть картку профілю співака/співачки у соцмережах з посиланням за прикладом.

1

Народження музики

Що таке музика? Чому і як виникла музика? Для чого вона існує?

Першим музичним інструментом був людський голос, а першими музичними звуками вважаються наслідування людиною голосів тварин і птахів під час полювання.

Давні люди вірили, що музика має чарівну силу й використовували її як захист. Тупання ногами, плескання в долоні, ритмічні вигукування допомагали налаштуватися на полювання. Рух, танець і музика були невід'ємними складниками життя первісної людини. За допомогою музичних звуків первісна людина могла приборкувати та дресирувати диких тварин або заманювати рибу. Музика була і частиною праці давньої людини. Найчастіше працювали під ритмічні звуки ударних інструментів або флейти. Музика допомагала працювати злагоджено, ритмічно, в основі спільних дій був **ритм**.

Ритм — упорядковане чергування музичних звуків.

Звуки природи, спів пташок (на вибір вчителя/вчительки). Луї Клод Дакен. Зозуля.

Перегляньте зображення первісних музичних інструментів. Що вони нагадують?

<https://cutt.ly/iIAVRDk>

Первісні музичні інструменти майже не відрізнялися від знарядь праці. Більшість з них мали походження саме з праці. Про це нам розповідає форма інструмента й манера

гри на ньому. Звичайна ступа, у якій мололи зерно, глиняний горщик або гарбузовий бутил обтягувалися шкірою — і виходив готовий музичний інструмент, якому пізніше дали назву «ударний».

<https://cutt.ly/qI4VUNR>

Пер Нергард. Образ шуму (фрагмент).

Які групи інструментів відіграють головну роль у прослуханому вами музичному фрагменті? Які емоції викликали?

Струнні музичні інструменти являли собою наслідування списа.

Щоб передати сигнал на більш далеку відстань, первісний музикант посилював звук свого голосу, вигукуючи в раковину або очеретяну трубку — так виникли **духові** музичні інструменти. Першим доісторичним духовим музичним інструментом, існування якого офіційно підтверджують археологи, є *флейта*. Про цей музичний інструмент складено велику кількість казок і легенд.

Згадайте легенду про флейту Пана, з якою ви знайомилися у початковій школі. Як, за легендою, з'явилася флейта? Визначте, на якій зі світлин зображено флейту Пана. Чому ви так вважаєте?

1

2

3

Утворіть «первісний оркестр». Музикайте, використовуючи власне тіло або допоміжні засоби (олівці, пергаментний папір, коробочки із сумішшю тощо).

Послухайте мелодію «Чудовий край» (музика Анни Олейнікової, слова Володимира Шпорта) і розучіть її.

<https://cutt.ly/FlAVP1z>

ЧУДОВИЙ КРАЙ

сл. Володимира Шпорта

муз. Анни Олейнікової

F Бадьоро C A Dm G C

F C A Dm G C C G

Жи-ве-мо ми в чу-до-вім
кра-ї, тут гар-но все: лі-си й по-ля, сте-пи й спі-ву-чі во-до-гра-ї — най-кра-ща

C G C Приспів F C A⁷ Dm G

в сві-ті ця зем-ля. Віль-на дер-жа-ва і ко-заць-ка сла-ва, і най-щи-рі-ші по-чут

C F C A Dm G

тя. На-ша це кра-ї-на — рід-на Ук-ра-ї-на! Чу-до-вий край, мо-я зем

C Coda Dm G C

ля! Чу-до-вий край, мо-я зем-ля!

1. Живемо ми в чудовім краї,
тут гарно все: ліси й поля,
стеги й співучі водограї —
найкраща в світі ця земля.

Приспів:

Вільна держава
і козацька слава,
і найщиріші почуття.
Наша це країна —
рідна Україна,
чудовий край, моя земля!

<https://cutt.ly/tOtwbOe>

2. Як символ твій — Дніпро могутий,
тризуб, калина і верба...
Край милий, добрий та родючий —
гарнішого, ніж він, нема!

Приспів.

Розкодуйте ланцюжок слів-асоціацій. Поясніть кожний з елементів. Обговоріть у групі свої припущення. Презентуйте відповідь від групи.

ЯВИЩА ПРИРОДИ

ЗВУКИ ПРИРОДИ

ВИГУКИ

МАГІЧНІ ОБРЯДИ

ПРАЦЯ ЛЮДИНИ

ІГРИ

ЛЮДСЬКИЙ ГОЛОС

ЗВУК

МУЗИЧНИЙ ЗВУК

Визначте, до яких груп інструментів можна віднести ці первісні інструменти.

1

2

3

4

5

ДУХОВІ

СТРУННІ

УДАРНІ

За допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Класифікація»: розташуйте музичний інструмент у відповідній групі.

<https://cutt.ly/QIAVFpX>

2

Таємниця впливу музики

Як музика впливає на людину?

Чи може музика лікувати?

Чи може музика змінювати емоційний стан?

З давніх-давен музиці відводилася важлива роль. Давні люди вірили, що за допомогою музики можна викликати дощ, сприяти росту рослин. Вважалося, що музика здатна впливати на все живе: рослини, тварин і навіть людей.

Стародавні міфи розповідають про чарівну силу музики й про музикантів-чарівників. Так, давньогрецькі міфи присвячені солодкоголосому Орфею, який ставав могутнішим за богів, коли грав на *кіфарі*. Йому підкорялися морські хвилі й гори, птахи та тварини. Бог мистецтв Аполлон так грав на кіфарі, що птахи зачаровувались музикою, музи і богині рухалися у веселому танці, а на Олімпі панували гармонія і спокій.

Аполлон грає на кіфарі.
Рим. Палатинський музей

Музика може змінювати настрій людини, її емоційний стан, відновлювати гармонію в людському тілі. На це впливають її основні компоненти — **мелодія і ритм**. Недарма саме мелодію називають «душею музики». Мелодію можна наспівати без слів і без музичного супроводу.

Мелодія — основна музична думка вокального чи інструментального твору, образний зміст якої виражений одним голосом.

Кінофільм «Пригоди маленького Ремі» (Франція, 2018) (фрагмент).

<https://cutt.ly/FlAVJME>

З якими емоціями Ремі наспівував свою мелодію? Як змінювався настрій людей, які почули цей наспів? Наспівайте свою улюблену мелодію, передаючи власні емоції.

Мелодію можна не лише наспівати, а й заграти на музичних інструментах із супроводом. Тоді мелодія збагачується, стає більш насиченою. На це впливає **гармонія** — важливий елемент музичної мови.

Гармонія — співзвуччя, елемент музичної мови.

<https://cutt.ly/rIAVVvT>

Фридерик Шопен. Ноктюрн оп. 9 № 1, сі-бемоль мінор (фрагмент на вибір учителя/вчительки).
Нікколо Паганіні. Каприз № 24 (фрагмент на вибір учителя/вчительки).

Які емоції у вас викликали ці музичні твори? Чи змінювався настрій під час прослуховування? Доберіть слова-характеристики, які відповідають:

мелодії творів: **СХВИЛЬОВАНА, СПОКІЙНА, ПОРИВЧАСТА, ПЛАВНА, ВЕСЕЛА, ГРАЙЛИВА, НАПОРИСТА, СТРИМАНА, НАСПІВНА, ЛІРИЧНА;**

<https://cutt.ly/sIAVMNV>

гармонії творів: **РІЗКА, М'ЯКА, НАСИЧЕНА, ПРОЗОРА, ВИРАЗНА, НАПРУЖЕНА, СПІВЗВУЧНА, МІНОРНА, МАЖОРНА, РАДІСНА, СУМНА, МІНЛИВА.**

В обрядах і святах багатьох народів використовувався не лише супровід на музичних інструментах, а й ритмічний **акомпанемент**. Ритмічний акомпанемент міг створюватися тупанням ніг учасників. Звук до того ж значно посилювався, якщо танцюристи/танцюристки били ногами по дошці або по настилу над ямою.

Акомпанемент — музичний супровід основної мелодії вокального чи інструментального твору.

В Індії та Тибеті дуже популярним музичним інструментом є **співачі чаші**, виготовлені з порцеляни або металу й наповнені різною кількістю води. По воді у чашках плескають бамбуковими або дерев'яними паличками. Кількість води в чаші визначає висоту звуку і дає змогу її зберігати. Припускають, що звук, який видобувається, наділений незвичайною силою благотворного впливу на здоров'я і душевний стан людини, а також здатний наповнити навколишній простір гармонією і спокоєм.

Музикуємо! Для музикування можна використовувати склянки, банки, пляшки, глечики тощо.

1. Наповніть склянки водою різного рівня. Стукайте по них олівцем або паличкою і створюйте різні мелодії.

2. Об'єднайтесь у дві групи. Перша група музикує на склянках, а друга — виконує ритмічний супровід за допомогою ніг і рук.

Виконайте пісню «Чудовий край» (музика А. Олейнікової, слова В. Шпорта) у відповідному настрої.

Мініпроект:

1-й етап. Дайте відповідь на запитання:

1. Що таке музика?
2. Як вона виникла?
3. Для чого вона потрібна?

2-й етап. Об'єднайтесь у групи й обговоріть свої відповіді.

3-й етап. Створіть єдину відповідь на запитання від групи. Проілюструйте її.

4-й етап. Творчо презентуйте власний проєкт.

5-й етап. Розкажіть про свої враження від створення проєкту й роботи в групі.

Завдання на вибір учнів/учениць.

1. У вільний час проведіть дослідження з різними наспівами — сумними й веселими. Чи змінюється настрої людини, коли вона чує веселий чи сумний наспів? Як? Зробіть коротке повідомлення щодо власного дослідження.

2. У вільний час спробуйте дослідити, як рослини або домашні тварини реагують на музику. Зробіть коротке повідомлення щодо власного дослідження.

3. У вільний час створіть музичний інструмент із підручних засобів. Презентуйте його на уроці.

3

Народна пісня — душа народу

Чому пісню називають душею народу? Як будується народна пісня?

Ігор Гойняк.
Народна пісня

У кожного народу є своя унікальна музика — **народна**. У ній відображається його історія, традиції і культура. Унікальним феноменом, який супроводжує людину протягом усього її життя, є **народна пісня**. В піснях люди розповідають про своє життя, про все, що їх оточує, хвилює, про свою радість і сум, сподівання і надії. У давні часи пісні не записували, а запам'ятовували й передавали з уст в уста. У наш час збирачі фольклору записують

народні пісні, слухаючи як їх виконують народні співаки і співачки. Так з'являються нотні збірки народних пісень, з яких сучасні люди можуть дізнатися про побут, родинне життя, традиції і обряди будь-якого давнього народу.

Народна пісня — створений народом невеликий куплетний музично-поетичний твір.

Пригадайте, як будується композиторська пісня. Народна пісня будується, як і композиторська, у **куплетній формі**:

ПЕРШИЙ КУПЛЕТ

ЗАСПІВ | ПРИСПІВ

ДРУГИЙ КУПЛЕТ

ЗАСПІВ | ПРИСПІВ

ТРЕТІЙ КУПЛЕТ

ЗАСПІВ | ПРИСПІВ

Норвезька народна пісня «Чарівний смичок».

Індонезійська народна пісня «Прогулянка з батьком».

<https://cutt.ly/klABe9G>

Про що розповідається в піснях? Які їх особливості? У вільний час знайдіть і прочитайте українську народну казку «Чарівна скрипка».

<https://cutt.ly/ZIAV5Fo>

Поміркуйте, яку силу мала музика.

Народна пісня є популярною і в наш час. У різних країнах проводяться чемпіонати з фольклору, на яких виступають музичні колективи й виконують народні пісні своєї країни. В Україні проводиться фестиваль з фольклору «Євро Фольк-Україна», що об'єднав дорослих і дітей з усіх куточків нашої країни.

Дитячий фольклорний колектив «Родослав» (м. Енергодар, керівниця В. Синиченко) — учасниці I Національного чемпіонату України з фольклору «EURO FOLK» за підтримки ЮНЕСКО

Французька народна пісня «Братик Яків».

<https://cutt.ly/CIABs1o>

<https://cutt.ly/xlABuN9>

<https://cutt.ly/UIABhqo>

Музикуємо на чайн-барах!

Відгадайте, мелодію якої пісні ви виконуєте.

Канон — багатоголосний музичний твір, у якому кожний голос виконує одну й ту саму мелодію, але в різний час.

Послухайте і розучіть французьку народну пісню «Братик Яків» українською або тією мовою, яку ви вивчаєте. Виконайте пісню каноном.

<https://cutt.ly/NIABIAk>

БРАТИК ЯКІВ

Французька народна пісня

Український авторизований переклад В. Камінського

Вступ 2-го голосу

1. Ой, я - кий же, бра - тик Я - ків, ти сплю - ха, ти сплю - ха!

2. Тож вла - шту - є - мо шви-день-ко дзень-дзе-лень, дзень-дзе-лень!

Тиж-ня - ми із ліж - ка не зні-ма-єш ніж-ки. Ха - ха - ха, ха - ха - ха!

До-сить, Я-ків, спа-ти, тре-ба пра-цю-ва-ти ці-лий день, день у день!

Французька мова

Frère Jacques, Frère Jacques,

Dormez-vous? Dormez-vous?

Sonnez les matines! Sonnez les matines!

Ding, dang, dong. Ding, dang, dong.

Німецька мова

Bruder Jakob, Bruder Jakob,

schläfst du noch, schläfst du noch?

Hörst du nicht die Glocken, hörst du nicht die Glocken?

Ding Dang Dong, Ding Dang Dong

Англійська мова

Are you sleeping, are you sleeping?

Brother John, brother John.

Morning bells are ringing, morning bells are ringing.

Ding ding dong, ding ding dong.

Поміркуйте, чому пісню називають душею народу. Які думки і почуття передані в народних піснях? Об'єднайтесь у групи і складіть промову «Пісня — це душа народу». Використовуйте слова-підказки.

ЧУЙНА

НІЖНА

НАДИХАЄ

ЗВЕЛИЧУЄ

МЕЛОДІЙНА

СУМНА

ЗМІНЮЄ НАСТРІЙ

ДОПОМАГАЄ

РАДІСНА

4

У родинному колі пісня звучить

Які існують види народних пісень? Що оспівується в родинно-побутових піснях?

Народні пісні розподіляються на календарно-обрядові, родинно-побутові, історичні, думи тощо. Кожний з видів народних пісень має свої особливості.

Розмаїття людського життя відтворюють **родинно-побутові пісні**. Ліричні, жартівливі, колискові, весільні й інші пісні розповідають про життя людини. У ліричних піснях оспівується почуття людини: кохання, радощі й сум, у колискових — ніжність і любов мами до своєї дитини, у жартівливих — висміюються негативні риси.

Родінно-побутові пісні — це ліричні поетично-музичні твори, у яких відбиті почуття, переживання, думки людини, пов'язані з її особистим життям, подіями в сім'ї, родинними стосунками.

Коліскові пісні співають дитині з перших днів її життя. У давні часи вважалося, що спів над колискою є магічним оберегом, який захищає немовля від хвороби й нещастя. Під час виконання колискових пісень великого значення набуває **інтонація** — ніжна, ласкава, добра. У музичній інтонації об'єднуються всі засоби виразності — елементи музичної мови. У колискових піснях оспівуються тварини: котик, вовчик, ведмежатко, а ще з'являються незвичні образи: Сон, Дрімота.

Катерина Дудник.
Сон

Інтонація — засіб виразності в літературі й музиці, який відображає зміст і певні почуття.

Українська народна пісня «Ой ходить сон коло вікон».

<https://cutt.ly/UIABvBy>

Чи співзвучна картина Катерини Дудник «Сон» (див. с. 21) пісні, яку прослухали?

Які образи ожили в музиці? Яка її основна інтонація? У якому темпі виконується? Яка динаміка?

Жартівливі пісні — музично-поетичні твори, у яких виражається народний гумор і дотепність.

Пригадайте жартівливі пісні, які співали в молодших класах: «Грицю, Грицю, до роботи», «Сіяв мужик просо». Про кого йдеться у цих піснях? Над якими вадами кепкують?

Українська народна пісня «Ой на горі жита много» (у виконанні дитячого гурту та дорослого гурту).

<https://cutt.ly/SIABmZZ>

<https://cutt.ly/BIABRok>

Який характер пісні? Які інтонації? Чому ця пісня є жартівливою? Охарактеризуйте манеру виконання співаків. Чи відрізняється виконання пісні різними гуртами? Чим?

Народні пісні з однаковою назвою і текстом можуть виконуватися по-різному в різних регіонах України. Виконавці можуть змінювати темп, ритм, додавати вигуки, наспівування тощо.

Ліричні пісні оспівують кохання, родинні стосунки, розлуку, жаль за батьківським домом, сподівання, надії, мрії. Іноді в цих піснях відбуваються магічні перетворення: матері на зозулю, дівчини на калину тощо. Ці пісні виконуються розспівно, протяжно, у помірному темпі, з відповідними емоціями.

Розучіть українську народну пісню «При долині кущ калини».

<https://cutt.ly/uIABUfF>

ПРИ ДОЛИНИ КУЩ КАЛИНИ

Українська народна пісня

Наспівно

При до - ли - ні кущ ка - ли - ни на - хи - лив - ся до во - ди. Ти ска -

5
 жи, ска - жи, ка - ли - но, як по - па - ла ти сю - ди? Ти ска -// ди.

При долині кущ калини
 Нахилився до води.
 Ти скажи, скажи, калино,
 Як попала ти сюди.
 Якось ранньою весною
 Козак бравий прискакав.
 Милувався довго мною,
 А тоді з собою взяв.
 Він хотів мене калину
 Посадить в своїм саду.

Не довів і в полі кинув —
 Думав, що я пропаду.
 Я за землю ухопилась,
 Стала на ноги свої.
 І навіки поселилась
 Де вода і солов'ї.
 Ти не дми на мене, вітре,
 Я тепер не пропаду:
 Наді мною сонце світить
 І надалі я цвіту.

Виконайте завдання на вибір.

1. Складіть запитання до кросворду «навпаки».
2. Складіть власний кросворд з теми «Родинно-побутові пісні».

				П			
1	Ж	А	Р	Т	І	В	Л
2	К	О	Л	И	С	К	О
3	Л	І	Р	И	Ч	Н	А
				Я			

За допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Знайди пару»: розташуйте пісні відповідно до їх різновиду та розгадайте кросворд.

<https://cutt.ly/FIABJ04>

<https://cutt.ly/3IFdcww>

5

Календарно-обрядові пісні

У чому особливості календарно-обрядових пісень? Які різновиди? Чи використовують сучасні гурти давні народні пісні? Чи змінюється народна пісня в сучасному її виконанні і сприйнятті?

У давні часи в певну пору року, відповідно до календаря, люди співали особливі народні пісні. Такий спів супроводжувався обрядами. Тому ці пісні називаються **календарно-обрядовими**. Зазвичай ці твори відображали цикл хліборобської праці протягом року: навесні, влітку, восени. У таких піснях дуже часто відтворювалися рухи, що символізували оранку, сівбу, жнива тощо.

Календарно-обрядові пісні — це фольклорні твори, які виконувались під час календарних свят і обрядів.

Пригадайте, які календарно-обрядові пісні ви знаєте. Як вони називаються? Про що в них ідеться? Перегляньте світлини. Які календарно-обрядові пісні вони ілюструють?

Пісні, які співають під час жнив, коли збирають урожай, називають **жниварськими**. Вони поділяються на три групи: **зажинкові** — величання першого снопа і жниць, **жнивні** — основною темою є важка праця хліборобів, **обжинкові** — бадьорі, радісні пісні, у яких оспівується нива й новий урожай.

Пісні, які співають напередодні Нового року з щедрими побажаннями здоров'я, добробуту, називають **щедрівками**. У Святвечір, на Різдво, співають **колядки**. Щедрівки і колядки належать до календарно-обрядових пісень зимового циклу.

Народні календарно-обрядові пісні, які виконують для зустрічі весни, називають **веснянками**.

Українська народна пісня «Вийшли в поле косарі» (у виконанні Національної капели бандуристів України ім. Георгія Майбороди).

Українська народна пісня «Святвечор, свят» (у виконанні гурту «Веснянка», м. Рівне).

Українська народна пісня «Ой, нумо, заплетемо шума».

Пісня «Шум» (у виконанні гурту «GO_A»).

<https://cutt.ly/WIAB8XC>

<https://cutt.ly/zIANtW7>

<https://cutt.ly/uIABNVx>

<https://cutt.ly/vIFdO5h>

Який характер прослуханих пісень? У чому їх особливості? Що оспівується в піснях? Чи здогадалися, до яких календарно-обрядових пісень належать прослухані пісні? Порівняйте мелодію веснянки й сучасну пісню «Шум» гурту «GO_A». Чи змінюється народна пісня в сучасному її представленні й переосмисленні? Порівняйте засоби виразності мелодій пісень (ритм, характер мелодії, темп, динаміка).

За бажанням ознайомтеся з творчістю українського електрофольк гурту «GO_A». Цей гурт поєднує сучасну електронну музику з етнічними мотивами.

Український електрофольк гурт «GO_A» бере участь у благодійному марафоні

Обробка — це видозмінення музичного твору шляхом використання різноманітних засобів музичної виразності.

Виконайте українську народну пісню «При долині кущ калини» у відповідному характері.

Пограйте в гру «Віночок народних пісень». Об'єднайтесь у три команди. Пригадайте народні пісні, які ви вивчали протягом навчання у школі. Напишіть на дошці назви пісень, які б ви хотіли виконати. Оберіть ведучого/ведучу. Умовним рухом руки ведучий/ведуча надає можливість групі заспівати пісню, яка їй подобається, а решті груп її підхопити. Виграє та команда, яка виконає найбільше пісень.

Оберіть групу виконавців інструментального супроводу пісень.

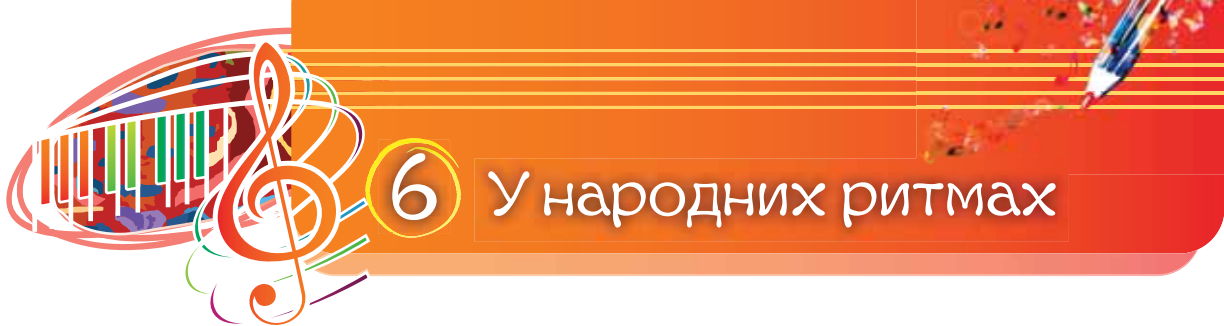
Об'єднайтесь у групи. Оберіть календарно-народну пісню, яку вивчали. Спробуйте видозмінити її за допомогою зміни темпу, динаміки, ритму тощо. Проспівайте.

Дізнайтесь у дорослих, які українські народні пісні вони знають. Чи співали вони їх, коли були маленькими? Виконайте завдання на вибір:

- Запитайте у рідних, які календарно-обрядові пісні їм подобається співати і чому. Чи доводилося їм брати участь у колядуванні? Як це відбувалося?
- Роздивіться ілюстрації. Яка з них, на вашу думку, краще підходить для оформлення вебсторінки в інтернеті, присвяченої українським календарно-обрядовим пісням? Поясніть свою думку.

6 У народних ритмах

Як виникли танці? Якими бувають танці? У чому особливості народних танців світу?

У давні часи музика була невіддільна від танцю, а танець — від музики. Через рух люди намагалися передати свої емоції і почуття. Спочатку людина в танці намагалася імітувати поведінку тварин і птахів, потім — жести, що відображали певні трудові процеси. Танцям надавалося і магічне значення. Їх виконували під час проведення певних давніх обрядів. У кожного народу є свої унікальні танці.

Микола Малинка.
Гуцульський танець

Український народний танець **аркан**, поширений серед гуцулів, є ритуальним танцем обряду посвячення гуцульського юнака в легеня. Він виконується чоловіками зімкнутим колом або півколом з топірцями в руках. Танець повинен був перевірити юнака на міцність і витривалість.

«**Краков'як**» — найвідоміший польський танець. Він виконується парами під швидку музику. Танець складається з невеликих стрибків і підскоків, які танцюристи виконують легко, ледве торкаючись землі.

Український народний танець «Аркан» (у виконанні аматорського народного хореографічного колективу «Гомін Карпат»). Польський народний танець «Краков'як».

<https://cutt.ly/tlANpQD>

<https://cutt.ly/IIFdZmm>

Аркан

Краков'як

Американський народний танець **кантрі** є досить популярним, його можна побачити навіть на вулицях міст. Цей танець виконують чоловіки і жінки, лініями. В лінійках можуть збиратися багато учасників. Обирається людина, яка буде вигукувати назву елемента, що його треба виконати. Після вигуку елемента, під запальну музику його виконують усі охочі. Зазвичай кантрі виконується в простому одязі, іноді в ковбойському капелюсі і чоботах.

Американський народний танець «Кантрі» (у виконанні дорослих, хореографія Адріано Кастаньолі);

<https://cutt.ly/nIANgKI>

(у виконанні дитячого колективу, хореографія Хару Белтран).

<https://cutt.ly/dlANKDs>

У чому особливості переглянутих танців? Які характерні фігури ви запам'ятали? У чому особливості костюмів танцівників/танцівниць? Які характеристики танців? Охарактеризуйте контрастні елементи музичної мови. За другим слуханням одного з танців об'єднайтесь у групи танцівників і музикантів. Перша група виконує рухи танцю, а друга — ритмічний супровід до танцю.

Розучіть пісню «Гопак» (музика Олександра Злотника, слова Леоніда Ямкового).

ГОПАК

<https://cutt.ly/vIANxxi>

сл. Л. Ямкового

муз. О. Злотника

В F C⁷ F F B C | В С F

2-й к. Для закінчення

ви-ще, ви-ще за-каб-лу-ки!

1. Що б зробить таке веселе,
щоб в усіх-усіх оселях
Діти радісні були?
Нумо, разом почали!

Приспів:

Гей, гоп, гопака,
ось тобі моя рука.
Узялися всі за руки,
вище, вище закоблуки! (Двічі).

2. Що б зробить таке хороше,
щоб розвіялась пороша,
і на вулиці моїй
заспівали солов'ї?
3. Що б зробить таке важливе,
щоб усі були щасливі?
Ти, і я, вони і ми,
ну, подумайте самі...

Приспів.

Приспів.

Виконайте ритмічний супровід до пісні. Оберіть інструмент.

У вільний час перегляньте в інтернеті танці народів світу. Виконайте завдання на вибір.

1. Підготуйте сторінку для лепбука про танець народів світу зі світлинами.
2. Підготуйте відеоролик для ютуб-каналу про улюблений народний танець.
3. Складіть кросворд на тему «Народні танці світу», презентуйте на уроці.

7

Музична візитівка країни

Який народний музичний інструмент є, на вашу думку, візитівкою України? Які ви знаєте музичні інструменти, що стали музичними візитівками інших країн? Чи відомі вам приклади, коли музичні інструменти стали символами держави й були зображені на гербах?

Важлива роль в музиці відводиться музичним інструментам, тому що музика — це мистецтво, яке існує тільки під час виконання. У кожного народу є свої улюблені інструменти. Народні інструменти, які виникли багато століть тому, популярні й у наш час. Їх активно використовують не тільки народні колективи, а й виконавці музики різних стилів і жанрів. Найпопулярніші народні музичні інструменти стали музичними візитівками країн. Наприклад, у Шотландії — волинка, в Ірландії — арфа, в Іспанії — кастаньети, в Італії — мандоліна, в Аргентині — бандеон, в Південній Америці — флейта Пана, в Індії — сітар, в Африці — барабани.

Національна заслужена капела бандуристів України ім. Г. І. Майбороди

Україна славетна унікальними народними інструментами — сопілка, кобза, цимбали, трембіта, бугай, гудок, зозулька тощо, а музичною візитівкою є **бандура**. Бандура —

це струнно-щипковий музичний інструмент, який став популярним у XVI сторіччі. Традиційно бандури виготовляли з верби та липи, пізніше з клена. Бандура має форму овального корпусу з грифом, на якому розташовані кілки для басових струн і приструнків зі стабільною висотою звуку. На бандурі можна як грати лише мелодію, так і брати акорди та грати всіма пальцями одразу. У XXI столітті бандура стала дуже популярною, на ній грають сольні виконавці та групи, проводяться фестивалі — Bandura Music Days.

Українська народна пісня «Ой лопнув обруч» (у виконанні Національної заслуженої капели бандуристів України імені Георгія Майбороди).

<https://cutt.ly/clANv4F>

Кавер-версії світових хітів й українських народних пісень у виконанні гурту «Шпилясті кобзарі» (на вибір учителя/вчительки).

<https://cutt.ly/blANEOe>

Чим відрізняються народне і сучасне виконання на бандурі? Поміркуйте, чому цей інструмент отримав таку популярність в Україні. Назвіть характерні особливості музичних творів, які прослухали (темп, ритм, мелодія, динаміка).

Ірландія — єдина держава, символом якої є музичний інструмент. На гербі Ірландії зображено золоту арфу зі срібними струнами на синьому тлі. Згідно з легендою, добрі божества дарували її давньому правителю кельтів, щоб той музикував і дарував радість своєму народу. Відтоді кельтська арфа стала символом ірландського народу, хоча, за припущеннями, вперше її винайшли в Давньому Єгипті. Збереглися розповіді про давньоєгипетських музикантів, що вміли грати на арфі так чарівно, що ці звуки навіть зцілювали різні хвороби.

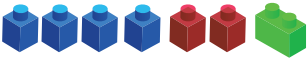
Давньоєгипетські арфістки (зображення на стародавньому папірусі)

Виконайте пісню «Гопак» (музика О. Злотника, слова Л. Ямкового) з рухами у відповідному настрої.

Пограємо в ритмічне лото. Використовуйте легоцеглинки. Подивіться на ритм, який представлено, і викладіть його з легоцеглинок. Продовжте цей ланцюжок власним ритмом. Виконайте ритмічну композицію на клавесах або проплескайте її долонями.

З'єднайте в уяві музичний інструмент з назвою країни або континенту.

Шотландія

Ірландія

Мозамбiк

Іспанія

Україна

Аргентина

Виконайте завдання на вибір.

1. Дослідіть, які музичні інструменти стали візитівками країн. Підготуйте невелику розповідь про музичний інструмент і фрагмент його звучання.

<https://cutt.ly/zIANyYV>

2. Намалюйте музичний інструмент, який вам найбільше подобається, розкажіть про його історію та запропонуйте фрагмент його звучання.

3. Підготуйте власний музичний виступ на музичному інструменті. Виконайте музичний твір на уроці.

4. Пограйте на віртуальній бандурі.

5. Спробуйте написати власну поезію, яка б оспівувала українські народні інструменти. Презентуйте на уроці.

За бажанням у вільний час пограйте у гру «Знайди пару». Використовуйте планшет або телефон.

<https://cutt.ly/CIANlwQ>

Картини, що звучать

[Валерій Дувірак. Аркан]

[Роман і Надія Федіні. Танці Верховини]

Роздивіться репродукції картин Валерія Дувірака «Аркан» та Романа і Надії Федіних «Танці Верховини». Чи відчуваєте музику, що звучить у картинах? Опишіть ту, яка сподобалася вам більше, — мелодія, темп, динаміка, ритм. Доберіть вірш, близький до настрою картини. За бажанням напишіть власний вірш або есе за цією картиною.

8

Таємниця людського голосу

**Які види мистецтв об'єдналися у вокальній музиці?
Чому люди любляють співати?
Які існують тембри людських голосів?**

Напевно, важко зустріти людину, яка б не любила співати. Через спів люди передають свої почуття, розповідають про свою радість і печаль. Вокальна музика нерозривно пов'язана зі словом, мовою і мовленням, оскільки мовлення і спів дуже близькі між собою. Вокальна музика об'єднала в собі *музичне мистецтво* (вокальну мелодію та інструментальний супровід) і *літературу* (поетичне слово).

Вока́льна му́зика — це музика, в якій голос людини відіграє чільну або рівноправну з інструментами роль.

Кожний людський голос має своє забарвлення, так звану звукову фарбу, **тембр**. За тембрами ми розрізняємо голоси рідних і знайомих нам людей, і, звичайно, відомих співаків. За тембрами людські голоси розрізняються так:

СОПРАНО	НАЙВИЩИЙ ЖІНОЧИЙ АБО ДИТЯЧИЙ ГОЛОС
АЛЬТ	НИЗЬКИЙ ЖІНОЧИЙ АБО ХЛОП'ЯЧИЙ ГОЛОС
ТЕНОР	ВИСОКИЙ ЧОЛОВІЧИЙ ГОЛОС
БАС	НАЙНИЖЧИЙ ЧОЛОВІЧИЙ ГОЛОС

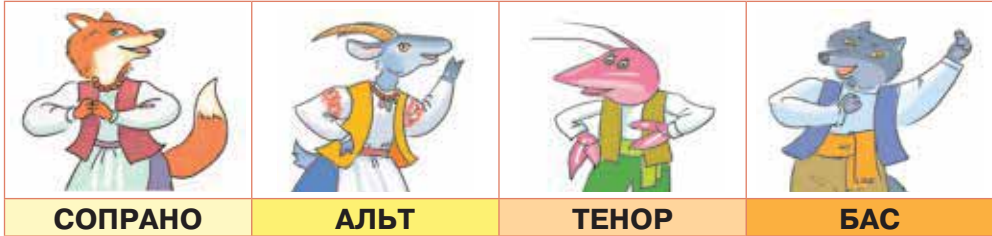

Тембр — це забарвлення звука, яке властиве певному голосу або музичному інструменту.

Згадаємо оперу відомого українського композитора Миколи Лисенка «Коза Дереза», яку слухали в попередніх класах. Кожний герой опери — Коза, Лисичка, Вовчик, Рак — має свій тембр. Прислухайте уривки з опери й визначте тембр головних героїв.

Микола Лисенко. «Пісня Лисички», «Пісня Кози», «Пісня Вовка», «Пісня Рака» (з опери «Коза Дереза»).

<https://cutt.ly/tJvWMUK>

<https://cutt.ly/xJvW43A>

<https://cutt.ly/1JvW9cn>

<https://cutt.ly/rJvEwS0>

Які тембри головних героїв опери? Охарактеризуйте їх. Згадайте свої улюблені казки й доберіть тембри для створення вокальних образів героїв казки.

Розучуючи пісню, співаки звертають увагу на позначки для виконання, які зазначив композитор в нотах, — рух мелодії, темп, динаміку, штрихи. Згадайте, які штрихи вам відомі і як їх виконують.

Нота — знак для запису музики.

Штрих — спосіб виконання музики: легато (зв'язане виконання), стаккато (переривчасте), нон легато (незв'язане).

Легато/Legato

Стаккато/Staccato

Нон легато/Non legato

Під час співу на **легато** — голосні звуки проспівуються довго, а приголосні вимовляються коротко. Перехід з одного звука на інший має бути плавним, рівним, непомітним, але точним. Спів на **стаккато** — це прийом ведення звука, під час якого його звучання коротке, з невеликими поштовхами-акцентами на складах, звуки не зв'язуються між собою.

Спів **нон легато** об'єднує в собі манеру виконання і легато, і стаккато. При виконанні цього прийому звуки розподіляються, не зв'язуються між собою і відбувається підкреслення складів.

Поекспериментуйте з власним голосом і штрихами. Проспівайте фрагмент з улюбленої пісні, змінюючи штрихи.

Розучіть пісню «Веселі ноти» (музика і слова Ігора Танчака).

<https://cutt.ly/VH0wI35>

ВЕСЕЛІ НОТИ

сл. і муз. І. Танчака

Жваво, весело

По-спі-ша-ють на ро-бо-ту ко-жен день ве-се-лі но-ти. У трам-ва-ї, у так-сі:

до, ре, мі, фа, соль, ля, сі. Сім в ве-сел-ки ко-льо-рів, в тиж-ня сім щас-ли-вих днів.

Но-ток сім — це зна-ють всі: до, ре, мі, фа, соль, ля, сі. І спі-

ва-ють, і тан-цю-ють, і по ву-ли - ці кро - ку - ють. -ку-ють.

1. Поспішають на роботу
кожен день веселі ноти
у трамваї, у таксі:
До, Ре, Мі, Фа, Соль, Ля, Сі.

<https://cutt.ly/mIANAJR>

Приспів:

Сім в веселки кольорів,
в тижня сім щасливих днів,
ноток сім — це знають всі:
До, Ре, Мі, Фа, Соль, Ля, Сі.
І співають, і танцюють,
і по вулиці крокують.

2. Дош, чи сніг, чи сонце сяє —
ноти весело гуляють.
В парки, в сквери вийшли всі —
До, Ре, Мі, Фа, Соль, Ля, Сі.

Приспів.

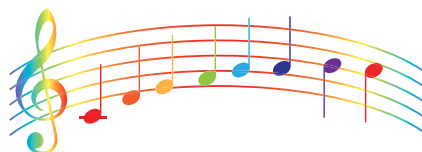
3. З ними друзями ми стали,
нову пісню заспівали.
Нам підспівують усі:
До, Ре, Мі, Фа, Соль, Ля, Сі.

Приспів.

Виконайте завдання на вибір.

1. Згадайте назви нот ...
2. Пограйте звуки на ...

3. Визначте свій тембр і тембр голосу своїх однокласників і однокласниць.
4. Пограйте у гру «Таємничий штрих». Заспівайте улюблену мелодію, використовуючи певний штрих. Запропонуйте однокласникам і однокласницям відгадати, який штрих ви загадали.
5. У вільний час пограйте у гру «Хто співає». Використовуйте планшет або телефон.

<https://cutt.ly/hIANDZW>

9

Секрети співочих голосів

Що таке вокальна музика і як її можна виконувати? За допомогою чого розпізнають голоси співаків?

Вокальну музику можна виконувати **соло** (один виконавець/одна виконавиця), **ансамблем** (від 2 до 11 виконавців) та **хором** (від 12 та більше виконавців). Голоси розрізняються між собою не лише за забарвленням звука — тембром, а й за звуковим **діапазоном**.

Діапазón — відстань між найнижчим і найвищим звуками, які може здолати голос.

Діапазон голосу людини змінюється з віком. У немовлят він становить 1–2 ноти, у п’ятирічних дітей 4–6 нот, у дванадцятирічних підлітків 1,5 октави (так називається відрізок звукового ряду 8 нот), у професійного співака/співачки — не менше 2–2,5 октав.

За діапазоном голосу і статтю співаків і співачок голоси поділяються на групи:

Жіночі голоси

Сопрано (високий)	кolorатурне лірико-кolorатурне ліричне лірико-драматичне драматичне
Мецо-сопрано (середній)	ліричне драматичне
Контральто (низький)	

Чоловічі
голоси

Тенор (високий)	ліричний
	драматичний
Баритон (середній)	ліричний
	драматичний
Бас (низький)	високий (італ. cantanto — співучий)
	низький (італ. profundo — глибокий)

Регістр — це відрізок (обсяг) діапазону будь-якого співочого голосу (буває нижній, середній, верхній).

<https://cutt.ly/CIANHOJ>

Жорж Бізе. Хабанера з опери «Кармен» у виконанні Марії Каллас (сопрано).

«Мое сонце» («'O sole mio») музика Едуардо ді Капуа, вірші Джованні Капурро у виконанні Лучано Паваротті (тенор), Пласідо Домінго (тенор), Хосе Каррерас (тенор).

<https://cutt.ly/pIANKqB>

Українська народна пісня «Ніч яка місячна» у виконанні Бориса Гмирі (бас-баритон).

Назвіть співочі голоси, які прозвучали. Порівняйте голоси видатних співаків і співачок (регістр, сила, тембр). Доберіть слова-характеристики, які відповідають:

<https://cutt.ly/CIANCRb>

тембру голосів: СВІТЛИЙ, М'ЯКИЙ, ПРИГЛУШЕНИЙ, ЯСКРАВИЙ, НАСИЧЕНИЙ, ТЕМНИЙ, РІЗКИЙ, ТЕПЛИЙ, ПРОЗОРИЙ;

регістру: НИЗЬКИЙ, СЕРЕДНІЙ, ВИСОКИЙ, НАСИЧЕНИЙ, ПРОСВІТЛЕНИЙ, ДЗВІНКИЙ, ТЕПЛИЙ, ПРОЗОРИЙ, ЯСКРАВИЙ, ПОХМУРИЙ, ТЕМНИЙ, М'ЯКИЙ, ЧИСТИЙ, БЛИСКУЧИЙ.

Охарактеризуйте манеру виконання співачок і співаків.

У вільний час послухайте записи відомих оперних співаків/співачок, визначте, який у них голос. Підготуйте повідомлення про цих митців.

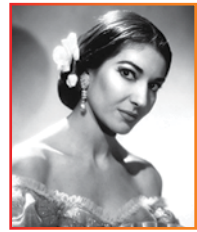
Енріко Карузо

Соломія Крушельницька

Анатолій Солов'яненко

Марія Каллас

Дмитро Гнатюк

Монсеррат Кабальє

Євгенія Мірошніченко

Чечілія Бартолі

Підготуйтеся до виконання пісні, виконайте дихальну вправу, використовуючи легоцеглинки. Оберіть ведучого/ведучу. Коли ведучий/ведуча підіймає жовту цеглинку — робить повільний вдих, червону легоцеглинку — робить один довгий видих, а коли синю — два коротких видихи.

Виконайте пісню «Веселі ноти» (музика і слова І. Танчака) з інсценізацією.

Визначте, який зі співаків потрапив до співацької групи випадково і має бути в іншій групі. Поясніть чому.

Лучано Паваротті

Борис Гмиря

Хосе Каррерас

Пласідо Домінго

Визначте свій емоційний стан після сприймання вокальних музичних творів.

За допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Співочі голоси».

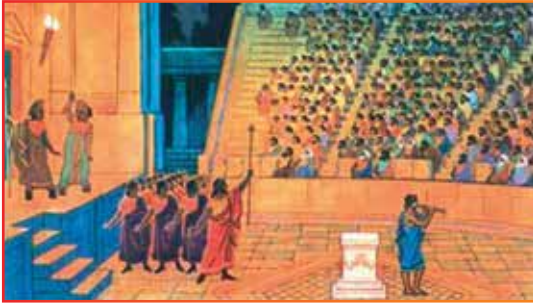
<https://cutt.ly/UIANNHH>

10

Хорове мистецтво

**Де зародилося хорове мистецтво?
Як можуть виконуватися хорові твори?
Які існують види хорів?**

Давньогрецький хор
(сучасна
реконструкція)

Руїни античного театру
в Херсонесі
Крим, Україна

Хорове мистецтво зародилося ще в театрі Стародавньої Греції, де хор був головною дійовою особою вистави: він коментував усе, що відбувається на сцені. Давньогрецький хор завжди співав в один голос (**унісон**) без супроводу або під кіфари. Впродовж тривалого часу хорове мистецтво вдосконалювалося, і сьогодні хори виконують і одностайні і багатоголосні (дво-, три-, чотириголосні тощо) хорові твори.

Хор може співати **а капела** (без інструментального супроводу) та з акомпанементом. Керівник і диригент хору називається **хормейстер** (хоровий майстер).

За голосами хори розподіляються на змішані, жіночі, чоловічі, дитячі, хор хлопчиків. За манерою виконання — академічний і народний.

Хор — це колектив співаків/співачок, які разом виконують який-небудь вокальний твір із інструментальним супроводом чи без нього.

Національний заслужений академічний український народний хор України імені Григорія Верьовки

Великий дитячий хор Національної радіокомпанії України

<https://cutt.ly/2IAN0pV>

Рафаель Рєгіні. «Ave Maria» у виконанні Великого дитячого хору Національної радіокомпанії України.

Джоаккіно Россіні. «Дует котів» у виконанні хору хлопчиків.

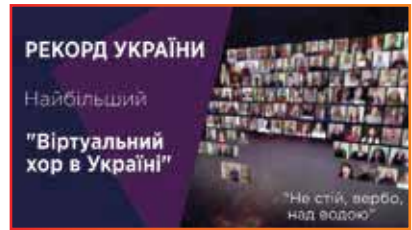
Які особливості виконання прослуханих творів? Як за голосами називаються хори, що виконували твори? Чому твір «Дует котів» вважають жартом? У чому складність співу в хорі? Які емоції викликали їх виконання?

<https://cutt.ly/0IAN3AE>

Існують і віртуальні хори. Найбільший віртуальний хор у світі об'єднує більше 2 тисяч осіб із майже 60 країн.

У 2020 році Книгою рекордів України був зареєстрований мистецький проєкт «Віртуальний хор в Україні» як національний рекорд, що об'єднав 111 українців з України, Італії, Польщі, Англії та інших країн.

<https://cutt.ly/iIAN7NN>

Українська народна пісня «Не стій, вербо, над водою» у виконанні віртуального хору.

У чому особливості виконання? Представники яких професій задіяні у створенні віртуального хору, окрім співаків і хормейстра? У чому відмінність виконання віртуального хору від звичайного?

Розучіть пісню «Золота зіронька» (музика і слова Наталії Май).

ЗОЛОТА ЗІРОНЬКА

сл. і муз. Н. Май

Сm G G Сm

Зо-ло-та, зо-ло-та, зі-ронь-ка у не-бі із не-бес спо-гля-да, ди-вить-ся на те-бе.

A^b E^b Fm Сm A^b E^b Fm G Сm

Зо-ло-ті про-мін-ці па-да-ють до-до-лу, щас-тя зи-чать у-сім, а бі-ди—ні-ко-му.

1. Золота, золота зіронька у небі
Із небес спогляда, дивиться на тебе.

Приспів:

Золоті промінці падають додолу,
Щастя зичать усім. А біди — нікому.

2. Золота, золота зіронька ранкова
Розцвіта, розцвіта в небі волошковім.

Приспів.

<https://cutt.ly/JIAN636>

У деяких містах України і світу існують спеціальні майдани для концертних виступів, які називають «Співоче поле». Саме поняття «співоче поле» означає відкритий простір, де проводяться концерти, фестивалі. На них збираються хорові колективи, що утворюють єдиний великий хор із тисячі виконавців. Зазвичай поблизу на алеях проводяться виставки квітів, свято меду, народних ремесел тощо.

м. Тернопіль

м. Київ

м. Таллінн

Дослідіть, у яких містах України побудовані «співочі поля» і які концерти та фестивалі там відбуваються. Розробіть проект «співочого поля» у вашому рідному місті або селі. За бажанням відвідайте із друзями концерт хорової музики в концертному залі або у віртуальному просторі, розкажіть про свої враження.

11

Інструментальна музика звучить

Хто може виконувати інструментальну музику?

**Від чого залежить характер звучання
музичних інструментів?**

Як, на вашу думку, обирається назва ансамблю?

Фольклорний ансамбль
«Веселі музики» Національної
філармонії України

Інструментальну музику, як і вокальну, можна виконувати соло або ансамблем.

Залежно від кількості музикантів-виконавців, ансамблі можуть по-різному називатися — **дует** (двоє), **тріо** (троє), **квартет** (четверо), **квінтет** (п'ятеро) тощо. Їх назва походить

від числівників в італійській мові. Назва інструментального ансамблю також може залежати від інструментів, на яких грають музиканти, — ансамбль скрипалів, ансамбль гітаристів, ансамбль баяністів; від кількості учасників — **камерний ансамбль** (невеликий, від двох до десяти учасників); від виду музики, яку вони виконують, — ансамбль класичної музики, ансамбль народної музики, військовий ансамбль, джаз-бенд тощо.

Музичні інструменти, як і вокальні голоси, розрізняються між собою за забарвленням звука — **тембром**. Згадайте, що таке тембр? За допомогою тембрів ми розрізняємо характер звучання музичних інструментів. Тембр залежить від матеріалу, з якого створений музичний інструмент, і від майстерності музиканта-виконавця. Зіграна на різних музичних інструментах та сама мелодія буде звучати по-різному: дзвінко або м'яко, гучно або ніжно.

Виразність музики, її характер і настрої також залежить від **динаміки** (гучності звучання музики) та **темпу**

(швидкості виконання твору). Зазвичай основний темп виконання твору позначається італійським терміном на його початку.

ОЙ ТИ, ДІВЧИНО ЗАРУЧЕНАЯ

Українська народна пісня

ТЕМП

Moderato

ДИНАМІЧНИЙ ВІДТІНОК

ТЕМП		ДИНАМІКА	
Адажіо/Adagio	повільно	f (форте)	гучно
Ларго/Largo	широко, протяжно	p (піано)	тихо
Алегро/Allegro	швидко, весело	mf (мецо-форте)	не дуже гучно
Анданте/Andante	спокійно, не поспішаючи	mp (мецо-піано)	не дуже тихо
Модерато/Moderato	помірно, стримано	pp (піанісімо)	дуже тихо
Віваче/Vivace	жваво, дуже швидко	ff (фортисимо)	дуже гучно
Престо/Presto	швидко		

Фридерик Шопен. «Етюд до-мінор» у виконанні юних піаністів (соло).

Дражан Косорич. «Казка нових часів» у виконанні ансамблю віртуозів «АККО Quartet».

Йозеф Гайдн. «Струнний квартет № 2».

<https://cutt.ly/3IAMtfm>

<https://cutt.ly/7IFdM79>

<https://cutt.ly/rIAMivj>

Який характер прослуханих творів? Які інструменти звучать? Охарактеризуйте тембри музичних інструментів, які ви почули. За допомогою яких елементів музичної мови композитори створили виразні образи в музичних творах? Порівняйте виконання соло та ансамблеве. Визначте, які ансамблі виконували музичні твори і які особливості виконання.

Ансáмбль — група виконавців, які виконують музичні твори разом.

Струнний квіртет
«Фенікс». Львів

Тріо бандуристок
Українського радіо

Камерний
ансамбль «Київ»

Виконайте пісню «Золота зіронька» (музика і слова Н. Май).

Знайдіть відповідники. Умовно поєднайте слово з його значенням.

Темп

група виконавців, які виконують музичні твори разом

Динаміка

швидкість виконання твору

Тембр

гучність звучання музики

Ансамбль

забарвлення звука, яке властиве певному інструментові

Виконайте улюблені твори, змінюючи темп і динаміку. Поміркуйте, як змінюється музика.

За бажанням у вільний час прослухайте музичні твори в сольному виконанні та виконанні ансамблів. Поділіться своїми враженнями з однокласниками й однокласницями. Які емоції викликала прослухана музика?

За допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Виконавці».

<https://cutt.ly/RIAMays>

12 Музичні інструменти симфонічного оркестру

Як називаються великі музичні колективи, які виконують інструментальну музику? Хто може виконувати симфонічну музику? Які існують сімейства музичних інструментів?

Інструментальну музику можуть виконувати і великі музичні колективи — **оркестри**. Існують різні види оркестрів — симфонічні, камерні, народні, естрадно-симфонічні, військові, джазові, духові, шумові. Зазвичай в оркестрі можуть грати 50–75 музикантів. У кожного музиканта в оркестрі є своє місце. Оркестром керує **диригент/диригентка**, який/яка стоїть перед оркестром на подіумі за пультом, на якому розташована **партитура**. Він/вона ретельно продумує виконавський план твору для того, щоб передати задум композитора. Своєю **диригентською паличкою** він/вона вказує виконавцям, коли і яким інструментам треба вступати, в якому темпі й характері виконувати музичний твір. Мова жестів, яку використовують диригенти і диригентки, зрозуміла всім музикантам світу.

Фрагмент партитури

Партитура — нотний запис партій усіх голосів музичних інструментів складного музичного твору.

Симфонічний оркестр — це великий колектив музикантів, що виконують симфонічні музичні твори. Він складається з трьох основних груп музичних інструментів: струнних, духових, ударних.

До **струнних інструментів** належать смичкові: скрипка, альт, віолончель і контрабас, а також щипкові: арфа і гітара.

Духові інструменти розподіляються на дві підгрупи: **дерев'яні** й **мідні**. Раніше **дерев'яні духові інструменти** виготовляли лише з дерева, тому вони й отримали таку назву, сьогодні їх виготовляють з різних матеріалів, наприклад з металу і срібла. До цієї групи належать: флейта, гобой, кларнет, фагот. Назва **мідних духових інструментів** походить від матеріалу, з якого їх раніше виготовляли, — мідь. Мідні духові інструменти мають пронизливо дзвінки, «металеві» голоси: труба, тромбон, валторна, туба.

Ударну групу інструментів складають литаври, тарілки, барабани, там-тами, бубон, трикутник, ксилофон, дзвіночки.

Окрім цих ударних інструментів, до складу симфонічного оркестру можуть входити кастаньєти, маракаси й інші перкусійні інструменти. У деяких випадках симфонічний оркестр розширюють клавішними інструментами — фортепіано (рояль або піаніно), орган, челеста.

Розміщення музичних інструментів симфонічного оркестру на сцені

Музичний твір Бенджаміна Бріттена «Путівник по оркестру для молоді» можна назвати своєрідною «музичною екскурсією-знайомством» з інструментами симфонічного оркестру. Твір розпочинається музичною темою, яку виконує спочатку весь оркестр, а потім почергово окремі групи інструментів. Далі виконуються **варіації**, виконати соло по черзі доручається всім інструментам оркестру — дерев'яним духовим, струнним, мідним духовим й ударним.

Бенджамін Бріттен. «Путівник по оркестру для молоді» (фрагменти на вибір учителя/вчительки).

<https://cutt.ly/ZIAMfE9>

Пригадайте, що таке музичні варіації. Назвіть, які групи інструментів виконували на початку музичну тему і в якій послідовності. Які музичні інструменти були вам відомі? Як на них грають? Охарактеризуйте тембри інструментів, що виконують тему.

Варіації — музичний твір, де основна тема зазнає різноманітних змін.

Пригадайте назви зображених інструментів. Об'єднайте їх у групу. Знайдіть «зайві».

У вільний час за допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Музичні інструменти симфонічного оркестру».

<https://cutt.ly/pIAMjYx>

Утворіть шумовий оркестр, розподіліть інструменти, оберіть диригента/диригентку. Перегляньте партитуру українського народного танця «Козачок» і з'ясуйте, у якому темпі і з якою динамікою будете виконувати твір. Розучіть свої партії, партію фортепіано виконує вчитель/вчителька. Виконайте музичний твір.

КОЗАЧОК

Українська народна пісня

Обробка О. Ніколаєва

Перекладання Л. Лисенко

Allegretto

The musical score is arranged for violin, mandolin, and piano. The violin and mandolin parts are in 2/4 time, marked *Allegretto*. The piano part is in 2/4 time, marked *mf* and *non legato*. The score consists of 8 measures. To the left of the violin and mandolin staves are small illustrations of these instruments. To the left of the piano staves is a small illustration of a grand piano.

<https://cutt.ly/pIAMjYx>

Оберіть завдання на вибір.

1. У вільний час пошукайте в інтернеті інформацію про термін «оркестр» і звідки він походить. Що означав термін «оркестра» в Давній Греції? Підготуйте коротке повідомлення.
2. Знайдіть інформацію про найвідоміших диригентів і диригенток світу. Поясніть, як ви розумієте вислів «Диригентська паличка — продовження руки людини».
3. Створіть лепбук «Інструменти симфонічного оркестру».
4. Перегляньте виступи відомих симфонічних оркестрів світу.
5. Підготуйте презентацію «Симфонічна музика в живописі».

Ірина Акімова.
Музика

13

Слухаємо симфонію

Хто виконує симфонії?

З яких частин складається симфонія?

Чому Йозефа Гайдна називають «батьком симфонії»?

Інструментальна музика, яку виконують симфонічні оркестри, дуже різноманітна за жанрами й формами. Найвідомішим жанром є **симфонія**.

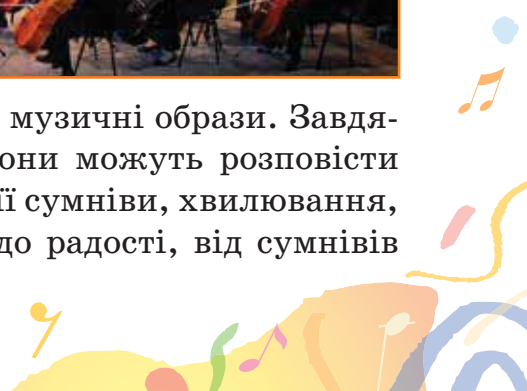

Симфонія (у перекладі з грецької мови — «співзвуччя») — музичний твір, написаний для симфонічного оркестру, який складається з кількох частин, зв'язаних між собою.

Композитори пишуть симфонії для великого симфонічного оркестру. Іноді в симфонію можуть вводитися хор і сольні вокальні голоси. Раніше, для того щоб послухати звучання симфонії, слухачам треба було чекати роками й ретельно готуватися, як до свята. Сьогодні симфонію можна послухати не лише в концертних залах, а і вдома, і в будь-якому місці за допомогою гаджетів.

У кожній симфонії передані свої музичні образи. Завдяки засобам музичної виразності вони можуть розповісти про внутрішній світ людини, його/її сумніви, хвилювання, передати зміну настроїв від суму до радості, від сумнівів

до впевненості. Слухаючи симфонічну музику, людина немов розмовляє із собою, знаходить відповіді на свої складні питання. Дуже часто симфонію порівнюють з поемою або романом.

«Батьком симфонії» називають Йозефа Гайдна, автора 104 симфоній. Саме він упорядкував структуру класичної симфонії. **Класична симфонія складається із чотирьох частин.** Зазвичай *перша частина* симфонії звучить у швидкому темпі й наповнена драматичним змістом, *друга* — повільна — це ліричний центр композиції, *третья* — жвава музика, що має танцювальний або жартівливий характер, а *четверта* — швидка — це фінал симфонії, тут підбиваються підсумки розвитку тем й образів твору.

СИМФОНІЯ

I частина

Алегро
швидка

II частина

Анданте
повільна

III частина

Скерцо/Менует
жвава

IV частина

Фінал
швидка

Для зменшення або підсилення гучності звучання в музиці використовуються спеціальні позначки.

Зменшення звучності від *f* (форте, гучно) до *p* (піано, тихо) називається **дімінуендо** і позначається значком >>> .

Збільшення звуку від *p* (піано, тихо) до *f* (форте, гучно) називається **крецендо** і позначається значком <<< .

Там, де в позначки вузький кінець, звучання дуже тихо, де широкий — гучне.

Згадайте симфонії, які слухали на уроках музичного мистецтва. Яка з них вам найбільше запам'яталась і чому? Який композитор її написав?

Йозеф Гайдн. Симфонія № 94 соль-мажор («Сюрприз») (фрагмент 2-ї частини).

<https://cutt.ly/BIAMliA>

Який темп цієї частини? Які настрої та почуття передав композитор у творі? Як цьому допомагають динамічні відтінки? Визначте тембри інструментів, що звучать. Чому ця симфонія отримала назву «Сюрприз»?

Вольфганг Амадей Моцарт. Симфонія № 40 соль-мінор (фрагмент 1-ї частини).

<https://cutt.ly/jIAMzUq>

Простежте, як розвивається головна тема, як змінюється музика. Спробуйте за допомогою крапок, рисок і хвилястих ліній відтворити на папері головну тему, створити своєрідну музикограму фрагмента 1-ї частини. Виконайте на дзвіночках в ансамблі з учителем чи учителькою мелодію головної партії.

Чи співзвучна, на вашу думку, музика симфонії картинам художниці Ольги Дарчук?

Музика квітів. Ольга Дарчук. Яскраві емоції

Розучіть і виконайте пісню «Посміхайтесь» (музика Олександра Осадчого, слова Андрія Дмитрука) в настрої.

<https://cutt.ly/TIAMvnr>

ПОСМІХАЙТЕСЯ

сл. А. Дмитрука

муз. О. Осадчого

Ра-но на зо-рі про-ки-дай-те-ся, Со-няч-ній по-рі по-смі-хай-те-ся.

Щоб він-ком пі-сень ли-нув кож-ний день. Зран-ку не-од-мін-но по-смі-хай-те-ся!

Щоб він-ком пі-сень ли-нув кож-ний день. Зран-ку не-од-мін-но по-смі-хай-те-ся!

Приспів

По-сміх-нись! По-сміх-нись! Знай, щас-тись в жит-ті ве-се-лим лю-дям. Хай твій сміх,

доб - рий сміх, На - че сон - це, грі - є всіх!

на - че сон - це, грі - є, на - че сон - це, грі - є всіх!

1. Рано на зорі прокидайтеся,
Сонячній порі посміхайтесь.
Щоб вінком пісень
Линув кожний день —
З ранку неодмінно посміхайтесь! (Двічі)

Приспів:

Посміхнись!
Посміхнись!
Знай — щастить в житті веселим людям.
Хай твій сміх,
Добрий сміх —
Наче сонце гріє всіх!

2. Хай гуркоче грім — не лякайтесь,
Хмарам дощовим — посміхайтесь.
Морок відлетить,
Вернеться блакить —
Тільки, дуже прошу, посміхайтесь! (Двічі)

Приспів.

3. Прийде сто турбот — ви тримайтесь!
Серед всіх негод — посміхайтесь!
Швидко плине час,
Щастя стріне вас,
Тільки ви частіше посміхайтесь! (Двічі)

Приспів.

У вільний час складіть кросворд, присвячений симфонічній музиці та її виконавцям. Запропонуйте його розгадати одно-класникам і однокласницям на уроці.

Визначте свій емоційний стан після сприймання музичних творів.

14

Види оркестрів

**Чим відрізняється естрадний (естрадно-симфонічний) оркестр від симфонічного?
Чому духовий оркестр частіше виступає не в концертних залах, а на відкритих майданчиках?**

Естрадно-симфонічний (естрадний) оркестр — колектив музикантів, які виконують естрадну, джазову, народну й класичну музику в сучасній обробці. Естрадна частина представлена ритм-групою (ударна установка, перкусія, фортепіано, синтезатор, гітара, бас-гітара) і біг-бендом (групи труб, тромбонів і саксофонів); симфонічна — великою групою струнних смичкових інструментів, групою дерев'яних духових, литаврами, арфою тощо. Найчастіше естрадно-симфонічні оркестри використовуються під час пісенних гала-вистав, телевізійних конкурсів, рідше — для виконання інструментальної музики. Зазвичай студійна робота (запис музики до кінофільмів, фільмів, вистав, на звукові носії, створення фонограм) превалює над концертною.

Державний естрадно-симфонічний оркестр

Зразковий духовий оркестр «Олександрія» (м. Рівне)

Оркестр, що складається тільки з духових і ударних інструментів, отримав назву **духовий оркестр**. Основу складають мідні духові інструменти (труби, тромбони, валторни, туби), але використовуються і дерев'яні духові

(флейти, кларнети, саксофони, гобої, фаготи). Зрозуміло, що звучання духового оркестру дуже гучне, яскраве, тому концерти проходять не в закритих приміщеннях, а на відкритому повітрі. Духовий оркестр може виконувати як військову музику, так і популярну танцювальну європейського походження (вальси, польки, мазурки тощо).

Аранжування в музиці — це перекладання музичного твору для іншого складу виконавців.

<https://cutt.ly/dIAMnJg>

Вольфганг Амадей Моцарт. «Симфонія № 40 соль-мінор» у виконанні естрадно-симфонічного оркестру Поля Морія (аранжування Джеймса Ласта).

Отто Шварц. «Навколо світу за 80 днів» у виконанні Національного академічного духового оркестру України (диригент Михайло Мороз).

<https://cutt.ly/S0teO4y>

Як змінився музичний твір завдяки його сучасній обробці й аранжуванню? У чому особливості виконання музичних творів певним видом оркестру?

Використайте музикограму, яку створили на минулому уроці. Простежте за музикограмою розвиток головної теми. Чи виникло у вас бажання внести зміни до музикограми? Чи буде змінюватися музикограма відповідно до виду оркестру, який виконує твір?

Розучіть і виконайте українську народну пісню «Добрий вечір тобі, пане господарю!».

<https://cutt.ly/WIAMSYP>

ДОБРИЙ ВЕЧІР ТОБІ, ПАНЕ ГОСПОДАРЮ!

Українська народна пісня

Доб-рий ве-чір то - бі, па - не гос-по-да - рю! Ра - дуй - ся!

Ой ра-дуй-ся, зем - ле, Син Бо - жий на - ро-див - ся!

Добрий вечір тобі, пане господарю!
 Застеляйте столи та все килимами.
 Та кладіть калачі з ярої пшениці.
 Бо прийдуть до тебе три празники в гості.
 А що перший празник — то Різдво Христове.
 А що другий празник — святого Василя.
 А що третій празник — свято Водохреща.

Приспів:

Радуйся!
 Ой радуйся, земле,
 Син Божий народився!
 (Приспів виконується після кожного рядка)

Визначте назву оркестру за силуетами виконавців.

1.

2.

3.

<https://cutt.ly/VIAMGee>

У вільний час за допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Оркестр». Визначте, який оркестр виконує музичний твір.

Музикуємо на віртуальній ударній установці!

<https://cutt.ly/8JvEtgu>

15

Мелодії рідного дому

**У чому особливості виконання музичних творів оркестром народних інструментів?
Які українські інструменти входять до складу оркестру народних інструментів?**

[Національний академічний оркестр народних інструментів]

У різних країнах популярними є оркестри, які грають на народних інструментах, що є найбільш поширеними в певного народу. Вони отримали назву **оркестри народних інструментів**. В Україні такі оркестри складаються з дерев'яних духових інструментів (сопілки, кларнети), струнно-смічкових (скрипки, басолі, контрабаси, козобаси, ліри), струнно-щипкових (кобзи, бандури), струнно-ударних (цимбали), ударних (литаври, барабани, тарілки, трикутники), баянів тощо. Склад музичних інструментів народного оркестру може змінюватися.

Оркестри народних інструментів зазвичай виконують обробки народної музики, оригінальні твори для оркестру, сучасні музичні твори.

Цимбали

Бугай

Ліра

Козобас

<https://cutt.ly/8IAMJur>

«Українські віртуози» у виконанні Національного академічного оркестру народних інструментів України.

Яків Орлов. «Гопак» у виконанні Національного академічного оркестру народних інструментів України.

<https://cutt.ly/clAMLwS>

У чому особливості виконання музичних творів оркестром народних інструментів? Які інструменти звучать в оркестрі? Визначте тембри інструментів, що звучать. Доберіть слова-характеристики, які відповідають тембру музичних інструментів:

СВІТЛИЙ

ЯСКРАВИЙ

ПРИГЛУШЕНИЙ

ПОХМУРИЙ

ХОЛОДНИЙ

ЧИСТИЙ

ДЗВІНКИЙ

НАСИЧЕНИЙ

РІЗКИЙ

М'ЯКИЙ

ПРОСВІТЛЕНИЙ

ПРОЗОРИЙ

ЗАГАДКОВИЙ

ТАЄМНИЧИЙ

ФАНТАСТИЧНИЙ

СРІБЛЯСТИЙ

ТЕПЛИЙ

СОКОВИТИЙ

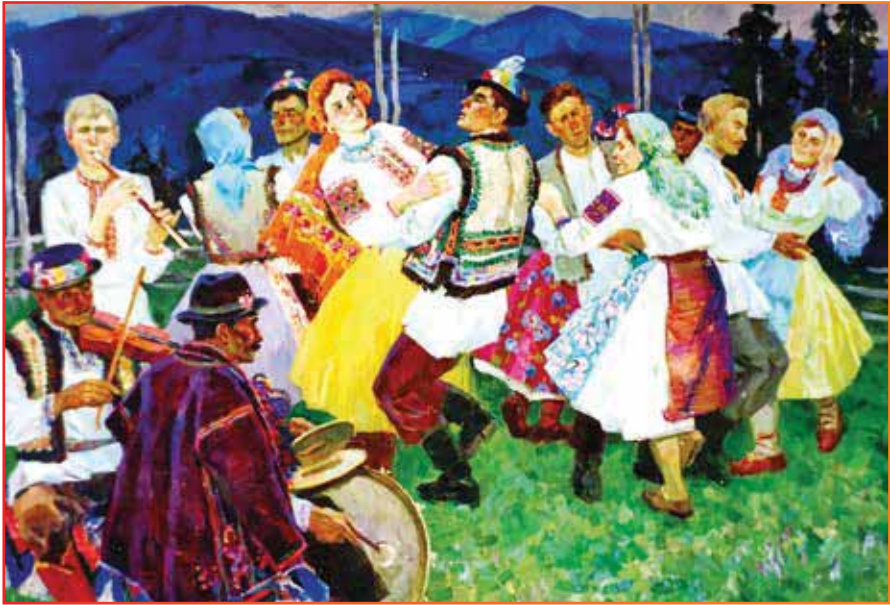
За другим прослуховуванням спробуйте пластично передати настрої твору, який найбільше сподобався. Використовуйте для цього різнокольорові стрічки або хустки. Створіть музикограму твору, який найбільше сподобався.

За другим прослуховуванням створіть інструментальний супровід до гопака:

Роздивіться репродукцію картини художниці Тамари Даниленко «Свято на полонині». Уявіть, що картина «ожила». Яка музика може звучати на ній? Який оркестр міг її виконувати?

[Тамара Даниленко. Свято на полонині]

Виконайте українську народну пісню «Добрий вечір тобі, пане господарю!».

Розгадайте музичний ребус і «розшифруйте» заплутані слова. Поясніть значення розгаданих слів.

ДИНА КА

ТРИМ ПТЕМ БТЕРМ КЕОРСТР

Перевіряємо свої досягнення: я знаю, можу, відчуваю

1.

Визнач, до якого різновиду українських народних пісень належать пісні.

«Ой ходить сон
коло вікон»

календарно-
обрядові

«Вийшли в поле
косарі»

«Благослови мати
весну закликати»

жартівливі

«При долині
кущ калини»

«Грицю, Грицю,
до роботи»

ліричні

«Ой на горі
жита много»

«Добрий вечір
тобі, пане
господарю!»

родинно-
побутові

«Щедрик»

2.

Розподіли інструменти за групами.

духові

струнні

ударні

[Кларнет]

[Скрипка]

[Флейта]

[Труба]

[Литаври]

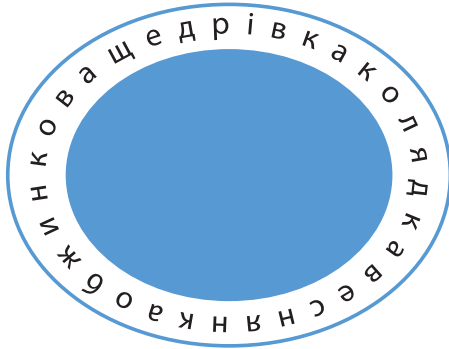

[Контрабас]

[Барабани, тарілки]

3. Розшифруй зачароване коло пісень.

4. **Галерея портретів.** Назви музичні твори композиторів, зображених на портретах. Що тобі найбільше подобається у їхньому творчому доробку?

Микола Лисенко

Йозеф Гайдн

Вольфганг Амадей Моцарт

Бенджамін Бріттен

Фридерик Шопен

5. Знайди відповідники.

1 Симфонічний оркестр	А складається з духових і ударних інструментів
2 Духовий оркестр	Б складається із струнних, духових, ударних та електронних інструментів
3 Оркестр народних інструментів	В складається із струнних, духових, ударних інструментів
4 Естрадно-симфонічний оркестр	Г складається з народних інструментів

6. Вислови своє ставлення.

- ◆ Які музичні твори, що ви почули на уроках мистецтва цього року, тебе найбільше вразили і чому?
- ◆ Які почуття викликали?
- ◆ Які твори хотілось послухати ще?

7. Розкажи, яку музику ти можеш уявити, роздивляючись ілюстрації.

Володимир Драчинський.
Хор

Олександр Миронов.
Той, хто випромінює музику

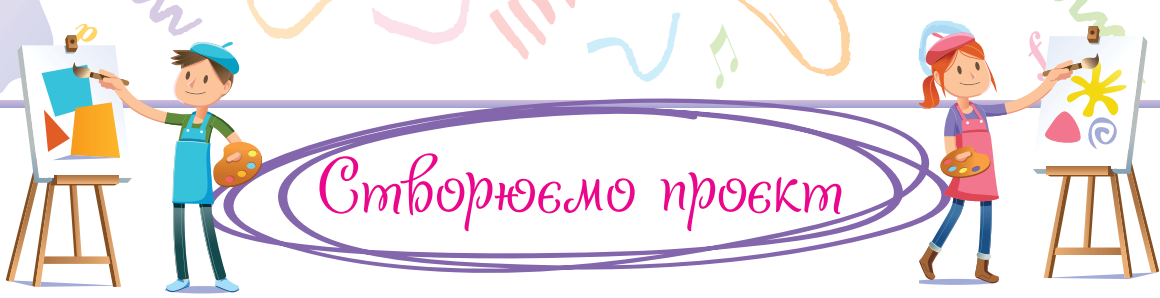

Жозефіна Волл.
Чарівність казки

Олег Шупляк.
Танець з полями

8. Прочитай вислів німецького композитора, музиканта і диригента Карла Вебера: *«Музика — справжня людська мова»*. Як ти його розумієш? Чи погоджуєшся з ним? Добери влучні вислови, які могли б стати епіграфами до кейсу музичного мистецтва.

ОБЕРІТЬ ТЕМУ МИСТЕЦЬКОГО ПРОЄКТУ: ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Тема проєкту: **УКРАЇНСЬКІ ХУДОЖНИКИ-ГРАФІКИ**

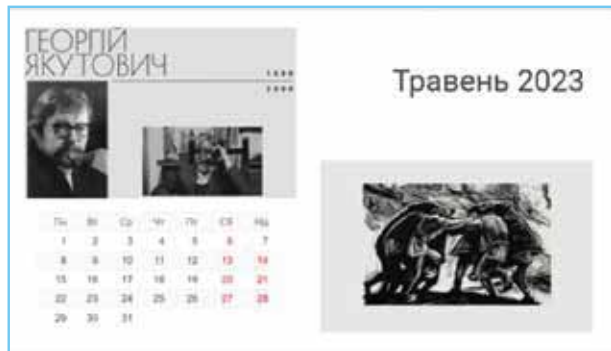
Форма подання проєкту: комп'ютерна презентація з фотографіями художників та художниць і їхніми творами або календар на наступний рік тощо (на вибір учнівства).

Поради щодо виконання проєкту

1. Оберіть українських художників або художниць-графіків, з чією творчістю ви хотіли б ознайомитись докладніше.
2. Знайдіть інформацію у будь-яких джерелах (книжки, мережа Інтернет) про їхній життєвий та творчий шлях, найцікавіші твори.
3. Доберіть твори, які вам сподобались найбільше. Ознайомтеся з технікою їх виконання.
4. Дослідіть, які роботи є актуальними у наш час.
5. Оформіть проєкт.

Якщо ви обрали формою представлення свого проєкту календар, можете скористатися готовими шаблонами календарів у мережі Інтернет або роздрукувавши необхідні зображення, приклеїти їх на аркуші паперу.

Приклади оформлення у вигляді календаря

Тема проєкту:

СУЧАСНИЙ СТИНОПИС — ЦІКАВІ МУРАЛИ

Форма подання проєкту: комп'ютерна презентація з фотографіями, арт-сушка тощо (на вибір учнівства).

Поради щодо виконання проєкту

1. Оберіть найцікавіші для вас мурали.
2. Знайдіть інформацію про ідею появи цих муралів, а також про тих, хто їх створив.
3. Якщо ці мурали у вашому населеному пункті, зробіть свою фотографію на їхньому тлі.
4. Підготуйте цікавинки про історію виникнення муралів.
5. Оформіть проєкт.

Приклади оформлення

Тема проєкту:

КЕРАМІЧНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ

Форма подання проєкту: комп'ютерна презентація з фотографіями керамічних виробів різних регіонів України, оформлення стендової доповіді тощо (на вибір учнівства).

Поради щодо виконання проєкту

1. Оберіть найцікавіші для вас два керамічні центри України (м. Косів Івано-Франківської області, с. Опішня Полтавської області, с. Гавареччина Львівської області, м. Васильків Київської області тощо).
2. Об'єднайтеся у групи «Історики», «Мистецтвознавці», «Технологи», які будуть досліджувати певні питання створення керамічних виробів.

- Знайдіть інформацію про історію цих керамічних центрів, їхніх майстрів і майстринь, технологію виготовлення виробів, їх оригінальність та неповторність.
- Підготуйте цікавинки про керамічні центри.
- Оформіть та презентуйте проєкт.

Що таке стендова доповідь?

Стендова доповідь — це спосіб представлення результатів роботи шляхом комбінації тексту та ілюстративного оформлення (фотографії, репродукції тощо) певної інформації, яка має на меті привернути увагу людей до обраної теми.

Стендова доповідь складається: з плаката (постера), який містить матеріали наукового дослідження та усного повідомлення-коментаря.

Приклади оформлення

Порівняльна характеристика

Васильківська кераміка

Косівська кераміка

Тема проєкту:

НАВІЩО СУЧАСНІЙ ЛЮДИНІ ДИЗАЙН?

Форма подання проєкту: комп'ютерна презентація, стендова доповідь, лепбук тощо (на вибір учнівства).

Поради щодо виконання проєкту

- Оберіть найцікавіший для вас вид дизайну.
- Об'єднайтеся у групи «Історики», «Мистецтвознавці», «Дизайнери/Дизайнерки», «Критики», які будуть досліджувати певні питання.
- Знайдіть інформацію про історію виникнення дизайну, дизайнерів та дизайнерок, оригінальність та неповторність їхніх витворів.

4. «Мистецтвознавці» і «Критики», знайдіть аргументи, щоб довести, потрібен сучасній людині дизайн (і знання про дизайн) чи ні.
5. Підготуйте цікавинки про дизайн як мистецтво.
6. Оформіть та презентуйте проєкт.

Тема проєкту:

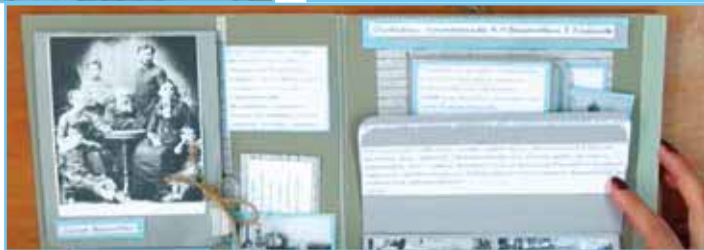
ЧИМ РІЗНЯТЬСЯ ХУДОЖНЄ ФОТО І ФОТО, ЗРОБЛЕНЕ НА ТЕЛЕФОН?

Форма подання проєкту: комп'ютерна презентація, лепбук, арт-сушка тощо (на вибір учнівства).

Поради щодо виконання проєкту

1. Знайдіть інформацію (у будь-яких джерелах) про історію фотографії, фотографів та фотографинь, їхніх ательє, історію розвитку фотоапаратів.
2. Проаналізуйте історію фотографії та її сучасний стан. Зробіть висновки про доступність такого виду мистецтва, як фотографія, у різні періоди її існування.
3. Роздивіться фотографії вашої родини (ваші фото, батьків, бабусь і дідусів, прабабусь та прадідусів). Або знайдіть старовинні фотографії в мережі Інтернет. Чим вони різняться? Зробіть висновки.
4. Підготуйте цікавинки про фотографію як мистецтво.
5. Оформіть і презентуйте проєкт.

Приклад оформлення лепбука

1 Зародження образотворчого мистецтва

Як виникло образотворче мистецтво? Чим цікавились і що зображували перші художники/художниці?

Як і музика, образотворче мистецтво зародилося в первісному суспільстві доби пізнього палеоліту, у ті часи, коли люди ще жили у печерах. Тому перші зразки образотворчого мистецтва представлені малюнками на стінах і стелях печер,

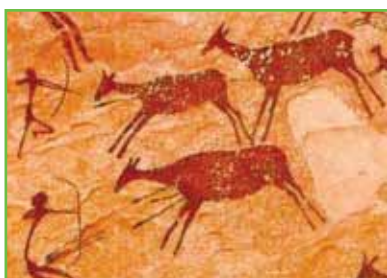

Зображення бізона.
Печера Альтаміра,
Іспанія

у глибинах підземних галерей і гротах, а також різьбленням на кістці та камені — матеріалах, що були доступні первісній людині.

Первісне мистецтво охоплює всі континенти, окрім Антарктиди. А в деяких народностей, що живуть у віддалених куточках планети, воно збереглося в такому первісному вигляді до наших днів.

Зверніть увагу на ілюстрації! Людина малювала не все, що потрапляло в поле зору, і, що найцікавіше, першим почала малювати тварин. Тварини на стінах печер зображені дуже реалістично. А поруч із зображеннями тварин можна побачити образи людей.

Зображення полювання на оленів, що перепливають річку.
Грот Кабаллос, Іспанія

Чим вони займаються? Полюванням, працею.

Які думки, які емоції викликають малюнки первісних людей?

Коли дивишся на наскельні малюнки, складається враження, що ти ніби відчуваєш ритмічний стукіт копит оленів і бізонів, дихання та крик людей на полюванні.

Ритм присутній скрізь. Він впливає на всі наші відчуття. Його також можна побачити й в образотворчому мистецтві, і в музиці та літературі й навіть у повсякденному житті.

В природі можна спостерігати ритм ліній, придивляючись до лінії струмочків, гілочок, стовбурів дерев.

За допомогою ритму можна передати рух на площині. Ритм рухів людини, яка працює чи полює, відтворювався в мистецтві в повторюваних лініях, формах.

Ритм — у перекладі з грецької — це будь-яке рівномірне чергування, розміреність.

У різних видах образотворчого мистецтва (живописі, графіці, скульптурі, декоративному мистецтві) ритм — це один з важливих виразних засобів композиції, який є основою побудови зображення.

Композиція — це побудова художнього твору, яка обумовлена його змістом, призначенням і характером.

Можна використовувати чергування однакових елементів композиції, наприклад фігур людей, їхніх рук або ніг. Зверніть увагу на світліну з печери Куева-де-лас-Манос, що в Аргентині. Тут нема зображення тварин, але на згадку про себе люди, які жили у XIII–IX тисячолітті до нашої ери, залишили відбитки своїх долонь.

Ритм може бути виражений за допомогою всіх образотворчих засобів: існують ритми форм (крапки, лінії, плями та їх поєднання), ритми кольору (ахроматичні та хроматичні), ритми, які виражені фактурою.

Особливу роль відіграє ритм у творах народного і декоративно-прикладного мистецтва. Численні композиції різноманітних орнаментів побудовані на ритмічному чергуванні їхніх елементів.

Зображення людських долонь.
Печера
Куева-де-лас-Манос,
Аргентина

Орнаменти

Стародавній
Єгипет

Стародавня
Греція

Стародавній
Рим

Творче завдання

«Наскельні зображення».

1. Зімни аркуш паперу.
2. Обережно розпрями його на столі.
3. Покрий аркуш паперу фарбою.
4. Зроби малюнок, який буде імітувати наскельні розписи.

Поєднайте свої роботи, щоб утворити «стіну печери». Її можна використовувати навіть як фотозону.

2

Мистецтво, яке лікує

**Що ви робите, коли відчуваєте, що захворіли?
Приймаєте пігулки? А можна лікуватися від поганого
настрою, роздратування чи перевтоми?**

Звичайно ж, можна! І тут на допомогу нам приходять мистецтво — мистецтво звуків, слів і барв. Улюблені книжки, цікаві театральні вистави, відвідування музеїв і концертів — усе це впливає на наш настрій та самопочуття.

Але не тільки споглядання творів мистецтва приносить нам задоволення. Процес творчості — ось що є універсальними ліками для душі.

Вивчаючи вплив мистецтва на людину, дослідники Сюзан Хаєн, Сюзан ван Хорен і Гіль Хатшемакерс дійшли висновку, що заняття творчістю заспокоюють, відволікають від негативу й допомагають упорядкувати думки.

Уважно подивіться на роботи художників/художниць. Які відчуття та емоції викликають вони?

Чи вважаєте ви, що такі картини можуть заспокоїти? Які мелодії або вірші спадають вам на думку під час розгляду цих робіт?

Ніта Енгл. Тиша

Марія Башкірцева. Осінь

Чи такі самі відчуття викликають інші репродукції картин? Проаналізуйте свій стан під час перегляду художніх полотен. Що, на вашу думку, впливає на вас більше — зображення чи колір?

Михайло Бурачек.
Реве та стогне Дніпр широкий

Жан-Батист Каміль Коро.
Порив вітру

Але не тільки живопис може впливати на стан людини. Декоративно-прикладне мистецтво, яким здавна займалися в Україні й інших країнах світу, також добре впливає на людину. Процес створення виробів захоплює, дарує позитивні емоції. Тому писанкарство, вишивка, кераміка, плетіння з лози, ткацтво, розпис та інші види декоративно-прикладного мистецтва — сьогодні прекрасно застосовуються в арттерапії.

Арттерапія — це вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості.

Коли ми глибоко занурюємося у творчий процес — усе навколо перестає існувати. Творчість нас захоплює повністю.

Мистецтво як творчий процес дає змогу людині виразити себе, відкрити в собі творчі нахили й таланти, допомагає

відповіді на одвічні запитання: «Що таке світ, у якому я живу?», «Хто я в цьому світі?». Саме творчість спонукає людину по-новому подивитися на звичні речі.

Творче завдання

«Мій настрій». Техніка виконання роботи — «**МОНОТИПІЯ**».

Монотипія — це різновид графіки, виконаний шляхом малювання на гладкій поверхні, яка не поглинає фарби, з подальшим відтиском на папері.

Послідовність виконання роботи

1. Покладіть перед собою скло, пластик або файл.
2. Оберіть кольори, які визначають ваш настрій, і акуратно нанесіть їх на скло. Акварель необхідно змішати з милом, щоб вона щільно прилягла до скла.
3. Покладіть зверху скла аркуш паперу та притисніть його.
4. Обережно зніміть аркуш.
5. За бажанням зображення можна доопрацювати за допомогою тонкого пензлика і фарб або гелевими ручками.

3

Зрозуміти мову графіки

Чому основою всіх видів образотворчого мистецтва вважають графіку? В музиці є власна мова — звук. Якою є мова графіки? Звідки походить назва цього виду мистецтва?

Графіка — один із видів образотворчого мистецтва, назва якого походить від грецького слова, що в перекладі означає «пишу, дряпаю, рису».

Тарас Шевченко.
Дерева. Етюд.
Папір, туш, перо.
1859

Основою всіх видів образотворчого мистецтва вважають графіку, оскільки основним засобом створення художнього образу в графіці є найпростіший для людини спосіб відтворення побаченого — *лінія, крапка, штрих, пляма, тон*, які створюють контур предмета або фігури.

Лінія, крапка, штрих, пляма є мовою графічного мистецтва.

Одним із різновидів графіки є *рисунок* — найдавніший вид графіки, з якого і починається зародження образотворчого мистецтва. Рисунок є основою не тільки графіки, а й інших видів мистецтв.

Рисунок — це зображення, виконане від руки за допомогою графічних засобів — лінії, штриха, плями.

Живописець, скульптор і архітектор в рисунках і начерках виражає власні задуми, будує композицію майбутніх картин, скульптур, архітектурних споруд.

Василь Кричевський.
Проект фасаду будівлі
Полтавської губернської
земської управи (1903)

Полтавський краєзнавчий музей
імені Василя Кричевського
(сучасне фото)

Чи схожий будинок Полтавського краєзнавчого музею на проєкт, створений видатним живописцем, архітектором, графіком Василем Кричевським?

Для своїх робіт художники-графіки використовують різні матеріали: *олівці, вугілля, крейду, сангіну, різні види чорнил, туш, акварель* тощо.

Олівці

Туш
кольорова

Сангіна

Художнє
вугілля

Ілля Рєпін.
Портрет
М. М. Климентової.
Олівець

Енріко Карузо.
Портрет
Бетховена.
Туш

Леонардо да Вінчі.
Автопортрет.
Сангіна

Микола Фешин.
Хлопчик
з пов'язкою
з острова
Балі. *Вугілля*

Кольорові олівці

Лінери

Пастель

Морган Девідсон.
Хамелеон.
Кольорові олівці

Олександр
Юрченко.
Східниця.
Лінери

Едгар Дега.
Блакитні танцівниці.
Пастель

Ви вже ознайомлені з мовою графіки. Проаналізуйте надані роботи. Які засоби графіки для зображення використали художники?

Визначте графічні матеріали, що їх використали художники для своїх робіт.

Антуан Ватто.
Барабанщики

Тарас Шевченко.
Хата батьків

Чи Шаотін.
Осінні роздуми

Творче завдання

«Світ навколо мене». Використовуючи мову графіки, створіть розповідь про те, що вас оточує.

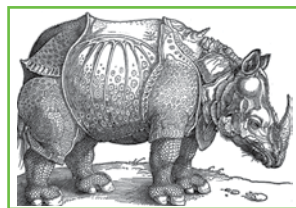

4

Мистецтво ілюстрації

**Наскільки різноплановим є графічне мистецтво?
Чи можна побачити графічні твори
в повсякденному житті?**

До XV ст. графіка пронизувала всі види мистецтва, але самостійного значення вона набула тільки за епохи Відродження. Із цього часу ручний малюнок та естамп почали сприйматись як самостійна художня цінність.

Альбрехт Дюрер.
Носоріг.
Ксилографія

Види графіки

Станкова

Прикладна

Комп'ютерна

Станкова графіка виконується на станку і своєю чергою поділяється на *рисунок* та *естамп*. Рисунок є доступнішим у виконанні, він не потребує спеціальних технологій травлення або друку, які є обов'язковими в естампі.

Верстат для відтиску зображення на папері (офортний верстат)

Еста́мп (із французької *штампувати, відтискати*) — відтиск на папері.

В естампі зображення виконується не на папері, а на будь-якому твердому матеріалі, з якого потім рисунок друкується, відтискується за допомогою станка-преса (офортного станка). До того ж отримують не один екземпляр відтиску, а більше, тобто таким чином тиражується зображення. Тому в естампі отримується ряд екземплярів зображення справжніх творів мистецтва, що мають однакову художню цінність.

Прикладна графіка дає можливість розмноження величезними, нерідко мільйонними тиражами, різних за призначенням творів, починаючи з театральної афіші, плаката й закінчуючи календариком або етикеткою сірникової коробки. Твори прикладної графіки постійно оточують нас у повсякденному житті.

Прикладна графіка — різновид графіки, що містить всі види утилітарних графічних робіт: *поштову графіку* (марки, конверти, листівки), *грошові знаки*, *інформаційні матеріали* (буклети, програми, проспекти), *промислову графіку*, зокрема всі графічні роботи для торговельно-промислових цілей, а також фірмові, рекламні та пакувальні друківані матеріали.

Одним із різновидів друкованої графіки є книжкові ілюстрації, які допомагають читачеві зорієнтуватися у змісті книжки, пояснюють текст наочними образами.

Владислав Єрко.
Ілюстрація
до казки
«Снігова Королева»
Г.-К. Андерсена

Вікторія Ковальчук.
Ілюстрація
до збірки
дитячих віршів
«Бузиновий цар»
Л. Костенко

Валентина Мельниченко.
Ілюстрація до української народної казки «Кривенька качечка»

Іван Сулима.
Ілюстрації до інтерактивної книжки «Котигорошко»

Уважно роздивіться ілюстрації, які створили українські художники-ілюстратори та художниці-ілюстраторки. Чи знаєте ви, які художники або художниці ілюстрували ваші улюблені книжки?

<https://cutt.ly/iOtMT4C>

Подивіться, які чарівні ілюстрації малюють наші українські ілюстратори.

Як же виникає це диво — ілюстрація?

Часто ілюстрації створюються завдяки співпраці письменника або письменниці й художника чи художниці. Для ілюстрації обираються епізоди, що найповніше розкривають зміст тексту або окремих фрагментів літературного твору. Ілюстрації іноді займають цілий розворот (дві сторінки), сторінку або її частину.

Розгадайте кросворд.

<https://cutt.ly/iOtMAA9>

Творче завдання

«Ілюстрація до улюбленої казки». Оберіть улюблений твір. Пригадайте його сюжет і головних героїв. Створіть ілюстрацію до одного з найяскравіших епізодів твору.

Колективна робота. Обговоріть у класі твір, який обираєте для ілюстрування. Оберіть (можна методом жеребкування) епізоди твору. Проілюструйте їх. Складіть виконані ілюстрації в загальну книжку.

Така книжка може стати гарним подарунком учням/ученицям початкової школи.

5

Зрозуміти мову живопису

«Тишу може передати тільки живопис», — сказав Гюстав Моро. Чи погоджуєтесь ви із цим висловом? Ви бачили живописні роботи, в яких можна «почути», як щєбече пташка, біжить струмочок, ллється мелодія дзвонів або навпаки відчуються тиша та спокій?

Психологи/психологині вважають, що живопис впливає на людину подібно до музики, оскільки в ньому в кольорі відтворюється усе людське життя в одній миттєвості.

Кириак Костанді.

На дачі.
Полудень

Галки.
Осінь

Живóпис — вид мистецтва, що здатний відтворити видиму реальність за допомогою кольору на дво-мірній поверхні.

А як «розмовляє» з нами живопис? Які засоби є в його арсеналі, щоб донести до нас ідею художника/художниці, щоб картина ожила? Які емоції у нас викликають живописні твори? Чим мова живопису відрізняється від графічної мови? Звісно кольором!

Колір відіграє дуже важливу роль у житті кожного з нас. Тому не викликає здивування той факт, що здавна людство прагнуло вивчати властивості кольору, його природу та вплив різних кольорів на людину. Так з'явилась наука — **кольорознавство**. Ця наука увібрала знання про колір із різних галузей наук — фізики, психології, медицини, математики і, звичайно, образотворчого мистецтва.

Згадайте, що вам відомо про колір з початкових класів. Що таке основні кольори? А похідні? Які кольори ми називаємо теплими, а які холодними?

Художники/художниці вивчають колір усе своє життя, адже пізнання не має меж.

Для того щоб написати картину, художники/художниці змішують кольори на палітрі. Але є митці, які цього не роблять. Саме таким художником був **Клод Моне** — французький живописець, один із засновників імпресіонізму.

Клод писав свої роботи особливою технікою — ставив скупчення малих кольорових цяток чистих тонів, не змішуючи їх на палітрі. Для чого це робилося? Митець хотів досягти оптичного змішування різнокольорових мазків. Такі роботи створювали ілюзію «дихання», переміщення повітря.

Зверніть увагу, як різняться зображення одного й того самого собору в різний час доби.

Різнобарвність навколишнього світу ми бачимо завдяки нашому зору та світлу. Але ви, мабуть, не замислювалися над тим, що вид (денне або вечірнє світло) та склад світла, що освітлює предмети, дуже впливає на те, яким колір цих предметів бачить людина.

Колір може викликати різні почуттєві асоціації. Сполучення кольорів у творах живопису створює певну систему — колорит.

Колорит — співвідношення фарб, кольорів по тону, насиченості, що створює певну єдність картини, фрески тощо.

Колорит допомагає художникові розкрити перед глядачем кольорове багатство світу, передати настрій у картині.

Клод Моне.
Руанський собор, портал
(сонячне світло)

Руанський собор, фасад
(захід)

Колорит може бути спокійним і напруженим, радісним і сумним, а також теплим і холодним, світлим і темним.

Ви вже знайомі з таким композиційним засобом, як ритм. Але дуже важко написати пейзаж без такого прийому композиції, як передача простору. Подивіться, як майстерно художники передають простір у своїй роботі. Простір на картині С. Васильківського «Полтавщина», завдяки горизонтальному розташуванню роботи, здається набагато більшим, ніж у серії робіт К. Моне «Руанський собор», розташованих горизонтально. Допомагають розкрити безмежність простору й використання просторових планів.

Подивіться, скільки планів у картині Сергія Васильківського.

Сергій
Васильківський.
Полтавщина

Пам'ятайте про ці композиційні прийоми під час виконання власних робіт.

Всі знають французьких художників-імпресіоністів. А чи були в Україні прихильники цього напрямку?

Яскравим представником українського імпресіонізму є **Іван Труш** — майстер пейзажу й портрета, мистецький критик і організатор мистецького життя в Галичині.

У багатій мистецькій спадщині Труша понад 6000 пейзажних шедеврів, галерея психологічних портретів (зокрема Івана Франка, Василя Стефаника, Лесі Українки, Миколи Лисенка та ін.), картин на побутові теми.

І. Труш створив кілька однойменних пейзажів, де розкривається образ самотньої сосни посеред степу — широкої, розлогої, обшарпаної вітрами, паленої сонцем, проте

вільної і прекрасної... Цей образ вважають символом самого автора.

Іван Труш. Промені сонця

Іван Труш. Сосни на скелі

Творче завдання

«Пейзаж рідної землі». Зобразіть улюблений куточок вашого краю.

Колективна робота. Об'єднайтеся в групи.

1. Підготуйте розповідь і презентацію про живописців України.
2. Зробіть доповідь за опрацьованим матеріалом.

<https://cutt.ly/ZOtMGvI>

6

Розмаїття світу живопису

**Чи знаєте ви, які існують види живопису?
Чим вони різняться?**

Світ живопису багатий і різноманітний, він захоплює грою барв, змушує емоційно відгукуватись на побачене. Художник не змальовує життя таким, яким воно є, а передає свої думки, почуття за допомогою фарб.

Види живопису

Станковий

Монументальний

Театрально-декораційний

Мініатюра

Роздивіться уважно наведені приклади видів живопису. З якими з них вже ознайомилися? Де ви їх могли побачити?

Станковий живопис (від слова *станок*; мольберт, на який ставиться основа, — картон, дошка, полотно для малювання картин) об'єднує твори самостійного значення, не пов'язані з архітектурним ансамблем.

Марія Башкірцева. У студії (1818)

Твори станкового живопису розраховані на сприйняття з близької відстані. Їх можна переносити, зберігати. Саме такі твори ви можете побачити в музеях, вони прикрашають житлові приміщення, різні установи.

Монументальний живопис тісно пов'язаний з архітектурою, підпорядковується архітектурній споруді, створюючи синтез — органічну єдність різних видів мистецтв.

Одним з найстаріших видів монументального живопису є стінний розпис. Ще первісною людиною на стінах печер було виконано перші розписи. Також усім відомі стінні розписи Давнього Єгипту, Греції, Риму, часів Середньовіччя, епохи Відродження. І в наш час будівлі прикрашають монументальним живописом (сьогодні його ще називають муралами).

Мікеланджело Буонарроті. Фрески стелі Сикстинської капели (1508–1512)

Згадайте, чи є у вашій місцевості будівлі, прикрашені розписом. Що на них зображено?

Театрально-декораційний живопис використовується для ескізів театральних костюмів, оформлення сцени та створення театральних декорацій.

Цей вид живопису також використовують і в кіномистецтві під час оформлення павільйону, знімального майданчика тощо.

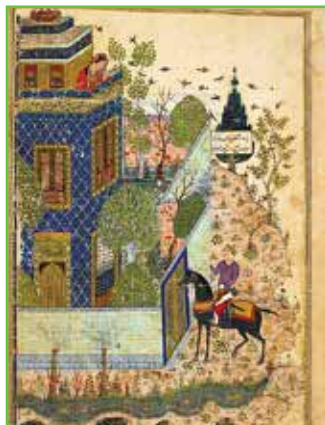

Мініатюра (живопис) — невеличкий за обсягом твір у рукописах, книгах, на полотні тощо.

Мініатюра в живописі виникла ще в доісторичну епоху й існує і в наш час. Найдавнішими зі збережених і відомих зразків живопису в рукописах є рулони папірусу давньоєгипетської «Книги мертвих», сувої Стародавньої Греції та Риму, ілюстровані карти ацтеків, кодекси майя, а також китайські рукописні книги.

Марсель Джамбон.
Макет декорації
для першого акту спектаклю
Джузеппе Верді
«Отелло». Париж. 1895

Джунейда.
Хумаюн підглядає за Хумана,
що стоїть біля воріт.
Мініатюра. Три поеми
Хаджу Керману. 1396

Творче завдання

«**Прикрашу свій дім**». Створіть ескіз для стінопису (муралу) власного дому або будівлі школи, коридору чи класної кімнати.

Колективна робота. Об'єднайтеся в групи.

1. Оберіть групою певний вид живопису.
2. Дізнайтеся, чи є у вашій місцевості художники/художниці, які займаються таким видом живопису. Якщо ні, то оберіть найцікавішого/шу для вас художника/художницю.
3. Підготуйте та зробіть доповідь про нього/неї.

<https://cutt.ly/POtMLem>

7

Чи може камінь говорити?

Що таке скульптура? Яких видатних скульпторів ви знаєте? Кому чи яким подіям присвячені пам'ятники у вашій місцевості?

Мабуть, і сам Бог — скульптор, він створив людину не за допомогою чар, а шматок за шматком, як різьбяр. *Лоренцо Берніні, італійський скульптор та архітектор XVII ст.*

На площах міст і селищ, у парках і скверах стоять різноманітні пам'ятники, що присвячені історичним подіям, а також видатним діячам науки, культури, політики. Ви вже знаєте, що вони належать до такого виду образотворчого мистецтва, як скульптура. Саме слово «скульптура» прийшло до нас з латинської мови і означає «висікати».

Матвій Манізер.
Пам'ятник
Т. Г. Шевченку
в Харкові

Скульпту́ра — вид образотворчого мистецтва, твори якого мають об'ємну форму й виконуються способом виливання, витісування, ліплення, різьблення тощо з твердих і пластичних матеріалів.

Прочитайте вислів Лоренцо Берніні, поданий на початку сторінки, і обговоріть його. А яке визначення скульптури дали б ви? Де у щоденному житті ви можете бачити скульптурні зображення? Наведіть приклади.

Для допитливих

Видатним скульптором, який мешкав в Україні, був Йоганн Георг Пінзель. Галицького скульптора середини XVIII століття, представника пізнього бароко і рококо, основоположника Львівської школи скульпторів, який творив на теренах сьогodнішніх Івано-Франківщини, Львівщини і Тернопільщини в 1750-х роках, вважають генієм. Його твори завжди емоційні та динамічні. Скульптор надає створеним формам життєвих рис.

Йоганн Пінзель.
Богоматір

А чи знаєте ви, які існують види скульптури?

<https://cutt.ly/4OtMXBF>

Види скульптури

Рельєф

Кругла скульптура

Кругла скульптура — вільно розміщується в просторі, а рельєф розташовується на площині, яка їй слугує її тлом.

Скульптура

Монументальна

Декоративно-монументальна

Станкова

Дрібна пластика

Монуменціальна скульптура дуже велика за розмірами, виражає значні ідеї та завжди закріплена на одному місці. Це пам'ятники видатним діячам, героям, меморіальна скульптура тощо.

Скульптура, що використовується для прикрашання, називається **декоративно-монументальною**. Такими скульптурами прикрашають фонтани, парки, оздоблюють архітектурні споруди й комплекси.

Інший вид скульптури використовується для прикрашання інтер'єрів, його часто можна побачити на виставках. Порівняно з попередніми видами, ця скульптура не дуже велика, тому її розглядають з невеликої відстані. Виконують таку скульптуру на спеціальному станку. Звідси і її назва — **станкова скульптура**.

Джованні Страцца.
Дама у вуалі

Інтер'єри кімнат сучасних будинків прикрашають маленькі скульптурки. Вони належать до **дрібної пластики**. Привабливість дрібної пластики — це її невимушеність, особлива теплота, яка завжди милує око, піднімає настрій.

Якщо ми кажемо, що мова графіки — це лінія, крапка, штрих, пляма, живопису — колір, то мова скульптури — це **об'єм, пластика та фактура**.

Фактура (лат. *factura* — обробка, будова) — характер поверхні художнього твору, її обробки.

Фактура у скульптурних творах відчувається візуально й на дотик, наприклад, шкіра людини передається в скульптурі більш гладкою, ніж волосся, а груба тканина буде виглядати не так, як м'яка й тонка.

Творче завдання

Створіть проєкт скульптури, що могла б прикрасити шкільне подвір'я. Використовуйте для цього пластилін.

8 Музика, що застигла в камені

«Архітектура — це музика, що застигла в камені», — сказав Гете. Чи згодні ви із цим висловом?

Мистецтво архітектури формувалося починаючи зі стародавнього світу. Багато споруд будувалося під впливом різних культур та релігій.

Михайлівський Золотоверхий монастир. Київ

Архіте́ктура (з грец. — *будівничий*) — це мистецтво будування, вміння проєктувати й створювати житлові будинки, суспільні та виробничі споруди, села й міста, площі та вулиці, сади й парки.

Давньоримський зодчий Вітрувій у своєму трактаті «Десять книг про архітектуру» сформулював *три основні вимоги до архітектури* — доцільність, міцність та краса.

Для допитливих

Сьогодні відомо понад 80 середньовічних манускриптів із текстом цього трактату, перекладеного різними мовами світу. Найстаріший зі знайдених датується 996 роком і зберігається в Британському музеї.

Однак найвідомішою ця робота стала в добу Відродження. Перше друковане видання трактату в Італії здійснив Поджо Браччоліні у 1486–1492 рр.

Одне з видань трактату Вітрувія «Десять книжок про архітектуру»

Чому, на вашу думку, саме такі вимоги до архітектури було сформульовано Вітрувієм? Чи можна виділити тільки одну якусь вимогу?

Афінський акрополь

Ейфелева вежа

Софія Київська

В містах різних країн світу можна побачити давні фортеці, собори, палаці, театри й інші будови, перед якими з'являється бажання зупинитись і дивитися на них, за-тамувавши подих. Саме так ми іноді зупиняємось перед картиною чи скульптурою в музеї. Шедеври архітектурно-го мистецтва — це символи країн. Весь світ захоплюється древнім Акрополем в Афінах, Софіївським собором у Києві, оперними театрами у Львові й Одесі, Ейфелевою вежею в Парижі. Цей список можна продовжувати дуже довго. Однак, на відміну від живопису та графіки, скульптури чи декоративно-прикладного мистецтва, ми не тільки дивимось на творіння архітекторів, а й постійно їх вико-ристовуємо.

А які архітектурні споруди подобаються вам? Де вони розмі-щуються? Які емоції вони викликають, коли на них дивитесь? Чи відомі вам прізвища архітекторів/архітекторок, які їх ство-рили? Що цікаве ви можете розповісти про архітектуру вашого рідного краю?

Види архітектури

Архітектура об'ємних споруд

Ландшафтна архітектура

Містобудування

Кожна архітектурна споруда має своє призначення — для проживання чи праці, навчання або відпочинку тощо.

Розвиток архітектури дуже тісно пов'язаний з уподобаннями та потребами суспільства. Тому саме архітектура дуже чітко виражає характер епохи.

Уважно подивіться на світлини з архітектурними об'єктами. Визначте, які архітектурні споруди найстаріші, а які — найсучасніші. Яким чином ви це визначили?

- Чи зможете проаналізувати, як ці споруди виражають характер епохи?
- Якими, на вашу думку, мають бути будинки, щоб стати прикрасою вулиці, міста (села), країни та навіть світу?

Творче завдання

<https://cutt.ly/bOtMByV>

«**Будинок моєї мрії**». Для виконання завдання використовуйте графічні матеріали.

Колективна робота. Об'єднайтеся в групи.

Відчуйте себе архітекторами та архітекторками майбутнього! Використовуючи різні матеріали (пластилін, папір, гілочки дерев), зробіть проєкт «Місто майбутнього» або «Яким буде моє рідне місто (селище) у 2222 році».

Підготуйте доповідь до вашого проєкту.

9

Краса народного мистецтва

Що таке народне мистецтво? Яку роль відіграє народне мистецтво в нашому житті? Якою мовою воно звертається до нас?

Інтер'єр української селянської хати кінця ХІХ ст., с. Бобрівник Зіньківського р-ну Полтавської обл.
Фото Михайла Матійчука

Народне мистецтво — образотворче та декоративно-прикладне мистецтво, створене народом і поширене між ним, яке віддзеркалює його смаки та інтереси.

Народне мистецтво зберігає духовну пам'ять поколінь.

Воно охоплює різні галузі мистецтва: це виробництво художніх предметів, речей для задоволення культових потреб, естетичного оздоблення побуту та щоденного вжитку.

Уважно роздивіться фото інтер'єру української хати. Які види декоративно-прикладного мистецтва тут представлено? Чи відрізняється цей інтер'єр від кімнати, у якій ви проживаєте? Як саме? Чим ви прикрашаєте власну оселю?

У народному мистецтві втілено уявлення про життя та художньо-естетичні вподобання наших пращурів, проявляються риси національного характеру. В оздобленні різних предметів побуту розкриваються національні

особливості, які відображають життєвий уклад, історію, культуру і навіть економіку народу.

А чи замислювались ви про мову декоративно-прикладного мистецтва? Чим вона відрізняється від мов інших видів мистецтва?

Мовою декоративно-прикладного мистецтва є стилізація. Процес стилізації складний, але дуже цікавий. Завдяки йому квіти, дерева, тварини і навіть люди можуть стати елементами орнаментів.

Стилiзація — це процес узагальнення предмета за формою та кольором на основі відбору його найвиразніших рис.

Роздивіться фото предметів декоративно-прикладного мистецтва. Чим вони прикрашені? Які види орнаментів ви знаєте?

Кераміка

Писанка

Різьблення

Килимарство

Орнамент — прикраса, візерунок, побудований на ритмічному чергуванні елементів.

Орнамент

Геометричний

Рослинний

Зооморфний

Антропоморфний

У народних орнаментах, які прикрашають наші речі, відображено тисячолітній інтелектуальний досвід народу-творця. Художня мова народних орнаментів така ж багата, як і мова народної поетичної творчості, тому заслуговує на її глибоке вивчення.

У мистецтві кожного народу є свої унікальні народні орнаменти, які розповідають про різне середовище проживання людей та їхні погляди.

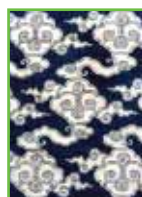
Арабський

Японський

Турецький

Китайський

Австралійський

Саме з народного мистецтва «виросло і зміцніло» професійне мистецтво.

Творче завдання

«Чарівний орнамент». Створіть рослинний або зооморфний орнамент з використанням власної стилізації улюбленої рослини або тварини. Поміркуйте, де ви будете використовувати цей орнамент — у вишивці рушника або сорочки, розписі стіни, керамічного виробу або у створенні чудової писанки.

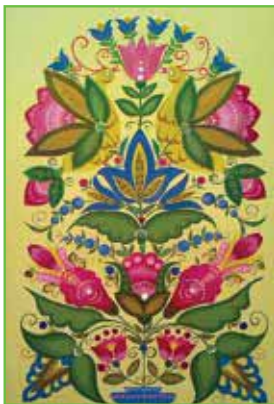
Робота в групах. Об'єднайтеся в групи.

1. Оберіть один з видів народного мистецтва України.
2. Підготуйте розповідь і презентацію про обраний вид народного мистецтва.
3. Зробіть доповідь за опрацьованим матеріалом.

10 Прекрасна чарівність народного розпису

**Що ви знаєте про розпис? Яким він буває?
Що прикрашали розписом наші предки
і що прикрашають ним нині?**

Лариса
Гарбузенко.
Криниця роду

Декоративно-прикладне мистецтво — це галузь декоративного мистецтва, основним завданням якого є створення художніх виробів, що мають практичне застосування, а також художня обробка (оздоблення) побутових предметів (знаряддя праці, меблі, тканини, одяг, іграшки, посуд, прикраси та багато іншого).

З давніх-давен людина намагалася як найкраще прикрасити власне житло та речі, якими користувалася у побуті. Частіше за все для цього використовували розпис.

Розписи — сюжетні або орнаментальні живописні зображення на будівлях, в інтер'єрах і на побутових предметах.

Розписом прикрашалися оселя, посуд, меблі тощо.

Розпис.
Скриня. Черкащина

Розпис.
Кахлі. Косівщина

Тетяна Пата.
Павичі, Мальовка,
Петриківський розпис.
Дніпропетровщина

Згадайте речі, які є у вас удома. Чи є серед них ті, що прикрашені розписом?

Як і будь-який вид мистецтва, мистецтво розпису бере свій початок у народних хатніх розписах, розписах побутових предметів, створених руками не професійних художників, а звичайних людей, у яких було бажання прикрасити свій побут, своє життя.

Так з часом з'являються центри народного розпису.

Які центри народного розпису вам відомі?

Деякі регіони України, як-от Київщина, Уманщина, Херсонщина й Одещина та інші, стали визнаними центрами народного розпису.

З початку ХІХ століття на основі настінного розпису почав застосовуватись розпис декоративний, який виконується на папері або різних предметах повсякденного вжитку: вазах, тарілках, глечиках тощо.

Петриківський розпис — унікальний вид розпису на деревині чи папері, походить із козацького села Петриківка (Дніпропетровська обл.).

Характерною рисою творчості петриківських народних митців було використання для декоративного оздоблення рослинно-квіткового орнаменту, що відзначався легкістю та виразністю.

Оздоблюючи розписом той чи інший, навіть дуже великий за розмірами, інтер'єр або екстер'єр, петриківські майстри/майстрині переносили, по суті, свій хатній зразок

у нові для них приміщення, змінюючи лише масштаби до відповідних розмірів.

5 грудня 2013 року петриківський розпис було включено до Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО.

Видатні майстрині петриківського розпису та їхні роботи

Параска Павленко
(1881–1983)

Тетяна Пата
(1884–1976)

Орина Пилипенко
(1893–1979)

Творче завдання

«Диворозпис». Завдання за вибором.

1. Створіть ескіз для розпису чашки або навіть сервізу за мотивами петриківського розпису.
2. Створіть власне дерево життя (вазон), використовуючи стилізовані зображення, які ви виконали на минулому уроці.

Колективна робота. Об'єднайтеся в групи.

1. Оберіть один з видів народного розпису України.
2. Підготуйте розповідь і презентацію про обраний вид народного розпису.
3. Зробіть доповідь за опрацьованим матеріалом.

11

Цінність ажурного мистецтва

**Про що може розповісти витинанка?
Звідки вона з'явилась у побуті?
Чи тільки в Україні роблять витинанки?**

Вироби декоративно-ужиткового мистецтва можуть розповісти про самобутність народу, знайомлять зі звичаями, вчать любити та творити прекрасне. Матеріалами для майстрів та майстринь слугували шкіра, кора дерева, метал, папір тощо.

Вирізані прикраси з паперу почали розвиватися тоді, коли в побут прийшов папір.

Лариса Гарбузенко. Степова квітка

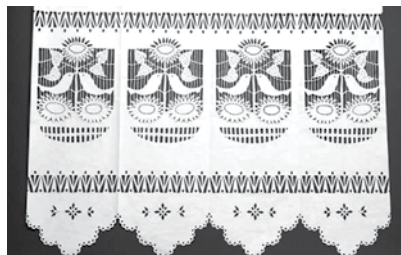

Витинанки — це сюжетні й орнаментальні прикраси житла, ажурно або силуетно витяті ножицями, вирізані ножом з білого й кольорового паперу.

У кожного народу свої улюблені мотиви, але найчастіше у витинанках трапляються сюжетні й орнаментальні композиції. Створюються такі роботи за допомогою ножиць, ножа, іноді різачка. Сьогодні існують навіть електричні різачки для роботи над витинанками.

Китайська витинанка

Литовська витинанка.
Фіранка *Одети Браженене*

Польська витинанка

В Україні мистецтво ажурного й силуетного вирізання називають витинанкою, а на батьківщині паперу (в Китаї) це мистецтво називається «Цзяньчжу», в Європі — силуетне вирізування. Звичайно, в кожній культурі свої мотиви і символи.

Чи знаєте ви, які улюблені мотиви в китайських майстрів/майстринь витинанки? А в українських?

Типологія витинанок

Прості

Складені

Уважно роздивіться витинанки. Поміркуйте й розкажіть, чому саме так називаються різні типи витинанок.

Робота ножицями

Робота ножем

Витинанка, яка виконується завдяки згину аркуша паперу навпіл, симетрична. Що ж таке симетрія у мистецтві? Це також один із засобів композиції. У симетричних композиціях зазвичай виражений центр. Симетрія в образотворчому й декоративно-прикладному мистецтві надає роботі рівноваги і спокою.

Робота в групах. Об'єднайтеся в групи.

1. Оберіть одну з країн, де люблять мистецтво витинанки.
2. Підготуйте «альбом» витинанок цієї країни. Проаналізуйте улюблені мотиви витинанок цієї країни.
3. Зробіть доповідь за опрацьованим матеріалом.

Творче завдання

«Магія витинанки». Створення простої симетричної витинанки.

Етапи роботи над витинанкою

Під час роботи над витинанкою пам'ятайте про техніку безпеки поводження з гострими предметами (ножицями)!

1. Згорніть аркуш паперу навпіл, кольоровою стороною всередину.
2. На зовнішній стороні нанесіть зображення майбутньої витинанки.
3. Охайно виріжте ножицями нанесене зображення.
4. Обережно розгорніть вирізане зображення. Ваша витинанка готова. Її можна наклеїти на картон.

Колективна робота

Створіть «Вазон» (складену витинанку) разом!

Для цього виріжте один з елементів майбутньої витинанки (використовуючи прийом згинання паперу). Розташуйте вирізані всіма однокласниками й однокласницями елементи майбутнього вазона симетрично від вісі симетрії. Приклейте всі елементи зображення.

<https://cutt.ly/8OtMMPB>

12 Культура керамічного мистецтва

Що таке кераміка й гончарство?

Які центри керамічного мистецтва вам відомі?

Керамічними називають вироби і матеріали, що одержуються в результаті спікання глини і їхніх сумішей з мінеральними додатками.

Кераміка з'явилася дуже давно, ще в епоху неоліту. Це досить стародавнє ремесло, яке із часом перетворилось на різновид народного мистецтва.

Трипільська кераміка

Усі керамічні вироби виготовляють з глини — доволі пластичної і м'якої сировини. Однак після обробки — випалу (за температури 900 градусів) — виріб стає твердим і міцним.

Роздивіться уважно зображення трипільської кераміки. Зверніть увагу на форми виробів та їхні розписи.

Вироби з глини найрізноманітніших форм, призначень і орнаментів — це головна візитівка трипільської культури, яку часто називають ще «культурою мальованої кераміки». Її орнаментальні мотиви, знаки вплинули на розвиток української кераміки.

Керамічне зображення волів, які тягнуть сани.
Трипілля

Для допитливих

Трипільська культура розвивалася в V–IV тис. до н. е. (протягом 2000 років), а найбільшого розквіту набула між 5500 та 2750 роками до н. е.

Україна завжди була багата на поклади найкращих різнокольорових глин — від білої і кремової до коричневої і темно-сірої, що стало поштовхом до розвитку керамічного промислу ще в найдавніші часи.

Чи знайомі ви із центрами керамічного мистецтва в Україні? Чим різняться вироби цих центрів?

Косівська кераміка отримала свою назву від назви міста Косів (Івано-Франківська область). Місцеві майстри виготовляють свої вироби за унікальною технікою. А 13 грудня 2019 року Косівську мальовану кераміку внесено до Репрезентативного списку ЮНЕСКО нематеріальної культурної спадщини людства.

Косівська кераміка

<https://cutt.ly/H0tM0lg>

Подивіться, як народжується косівська кераміка.

Опішнянська кераміка — традиційна українська кераміка, яку виготовляють у смт Опішня (Полтавська обл.) із місцевого виду глини, що має сіруватий колір, а після випалювання набуває світло-жовтого відтінку.

Опішнянську кераміку розписують великим рослинним орнаментом, у якому форма квітів часто нагадує українські настінні розписи. Орнамент також може складатися з простих геометричних мотивів, без різких ламаних ліній.

Майстри кераміки виготовляли не тільки посуд, а й забавки для дітей — різноманітні керамічні іграшки. Жоден ярмарок не обходився без глиняних коників, баранчиків, півників, ляльок. Їх розписували орнаментами, прикрашали кольоровими глинами.

Опішнянська кераміка

Подивіться уважно на фото керамічних іграшок. Чи зможете ви визначити, до якого керамічного осередку належать ці іграшки? Як вам це вдалося?

Творче завдання

«Моя народна іграшка». Виліпіть фігурку тваринки за мотивом народної іграшки. Використайте для цього пластилін.

Подивіться, як можна виліпити глиняну іграшку — свищик.

<https://cutt.ly/6OtM3w>

13 Дизайн, його види

Сьогодні дуже багато говорять про дизайн. Що таке дизайн? Як він виник? Що є об'єктами дизайну?

Дизайн — це не те, який вигляд має предмет, а те, як він працює.
Стив Джобс, американський підприємець, дизайнер і винахідник

Дизайн, мабуть, наймолодший вид мистецтва. Дизайн — це феномен художньої культури ХХ століття. Він зародився на межі століть, стрімко розвиваючись, перетворився на один із впливових видів проектно-художньої діяльності.

Саме трохи більше ніж сто років тому в Англії виник рух «за зв'язок мистецтва і ремесел», який очолив В. Морис. Пізніше цей рух знайшов відгук у художній культурі США, Фінляндії та Швеції і було сформовано основні положення теорії та принципи дизайну.

У подальшому почали розвиватись різні напрями дизайну.

Дизайн — це творча діяльність людини, яка займається художнім конструюванням у будь-якій із галузей людської діяльності.

Як ви розумієте слова С. Джобса? Що ми знаємо про роботу дизайнера? Чи можна сьогодні уявити будь-яку сферу, у якій дизайнери не брали б участі? Звідки дизайнери беруть свої ідеї? Що є натхненням для дизайнера?

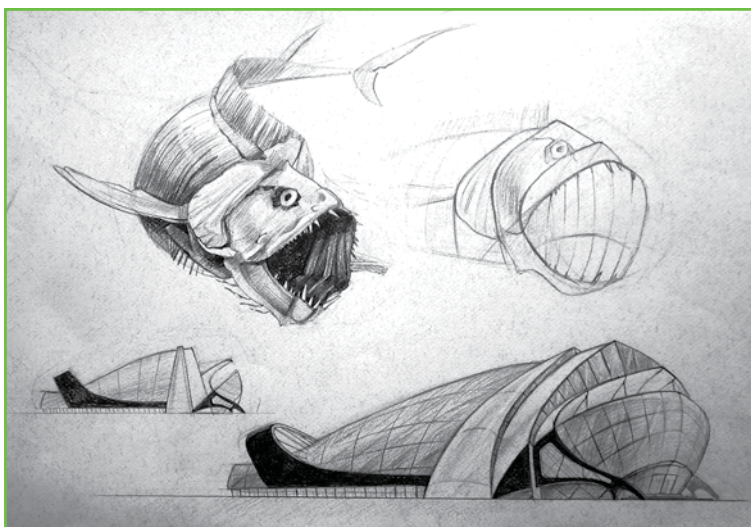
Дизайн полегшує людині роботу і побут, впливає на стиль життя, створюючи комфортне для людини середовище. Щоб отримати натхнення, нові ідеї, дизайнер свідомо чи інтуїтивно звертається до живої природи.

Уважно роздивіться світлини з дизайнерськими розробками. Які об'єкти природи було взято за основу?

Дизайнер/дизайнерка не бере просто зображення рослини або тварини, він/вона вдивляється в конструкцію кожного об'єкта, аналізує її. І тільки потім починає працювати над власним задумом, створюючи ескіз майбутнього виробу.

Ескіз
архітектурної
споруди

Ескіз — в образотворчому мистецтві художній твір допоміжного характеру, що є підготовчим начерком основного твору або проєкту.

Бруно Мунарі, італійський художник, дизайнер і винахідник, сказав: «Дизайнер — це планувальник з почуттям прекрасного».

Уважно роздивіться таблицю з видами дизайну. Чи є серед них ті, яких вам не доводилось бачити в повсякденному житті?

Дизайн

Графічний дизайн

Промисловий дизайн

Дизайн середовища

Дизайн одягу

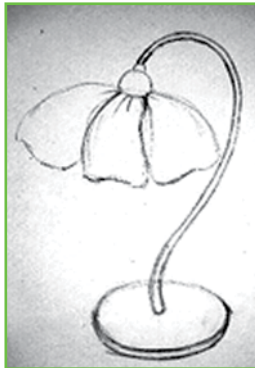
Для нас сьогодні вже стали звичними такі поняття, як дизайн одягу і зачіски, графічний і ландшафтний дизайн, фото- і фітодизайн. Чисельність дизайнерських напрямів і спеціалізацій продовжує зростати.

Творче завдання

«Я — дизайнер! Я — дизайнерка!». Роздивіться світлини, де прообразом певної речі виступає квітка. Пригадайте свою улюблену квітку. Візьміть за основу її будову і створіть настільну лампу або крісло (зробіть ескіз).

Поміркуйте й обговоріть, якою ви б хотіли бачити класну кімнату. Як вона має виглядати, щоб позитивно налаштовувати вас на роботу? Якими, на ваш погляд, мають бути меблі для вашої зручності й гарного настрою?

14

Одяг як частина нашого образу

**Як з'явився одяг? Що таке мода?
Як працює дизайнер/дизайнерка одягу?
Чи всі речі, які ми носимо, є дизайнерськими?**

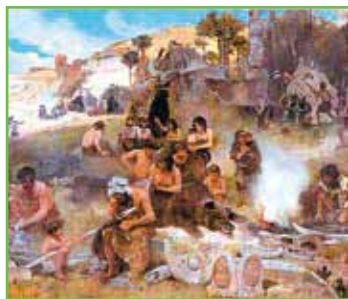
Виставка «Крістіан Діор — кутюр'є мрії»

До сьогодні не припинилися суперечки між науковцями про появу першого одягу. Чому з'явився одяг і навіщо? Існують дуже різні думки. Вважають, що головною причиною відмови людини від наготи була сором'язливість або холод, що змусив нашого пращура накинути на себе шкуру.

Звісно, іноді ми можемо тільки здогадуватись, як одягалися люди тієї чи тієї доби, оскільки одяг того часу до нас не дійшов. Інші епохи донесли відомості про одяг і моду на стінописах, малюнках, живописних полотнах, статуях.

Подивіться, як змінювався одяг протягом історії людства.

Іван Іжакевич.
Кирилівська стоянка

Одяг чоловіків і жінок різних соціальних верств Стародавнього Єгипту

Портрет римлянина в тозі

Знайдіть в інтернеті приклади одягу Стародавньої Греції, епохи Відродження, подивіться на однокласників й однокласниць. Чи відрізняється одяг у різні епохи? Який вам подобається найбільше?

Але час не стоїть на місці. І сьогодні ми дедалі частіше говоримо не просто про одяг, а про модних дизайнерів одягу.

Дизайн одягу — це один з напрямів творчої діяльності людини, метою якого є проектування комфортного, функціонального, естетичного вбрання, як одного з елементів предметного середовища, який відповідає вимогам споживача.

Вас цікавить світ моди? Чи знаєте ви дизайнерів/дизайнерок одягу світового рівня? А українських дизайнерів/дизайнерок? Які б запитання ви поставили дизайнеру/дизайнерці вбрання під час зустрічі?

Україна може похизуватись заслугами своїх дизайнерів/дизайнерок одягу. Серед них Андре Тан, який створив особливий стиль Smart Couture, Ірина Каравай — дизайнерка перших леді та розробниця корпоративного стилю великих компаній, Саша Каневський, Роксолана Богуцька, Любця Чернікова, Вікторія Гресь, Олексій Залевський, Михайло Воронін, Світлана Бевза й інші.

Робота дизайнера/дизайнерки творча й відповідальна. Будь-яка ідея спочатку «народжується» на аркуші паперу.

Роботи дизайнерки
Любці Чернікової

Роботи дизайнера
Саші Каневського

Для допитливих

Завдяки морякам у світовій моді з'явилися не лише брюки-кльош і тільняшки, а й один з найпопулярніших сьогодні елементів одягу — звичайна футболка. Першою почала замовляти футболки для солдатів армія США під час війни з іспанцями в 1898 р., а вже після Другої світової війни ветерани запровадили моду носити футболки в повсякденному житті.

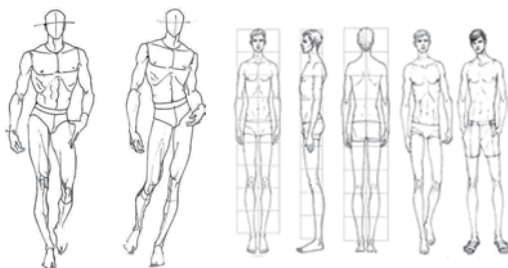
Як ви вважаєте, чи може одяг підняти настрій? Який це одяг для вас?

Творче завдання

«Я — дизайнер! Я — дизайнерка!». Створіть власну колекцію одягу з трьох моделей (одяг для школи, відпочинку або подорожей), використовуючи шаблони.

Колективна робота. Об'єднайтеся в групи.

1. Підготуйте розповідь і презентацію за обраною тематикою: «Визначні світові дизайнери/дизайнерки одягу», «Найвідоміші українські дизайнерки/дизайнери-модельєри», «Шкільна форма в Україні та за кордоном».
2. Зробіть доповідь за опрацьованим матеріалом.

15

Магія художньої фотографії

Що ви знаєте про зародження мистецтва фотографії? Якими були перші фотоапарати? Чим відрізняється звичайна фотографія від художньої?

Сучасній людині дуже важко уявити своє життя без фотографій. Вони висвітлюють всі сторінки життя людини, її сім'ї, суспільства. Сьогодні фотографія стала доступнішою як ніколи. Для того щоб фотографувати, не треба купувати дорогої апаратури, можна взяти свій телефон — і світлина вже готова. Нею можна поділитися з друзями, відправивши у будь-який додаток, або роздрукувати вдома на принтері. Але чи буде така фотографія професійною, художньою?

А як цей процес відбувався багато років тому?

Першу фотографію було зроблено у 1822 році французом Жозефом Нісефором Ньєпсом. Вона, на жаль, не збереглася, але до наших днів дійшла інша світлина цього винахідника — «Вид із вікна». Вона датується 1826 роком і внесена до ста фотографій, які змінили світ, за версією Лайф.

У ті часи фотографів було мало, і їх знали всі. Саме таким на теренах України був Альфред Костянтинівич Федецький, власник фотоательє в Харкові.

Фотограф
Жозеф Нісефор Ньєпс.
Вид із вікна.
Світлина 1826 р.

Фотограф
Альфред Федецький.
Світлина 1892 р.

Для допитливих

Зробити власний фотопортрет у Альфреда Федецького вважали за честь такі відомі особи того часу, як М. Л. Кропивницький, М. К. Садовський, М. К. Заньковецька, І. К. Айвазовський та інші.

Серед його замовників — «найвищих осіб» — були король Данії та президент Франції.

Фотопортрет
Марії
Заньковецької

Подивіться, як змінювались фотоапарати. Чи зручно було б сьогодні користуватися такими пристроями щодня? А яким буде фотоапарат майбутнього?

Найперші види
фотоапаратів

Фотоапарат
1963 р.

Сучасний
фотоапарат

Так що ж таке художня фотографія? Чим вона відрізняється від фотографій, які ми робимо своїм телефоном?

Художня фотографія — це вид фотомистецтва, який не передає об'єктивної дійсності, а навпаки, показує сцени, які спеціально були підготовлені для цього типу фотографії.

Тобто, художньою фотографією ми можемо називати постановочні зображення, які містять певну ідею, сенс, характер і настрій фотографа. У художній фотографії, на відміну від документальної, дозволяється використання подальшої обробки, ретуші.

Особливістю художньої фотографії є створення художником-фотографом певного художнього образу, в якому достовірність зображення поєднується з власним баченням цього образу, як, наприклад, на світлині Філіппа Халсмана. Саме таким фотохудожник побачив світ видатного митця Сальвадора Далі.

Фотограф
Філіпп Халсман.
Dali Atomicus

Фотографувати можна в різних жанрах: портрет, пейзаж, натюрморт, макрозйомка, вулична фотографія тощо.

В наш час дуже популярними стають фотосушки. Що це таке?

Фотосушка — це захід, на якому як початківці, так і фотографи-аматори можуть обмінятися досвідом, фотографіями, натхненням і баченням життя.

Творче завдання

Використовуючи власні телефони або фотоапарати, зробити:

- 1) портрети своїх однокласників чи однокласниць;
- 2) фотографію натюрморту, створеного власноруч з речей, які є у ваших рюкзаках;
- 3) фотографію «Світ за вікном».

Роздрукуйте фотографії, які були зроблені на уроці. Зробіть виставку цих світлин або «фотосушку».

Фотографія
Ксенія Жмакіна.
Осінь

<https://cutt.ly/tOtM4Xa>

Дізнайтеся більше про історію української фотографії.

Перевіряємо свої досягнення: я знаю, можу, відчуваю

1. Встанови відповідність.

До якого виду образотворчого мистецтва належить твір?

Графіка

Живопис

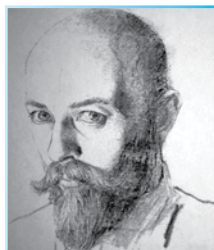
Володимир Сандук.
Віторіано
на Венеційській
площі в Римі

Олена Кульчицька.
Ярмарок у Косові

Георгій Нарбут.
Поезія. Заставка
до журналу
«Мистецтво»

Ніл Хасевич.
Автопортрет

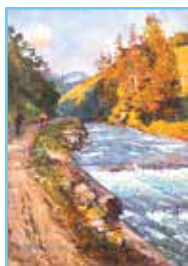

Алла Горська.
Старий двір

Тетяна Яблонська.
Над Дніпром

2. Роздивляючись картину, дай відповідь на такі запитання.

1.	Хто автор/авторка цього твору?
2.	Яка назва цього твору?
3.	Що зображено на картині?
4.	Про що автор хотів розповісти?

Йосип Бокшай. Дорога над гірською річкою

5.	Які кольори переважають у картині?
6.	Які почуття та емоції викликає ця робота?
7.	Чи можна щось почути, роздивляючись картину?
8.	Чи сподобалась мені ця робота?
9.	На що надихнула мене ця картина?

3. Виправ текст у посібнику «Мистецтво».

А) Основним засобом створення художнього образу у графіці є найпростіший для людини спосіб відтворення побаченого — *лінія, колір, крапка, штрих, пляма, тон*, які творять контур предмета або фігури.

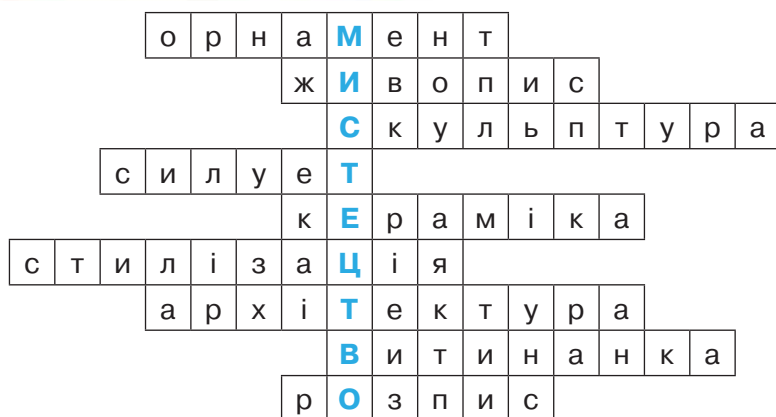
Б) Часто ілюстрації створюються завдяки співпраці письменника/письменниці, режисера/режисерки і художника/художниці.

В) Різнобарвність навколишнього світу ми бачимо завдяки нашому зору, нюху та світлу.

Г) Слово «*скульптура*» прийшло до нас з латинської мови і означає «*висікати, малювати*».

Г) До творів декоративно-прикладного мистецтва належать керамічні вироби, писанки, витинанки, живописні полотна.

4. Склади запитання до кросворду «навпаки».

5. Роздивися роботи та визнач, які емоції вони в тебе викликають.

РАДІСТЬ

СМУТОК

СПОКІЙ

СТРАХ

РОЗПАЧ

ЗАДОВОЛЕННЯ

ГНІВ

ЖУРБА

ЗЛІСТЬ

ДИВУВАННЯ

ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ

ЗАХОПЛЕННЯ

Нікіта Тітов.
Актуальні плакати

Катерина Білокур.
Квіти під тином

Марія Приймаченко.
Зелений слон

Фотограф
Андреа Зампатті

Архип Куїнджі.
Зима

6. Вислови своє ставлення.

Мистецтво для мене.....

Мистецтво мене вчить....

Тепер я можу розрізнити.....

На уроках мистецтва мені подобається більш за все....

Мій улюблений вид мистецтва....

7.

Визнач кольорову гаму художнього твору (тепла, холодна).

Петро Левченко.
Глухомань

Федір Кричевський.
Три покоління

Марфа Тимченко.
Веселі Сорочинці

Альфонс Муха.
Свята гора Афон

На Івана Купала

Михайло Білас.

Гуцульське весілля

Створюємо проєкт

Я ВЧУСЯ РОЗУМІТИ МУЗИЧНЕ І ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

Робота над проєктом передбачає:

- ◆ вибір теми дослідження;
- ◆ добір матеріалу;
- ◆ аналіз інформації;
- ◆ формулювання висновків;
- ◆ захист проєкту.

ОБЕРІТЬ ТЕМУ МИСТЕЦЬКОГО ПРОЄКТУ

Тема проєкту: ЗІРКИ СВІТОВОГО БАЛЕТУ

Форма представлення проєкту: відеозаписи, комп'ютерна презентація, лепбук, флешмоб.

Поради щодо виконання проєкту

1. Користуючись матеріалом підручника, оберіть танцівників/танцівниць — зірок світового балету.
2. Ознайомтеся з їхньою творчістю, перегляньте відео їхніх виступів.
3. Доберіть інформацію про їхню творчість.
4. Створіть коротку картку-повідомлення, яка буде містити світлину з портретом та інформацію про їх творчий доробок.
5. Створіть комп'ютерну презентацію або лепбук.

Тема проєкту: СТВОРЮЄМО МЮЗИКЛ!

Форма представлення: показ мюзиклу тощо.

Поради щодо виконання проєкту

1. Обговоріть у групі, що потрібно для створення мюзиклу.
2. Вигадайте назву мюзиклу.

3. Згадайте, які цікаві події траплялися у вашому шкільному житті і про які ви хотіли б розповісти глядачам.
4. Напишіть сценарій мюзиклу на тему вашого шкільного життя.
5. Розподіліть ролі.
6. Оберіть пісні, які будете виконувати.
7. Порадьтеся з батьками, як виконати декорації до мюзиклу.
8. Виконайте мюзикл на уроці.

Тема проєкту:

МИ БЛОГЕРИ/БЛОГЕРКИ!

Форма представлення проєкту: створення власного блогу.

Поради щодо виконання проєкту

1. Запишіть відео для блогу «Музичний світ». У відео розкажіть про своїх улюблених виконавців/виконавиць (музикантів, співаків/співачок, композиторів/композиторок) та запропонуйте до прослуховування музичні твори.
2. Оберіть три улюблені пісні, які вивчали на уроках мистецтва. Проведіть стрім на тему «Пісня єднає серця», на якому виконайте обрані пісні в характері.
3. Запропонуйте батькам або родичам взяти участь у створенні блогу «Мандруюмо разом».

Тема проєкту:

НАШ ЛЯЛЬКОВИЙ ТЕАТР

Форма подання проєкту: підготовка вистави лялькового театру, показ вистави.

Поради щодо виконання проєкту

1. Оберіть літературний твір і обговоріть його.
2. Визначитесь із ролями: режисер/режисерка, майстри і майстрині, що створюють ляльки і декорації (художники та художниці), актори і акторки.
3. Створіть ляльок — персонажів для вистави за цим твором.

4. Створіть декорації для вистави.
5. Підготуйте афішу та запрошення на виставу. Розробіть і проведіть рекламну кампанію.
6. Покажіть цю виставу учням початкових класів.

Тема проєкту:

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ

Форма подання проєкту: комп'ютерна презентація, оформлення стендової доповіді тощо (на вибір учнівства).

Поради щодо виконання проєкту

1. Знайдіть інформацію про історію української мультиплікації, художників/художниць-мультиплікаторів, їхні твори у будь-яких джерелах (книжки, мережа Інтернет).
2. Оберіть українських художників/художниць-мультиплікаторів, з чією творчістю ви хотіли б ознайомитись докладніше.
3. Доберіть мультиплікаційні твори, які вам сподобалися найбільше, і порадьте їх передивитися однокласникам і однокласницям.
4. Оформіть проєкт.

Тема проєкту:

ОДИН ДЕНЬ НЕПОВТОРНОГО ЖИТТЯ НАШОГО КЛАСУ

Форма подання проєкту: репортаж.

Поради щодо виконання проєкту

1. Об'єднайтеся в групи — «сценарну», «режисерську», «дизайнерську», «операторську».
2. Розробіть сценарій вашого майбутнього фільму-репортажу.
3. Зніміть репортаж про життя вашого класу.
4. Презентуйте ваш фільм шкільній і батьківській громаді.

16

Різдвяний вертеп

**Що означає назва театру «вертеп»?
У чому особливості вистав у вертепі?
Хто був героями різдвяної вистави?**

З давніх часів в Україні у зимову пору дуже популярними були виступи народного лялькового театру — вертепу. Пізніше «Вертепом» називали театр, у якому показували вистави, присвячені народженню Ісуса Христа. Вистави розігрували ляльками на паличках у великій дерев'яній дво- або триповерховій скриньці.

Ляльки на паличках знизу прикріплялися до дроту і пересувалися ляльководом через щілини в підлозі. На першому поверсі коробу показували побутові сценки з життя українців — її персонажами були Запорожець, Солдат, Баба, Дід, Циган та інші. На другому поверсі відбувалося дійство на духовну тему. Героями його були Діва Марія, маленьке немовля — Ісус, царі.

У виставі брали участь хористи, які виконували різдвяні пісні, музиканти. Виконавці зі своїми виставами ходили від хати до хати, влаштовували вистави на торгових площах.

Вистави, які були присвячені Різдву і гралися ляльками у великому дерев'яному коробі, поділеному на два або три поверхи, називалися **вертеп**.

<https://cutt.ly/sO1EE4c>

Фрагмент виступу лялькового вертепу (на вибір учителя/вчительки).

У таких різдвяних виставах могли грати не лише ляльки, а й люди — актори й акторки.

Вистава «Український вертеп» (сценарій *Сашка Лірника*).

<https://cutt.ly/9O1E1JE>

У чому особливості вистав у вертепі? Хто були героями різдвяної вистави? Чи знайомі вам пісні, що виконувалися?

<https://cutt.ly/EO1EDud>

Розучіть українську колядку «Нова радість стала».

НОВА РАДІСТЬ СТАЛА

Колядка

Урочисто

Но - ва ра - дість ста - ла, я - ка не бу - ва - ла:
над вер-те-пом зві - зда яс - на сві - ту за - сі - я - ла.

1. Нова радість стала, яка не бувала:
Над вертепом звізда ясна світу засіяла.
2. Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік, пеленами убого повився.
3. Пастушки з ягнятком перед тим дитятком
На колінця припадають, царя-Бога прославляють.
4. Славим тебе, царю, небесний владарю,
Даруй літа щасливії цього дому господарю.
5. Цього дому господарю і його родині,
Даруй долю, верни волю нашій ненці Україні!

Об'єднайтесь у групи колядників і колядниць, виступіть на святкуванні Різдва у школі з колядками й щедрівками, які вивчали. Використовуйте у власному виступі дзвіночки.

У вільний час дослідіть, які персонажі вертепів були популярні в Україні та в інших країнах. Які пісні виконувались?

[Іспанія. Вертеп]

[Франція. Вертеп]

16 Різдво прийшло

Як святкували Різдво наші пращури?

Чи знаєте ви найпопулярніші різдвяні сюжети, які висвітлювали у своїх роботах художники і художниці?

Наталія Юсипчук-Коваленко.
Гуцульське Різдво

Ірина Фартух.
Різдво

Різдвяна зірка

У зимову світлу днину
народилася дитина.
Чиста-чиста, мов сльозина,
Божий Син, свята зернина.
І донині нам сія
Вифлеємська зоря.
Марія Пономаренко

Протягом усієї історії людства виникали історичні пам'ятки, що розповідають нам про різні свята. Одним із таких свят, яке прийшло до нас із глибини віків, є свято Різдва Христового. Його святкує багато народів на різних континентах.

Для допитливих

Найстаріша звістка про святкування Різдва 25 грудня була знайдена у Римському календарі 354 року.

Різдво — велике свято всього християнського світу. В Україні до цього свята хазяйки готувалися заздалегідь, але й для молоді знаходилося багато занять. Веселі гурти носили по всій Україні символ Різдва — Зірку (Звізду). Зірка була однією із найважливіших

складових Різдвяних свят. Її робили на палиці і завжди носили високо над головою попереду себе, на згадку про те, як колись зірка привела волхвів до новонародженого немовляти Ісуса. Зірки здебільшого виготовляли діти, а молодь майструвала переносні театри — шопки, вертепи.

Вертеп — у перекладі з давньослов'янської — «печера». Та печера, в якій народився Ісус.

Сценарії для вертепних вистав створювали самі майстри цих театрів.

В українському образотворчому мистецтві найпопулярнішим різдвяним мотивом став сюжет колядування. Коли у X столітті в Україну прийшло християнство, Різдво поєднали з язичницькими святкуваннями повернення сонця або початку землеробського року. Дохристиянська назва цього свята — Коляда. Колядувати починають на Святвечір або в перший день Різдва.

[Костянтин Трутовський. Колядки в Україні]

Згадайте, що таке колядка. Про що йдеться в колядках?

Коля́дка — величальні календарно-обрядові пісні зимового циклу свят, переважно у слов'янських народів, чії корені теж сягають дохристиянських часів. У них можна простежити культ сонця і предків, поклоніння природі, віру в магічну силу слів.

Михайло Білас.
Колядники

У колядках змальовувалися сцени із сільського життя і виражалися прагнення доброго врожаю, багатства, щасливої долі та здоров'я.

Здавна виконували цю обрядодію групи колядників, які заходили до кожної хати, славили піснями господарів. За це господарі віддячували колядникам винагородою — смачними продуктами, рідше — грошима.

Саме таку сцену ми бачимо на картині С. Васильківського, який захоплювався українським фольклором і давниною. Дорослі й малі колядники завершили виконання різдвяних пісень і чекають, поки господиня наповнить гостинцями торбину одного з учасників гурту.

Сергій
Васильківський.
Коляда

Творче завдання

Сюжетна композиція «**Колядники**».

Колективна робота. Об'єднайтеся в групи.

Пригадайте колядки. Зробіть мінівиставку своїх робіт. Презентуйте ці роботи, наспівуючи колядки, які, на вашу думку, розкривають найповніше ваші роботи.

17

Ляльковий театр

**Хто бере участь у створенні театральної вистави?
У чому особливості театру ляльок?**

Театральне дійство — це мистецтво, що народжується і створюється на очах у глядачів. Особливим видом театральної вистави є *ляльковий театр*, основою якого є виступ акторів і ляльок на сцені перед глядачами.

Київський академічний театр ляльок

Лялькові вистави існували з давніх-давен. Перші театральні вистави поєднували в собі слово і спів, танець і рух. У кожного народу свої лялькові герої, які мають схожість і відмінності: в Італії — Пульчінелла, у Франції — Полішинель, у Чехії — Кашпарек, в Англії — Панч тощо. Цих лялькових героїв об'єднує те, що на сцені вони завжди жартують, пустують, висміюють недоліки людей.

Пульчінелла

Полішинель

Кашпарек

Панч

Ляльки відрізняються одна від одної за зовнішністю, розміром і будовою. У театральній виставі задіяна велика кількість людей, не лише тих, хто з'являється на сцені з ляльками, але і тих, хто створює костюми (**художники/художниці-костюмери**), декорації та предмети реквізиту (**художники/художниці-декоратори**), пише музику (**композитори/композиторки**), встановлює світло, зустрічає глядачів. Для того щоб вистава відбулася, її творці (**режисери/режисерки**) спочатку обирають п'єсу (спеціально написаний літературний твір для виконання на сцені), яку хочуть розіграти на сцені. **Сценаристи/сценаристки** розписують словесні діалоги, дії акторів відповідно до обраної п'єси в ремарках (пояснення автора для акторів). Бути актором/акторкою лялькового театру не легко, адже потрібно зуміти оживити неживий предмет, наділити його характером і голосом.

Діафільм «Київський академічний театр ляльок»
(фрагмент).

<https://cutt.ly/tO1EJy7>

Фрагмент вистави «Бременські музиканти».

У чому особливості вистави ляльок? Як поєднується гра акторів/акторок і гра ляльок? Які особливості керування лялькою? Чи поєдналися у виставі музика, спів і рух? Які ще види мистецтв були представлені у виставі? Які «музичні портрети» принцеси, трубадура і його друзів створила музика?

<https://cutt.ly/VO1EVj1>

Афіша
«Бременські музиканти»

Фрагмент вистави
«Бременські музиканти»

Розучіть пісню «Зелене слоненя» (музика Ірини Кириліної, слова Олександра Вратарьова).

<https://cutt.ly/uO1E0k7>

ЗЕЛЕНЕ СЛОНЕНЯ

сл. О. Вратарьова

муз. І. Кириліної

На ос-тро-ві Ла-бем-ба, в за-то-ці Ба-ла-бем-ба жи-
ли со-бі зви-чай-ні спі-ва-ю-чі сло-ни. жи-ли со-бі та й го-ді,
спі-ва-ли при на-ро-ді, А вран-ці при на-го-ді роз-
ка - зу - ва - ли сни. *Приспів* Бем - ба, ла - бем - ба,
бем - ба, ла - бем - ба, бем - ба, ла - бем - ба, ба!

1. На острові Лабемба
В затоці Балабемба
Жили собі звичайні
Співаючі слони.
Жили собі та й годі,
Співали при народі,
А вранці при нагоді
Розказували сни.

Приспів:

Бемба, лабемба,
Бемба, лабемба,
Бемба, лабемба, ба (Двічі)

2. Прийшла зима на острів.
А там зима — це дощик,
Холодний, довгий дощик,
Небесний водограй.
Але слонові сухо,
Бо два слонові вуха —
Великі парасольки,
Накрійся — і співай.

Приспів.

3. Набридло зимувати,
Під вухами співати.
Одна єдина думка
У кожного слона.
Коли ж то сонце вийде,
Коли ж нарешті прийде
Зелена і весела
Танцююча весна.

Приспів:

Бемба, лабемба,
Бемба, лабемба,
Бемба, лабемба, ба (Двічі)

4. І сонечко заграло,
Веселка запалала,
І в чисте поле вийшло
Зелене слоненя.
Чому це ти зелене?
Навіщо ти зелене?
Для чого ти зелене?
— Тому, що я — весна!

Приспів.

Об'єднайтесь у групи. Розподіть ролі: режисер/режисерка вистави, художник-декоратор/художниця-декораторка, актори-співаки, музиканти оркестру. Створіть лялькову виставу за піснею «Зелене слоненя». Створіть казкових героїв — ляльок. Розіграйте музичну виставу на уроці. Поділіться своїми враженнями від власного виступу й виступу групи.

Визначте свій емоційний стан.

Перегляньте світлину. У чому особливості даного виду театральної вистави? Якою музикою ви б озвучили вихід ляльок?

Ляльковий театр на воді. В'єтнам

17 Лялька в театрі

Що таке театр? Як виник театр ляльок? Які вистави ви дивились у ляльковому театрі? «Театр повчає так, як цього не зробити товстій книзі», — сказав Вольтер. Чи згодні ви з таким висловлюванням? Чи потрібен художник/художниця у театрі ляльок?

Театр, театральне мистецтво... Ці слова заворожують нас, повертають у світ казки.

Театр — у перекладі із грецької «місце видовищ» — вид мистецтва, що відображає життя в дії, яку виконують актори й акторки.

Театр ляльок — один з різновидів театру.

Сцена з вистави Черкаського академічного театру ляльок

Харківський музей театральних ляльок при Харківському державному академічному театрі ляльок імені В. А. Афанасьєва

Для допитливих

Слід зазначити, що словосполучення «ляльковий театр» є некоректним й ображає професійну гідність лялькарів, оскільки прикметник «ляльковий» асоціюється з поняттям «несправжній». Правильно говорити: «театр ляльок».

Перший професійний театр ляльок в Україні (тепер це Київський державний академічний театр ляльок) відчинив свої двері у Києві. Ця подія сталася 27 жовтня 1927 року.

У виставах театрів ляльок персонажі — це переважно ляльки (іноді у виставах беруть участь як персонажі й актори та актриси). Ляльками керують актори й акторки — ляльководи.

Чи всі ляльки в театрі однаково сконструйовані, однаково рухаються? Які види ляльок існують в театрі? Які з них ви бачили у виставах?

Театри ляльок різняться за конструкціями ляльок та засобами їхнього керування.

- **Театри горішніх ляльок.** Це театри, в яких вистави проходять за участю рукавичних і тростьових ляльок. Демонстрування вистав найчастіше відбувається над ширмою, що закриває акторів-ляльководів, і глядачі бачать тільки ляльку.

- **Театри нижніх ляльок, або маріонеткові театри** — використання маріонеток, тобто ляльки рухаються за допомогою ниток або дроту, а актори, що ними керують, здебільшого стоять над ними. Перша така іграшка була винайдена в XVI столітті італійським майстром Маріон, звідки й отримала свою назву.

- **Театри, де ляльки не вгорі і не внизу акторів, що ними керують,** — до цієї групи належить багато різновидів театру ляльок, зокрема знаменитий театр тіней, а також театральні видовища *вертепного* плану (*український вертеп, білоруська батлейка* тощо).

Як створити театр ляльок у себе вдома, щоб потішити рідних і здивувати знайомих?

Процес створення ляльки дуже кропіткий. Він починається з ескізування, як і будь-який творчий процес. А потім відбувається робота в матеріалі.

Творче завдання

Створення ляльки для театру тіней.

1. Оберіть персонажів казки.
2. На цупкому папері або картоні намалюйте силует обраних персонажів.
3. Дотримуючись техніки безпеки поводження з ножицями та іншими гострими предметами, обережно виріжте силуети персонажів.
4. Зі зворотного боку силуету приклейте паличку (для зручного управління ляльками).

Створіть театр ляльок у класі.

1. Оберіть літературний твір.
2. Створіть ляльок-персонажів для вистави за цим твором.
3. Покажіть цю виставу учням/ученицям початкових класів.

18

Музичний театр: опера

**Коли і де з'явився перший театр?
Як виникло театральне мистецтво?
Які театри називаються музичними?**

Театральне мистецтво зародилось у Давній Греції. Саме слово «театр» — грецьке й означає «місце для видовищ». Давні греки вірили в багатьох богів, але найбільше шанували бога родючості — Діоніса. На його честь весною святкувалися Великі Діонісії, під час яких розігрувалися сценки з міфу про Діоніса — це були перші театральні вистави. Люди, які грали ролі Діоніса і його супутників — сатирів (лісових богів), були першими акторами. Пізніше для таких вистав почали відводити спеціальне місце біля підніжжя пагорба.

Оперний театр у Парижі.
Опера Гарнье

Сіднейський
оперний театр

Сучасні театри бувають **драматичними** й **музичними**. У **драматичних театрах** ставлять п'єси — драми, трагедії і комедії. Театри, в яких ставляться твори музичного мистецтва — опери, балети, оперети, мюзикли, — називаються **музичними**.

Оперне мистецтво є популярним у всьому світі, а батьківщиною опери вважається Італія. Саме в цій країні народився прекрасний спів **бельканто**.

Опера (у перекладі з італійської мови «праця, твір») — це театральний жанр, який об'єднує сценічну дію, слово й музику.

Опери пишуть **композитори/композиторки**, а акторів/актрис, які виконують ролі головних героїв/героїнь (оперні партії), називають **вокалістами/вокалістками** (співаками/співачками). Вони співають **арії**, в яких висловлюють свої почуття, переживання, думки, мрії. Арія — основний засіб індивідуальної характеристики героя/героїні опери, його/її своєрідний музичний портрет. Артистів/артисток, які співають головні партії, називають **солістами/солістками**, їм допомагає **хор**. Іноді спів оперних виконавців нагадує усну мову декламаційного характеру. Це — **речитатив**. Під час його виконання розгортається оперний сюжет. В оперному театрі є й **оркестр**, яким керує **диригент/диригентка**.

В опері багато співу, але є і танці, і розмовні діалоги. Літературний текст опери пише **лібретист/лібретистка**. Згадайте, що таке лібрето.

Лібрето — це короткий літературний виклад сюжету опери, оперети, балету, мюзиклу.

Вольфганг Амадей Моцарт, опера «Чарівна флейта» (фрагменти):

1. Арія Цариці Ночі.
2. Дует Папагено і Папагени.

1.

<https://cutt.ly/1O1E81m>

2.

<https://cutt.ly/1O1E5Tp>

Як голос співачки (колоратурне сопрано) «змагається» з інструментами оркестру у віртуозності виконання музики? Якими музичними засобами композитор передає в дуеті комічний характер героїв опери?

Фрагменти з опери Вольфганга Амадея Моцарта «Чарівна флейта»

Арія

Аріозо — сольний вокальний номер в опері, менший за арію

Арієта — невелика арія, яка відрізняється простотою і пісенним характером мелодії

Кавантіна — сольна лірична п'єса в опері

Виконайте пісню «Зелене слоненя» (музика І. Кириліної, вірші О. Вратарьова) з інсценізацією.

Де можна дізнатися про репертуар оперних театрів і виконавців головних ролей? Чи важлива афіша для оперної вистави?

Перегляньте приклади афіш. Обговоріть з однокласниками й однокласницями, яку афішу ви запропонували б зробити для власного виступу з піснею «Зелене слоненя». Яку інформацію на ній написали б? За допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Магічний квадрат».

<https://cutt.ly/ZO1ReZ9>

18 Театральна афіша — запрошення у світ театру

Із чого розпочинається знайомство з театром, його репертуаром і певною виставою? Що може зацікавити нас і запросити відвідати театральну виставу?

Звісно, це афіша! А що таке афіша? Згадаємо!

Сам термін «афіша» прийшов до нас із Франції — «*affiche*» — афіша, оголошення.

Афіша — рекламне або довідкове аркушеве видання з інформацією щодо певного культурного заходу (події), призначене для розклеювання.

Під терміном «**театральна афіша**» розуміється оголошення про виставу як у вигляді тексту, так і у вигляді художнього зображення, що доповнюється текстом.

Головне завдання театральної афіші — безпосередня передача інформації, яку необхідно донести до глядача.

Уважно роздивіться афіші, розміщені на сторінках підручника. Яку інформацію ви можете там побачити?

В афіші відображається не тільки назва вистави, а й театр, в якому вона відбудеться, дата і час вистави тощо.

Також дуже важливими вимогами до театральної афіші є великі розміри і доступність чималій кількості людей. Сьогодні, коли афішу будь-якого театру можна подивитися в мережі Інтернет, її розмір не має такого значення, як раніше, коли афіші театрів розміщували на вуличних театральних тумбах (вони називалися афішними тумбами Морріса).

Жан Бєро. Афішна тумба Морріса на Єлисейських полях

Для допитливих

Афіші, що є прообразом сучасних, з'явилися в Греції приблизно в IV столітті до н. е., у Римі — в I столітті до н. е. Стародавні афіші були двох видів: мальовані та написані. Мальовані афіші вставлялися в рами й вивішувалися біля театральних дверей. Такі інформаційні плакати поділялися на три види:

- 1) просте зображення сценічної маски (комічної, трагічної, сатиричної, мімічної);
- 2) зображення всіх масок п'єси, з'єднаних в одній рамі у формі будівлі з колонами і фронтоном;
- 3) зображення однієї з головних сцен драми.

Як ви вважаєте, чи будуть відрізнятися афіші для дитячих і дорослих вистав? Чим?

Альфонс Муха.
Афіша до вистави
Вікторьєна Сарду
«Жисмонда»

Коли художник працює над афішою, він розуміє, що первинне враження від вистави у глядача починає формуватися заздалегідь, а не з моменту відкриття завіси на сцені. Зацікавити виставою може театральна афіша. І глядачу важливо не тільки дізнатися про назву вистави, а й отримати іншу важливу й цікаву інформацію. Тому афішу можна розглядати як джерело, що містить точну інформацію про репертуар того чи іншого театру, склад його трупи, виконавців конкретної вистави.

Для допитливих

До кінця XIX століття афіша виконувала ще й роль театральної програми. Афіші одного тиражу (а отже, і одного формату) вивішувалися на вулицях. Програми, як окремий жанр, оформилися лише в останнє десятиліття XIX століття.

Подивіться, як відрізняються афіші до однієї й тієї самої вистави в різних театрах. Поясніть, як по-різному розкривають свій задум художники, котрі створюють театральні афіші.

Творче завдання

Створюємо афішу до улюбленої вистави.

Оберіть улюблену виставу. Пригадайте її головних героїв і героїнь. Продумайте місце розміщення зображення і тексту на афіші, її кольорове рішення.

19

У світі української опери

Що таке увертюра? Яку роль в оперній виставі виконують оркестр і хор?

Сцена в театрі Ла Скала з оркестром

Зазвичай оперна вистава розпочинається **увертюрою** — музичним вступом до вистави, яку виконує **симфонічний оркестр**. В увертюрі звучать головні теми твору, передається його загальна емоційна атмосфера. Симфонічний оркестр, який виконує увертюру й музичний супровід

усіх номерів, розміщується не на сцені, а в спеціальній оркестровій ямі, з якої глядачі і співаки на сцені можуть бачити лише диригента/диригентку.

Важливе значення в розвитку оперної дії має **хор**. Хор в опері — це колективний артист, який має свою роль і свій театральний костюм. Хор може коментувати події, що відбуваються на сцені, впливати на сюжет і дії героїв-солістів/солісток. Він звучить у народних сценах, у фіналі опери.

Хор з опери Миколи Лисенка «Наталка-Полтавка»

Солісти/солістки-вокалісти/вокалістки зазвичай об'єднуються в ансамблі — дуети, тріо, квартети тощо для своєрідного «музичного спілкування».

Львівський національний академічний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької

Одеський театр опери та балету

Українська опера відома у всьому світі. Щира й ніжна українська пісня зачаровувала і привертала увагу слухачів. Образи українського народу, волелюбних козаків, українських лицарів завжди приваблювали композиторів. Багато композиторів під час створення оперної вистави зверталися до народних сюжетів і використовували мелодії народних пісень. Микола Лисенко в увертюрі до опери «Тарас Бульба» використав пісню «Засвіт встали козаченьки» легендарної піснярки з Полтавщини Марусі Чурай. Створена вона була як лірична, але поступово перетворилася на маршову, похідну.

Семен Гулак-Артемівський створив оперу «Запорожець за Дунаєм», яка і зараз захоплює слухачів своєю щирістю мелодій і справжнім народним гумором.

Національна опера України.
Сцени з опери «Запорожець за Дунаєм»

Українська народна пісня «Засвіт встали козаченьки» у виконанні NAVKA. <https://cutt.ly/TO1RyIp>

Микола Лисенко. Увертюра (з опери «Тарас Бульба»). <https://cutt.ly/tO1RoPy>

Семен Гулак-Артемівський. Дует Одарки і Карася (з опери «Запорожець за Дунаєм»).

Семен Гулак-Артемівський. Фінальна сцена і хор «Там за тихим за Дунаєм» (з опери «Запорожець за Дунаєм»). <https://cutt.ly/8O1RfCf>

Порівняйте характер мелодії української народної пісні «Засвіт встали козаченьки» та увертюру до опери «Тарас Бульба» Миколи Лисенка. Що змінилося? Порівняйте засоби музичної виразності творів (ритм, характер мелодії, темп, динаміку). Оберіть ударний музичний інструмент або за допомогою плескання в долоні та по стегнах створіть ритмічний супровід до пісні. Створіть музикограму уривка. Презентуйте.

<https://cutt.ly/BO1RxXR>

Поміркуйте, дует Одарки і Карася з опери «Запорожець за Дунаєм» є ліричним чи комічним? Якими музичними засобами композитор характеризує головних героїв? Охарактеризуйте музичні засоби, притаманні фінальній сцені опери. Яке значення мали декорації вистави?

Розучіть пісню «Козацькому роду нема переводу» (музика Миколи Балеми, слова Мирослава Вонь, Петра Карася).

КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

сл. М. Вонь і П. Карася

муз. М. Балеми

Ся-я ли на сон - ці шаб-лі за-по-рож-ців, як во-ни на ко - нях гна-ли во-ро-гів.

Ко-зачь-ко-му ро - ду не-ма пе-ре-во-ду — ли-не йо-го сла-ва з да-ле-чі ві-ків.

Гей, спі - вай, ко-за-ки, про лю-бов, про зем-лю сво-ю свя-ту-ю.

Слав - те, гей, ко-за-ки, во-лю зо - ло - ту.

1. Сяяли на сонці шаблі запорожців,
як вони на конях гнали ворогів.
Козацькому роду нема переводу —
лине його слава з далечі віків.

Приспів:

<https://cutt.ly/tO1Rv0m>

Гей, співай, козаки,
про любов, про землю свою святую.
Славте, гей, козаки,
волю золоту.

2. Наші козаченьки, славні запорожці
вірними шаблями очищали світ.
Козацькому роду нема переводу —
прапор малиновий кличе у похід.

Приспів.

3. Квітне наша доля, наче маки в полі,
і ранкове сонце випливає з дібров.
Козацькому роду нема переводу —
козаки в колисках виростають знов.

Приспів.

Виконайте ритмічний супровід до пісні.

Розшифруйте оперні терміни, поясніть і наведіть музичні приклади.

ВЕРУРАТЮ

ЯАРІ

ЧИРЕТИВТА

ОРХ

ЕТДУ

ЕСТРОРК

РЕТОЛІБ

Завдання на вибір.

1. Пригадайте пісні, в яких згадуються козаки. Заспівайте ту, яка подобається вам найбільше.
2. Пригадайте фільми й літературні твори, в яких оспівуються козаки. Оберіть твір, що найбільше подобається, і розкажіть про нього.
3. Перегляньте картини художників, які зображали життя козаків. Презентуйте їх на уроці, запросіть до обговорення своїх однокласників і однокласниць.
4. Створіть вірш, пісню, малюнок (*на вибір*), присвячений козацтву.
5. Роздивіться листівки початку минулого століття. Чи знаєте ви пісні, які зобразив художник — Амвросій Ждаха? Спробуйте створити подібні листівки, присвячені вашим улюбленим сучасним пісням.

Листівки Амвросія Ждахи

19

Розповідь театральної завіси

Ви знаєте, що існують різні театри. Які театри відвідуєте ви? З яким настроєм та емоціями ви готуетесь до відвідування театру, перегляду театральної вистави?

У сучасному світі існують тисячі оперних, драматичних, естрадних, комедійних, камерних та інших театрів.

Відвідування театру — це особливий захід. У цьому є щось незвичайне, майже таємниче.

У театрі свої правила і звичаї, які змогли встояти і не зламатися протягом сторіч, навіть під натиском ери технологій. Коли заходиш до театру, мимоволі відчуваєш себе якось особливо піднесено і поринаєш у казку, нехай навіть на кілька годин. Ця театральна атмосфера заворює кожного.

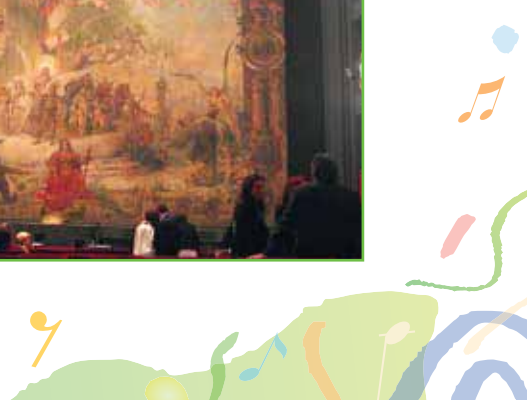
А знавці театрального мистецтва скажуть, що такий наш піднесений настрій обумовлений *грамотно організованим сценічним простором*.

Що таке сценічний простір? Із чого він складається?

Його основними складовими є завіса та декорації (задник, лаштунки тощо).

Що перше зустрічає глядачів у залі театру? Звісно, це театральна завіса.

Театральна завіса
у театрі
«Віденська народна
опера»

Театральна завіса — це текстильний елемент декору сцени, який є невід'ємною частиною будь-якого театру або залу.

Дивлячись на неї, часто (хоча й не завжди) можна зрозуміти, про що йтиметься.

Завіса нібито захищає сцену та весь сценічний простір — зберігає таємницю майбутньої вистави. Вона не дає глядачу можливості побачити оформлення та декорації до початку дії, відгороджує сцену на час зміни обстановки.

Але, крім того, у завіси є й естетичні завдання. По-перше, вона сповіщає про початок вистави. Розкриття завіси допомагає глядачам зануритись у світ фантазії, у цей момент вони налаштовуються на атмосферу ілюзії театру. По-друге, завіса може використовуватися як частина художнього простору і навіть як окремий «персонаж» вистави.

Роздивіться уважно фото з різними завісами, подані на сторінках підручника. Які завіси вам подобаються більше — із зображеннями чи просто кольорові? Чи знаєте ви, як з'явилася театральна завіса?

Для допитливих

Існують історичні свідчення, що театральна завіса виникла в театрі ще за часів Стародавнього Риму. Там вона вперше почала відокремлювати театральну залу від сцени. Цікаво, що завісу перед початком вистави опускали в щілину в підлозі, а не піднімали угору, як ми до цього звикли.

Театральна завіса
Львівського національного
академічного театру опери
та балету ім. Соломії
Крушельницької.

Парнас
Художник
Генріх Семирадський

Більш складні конструкції завіси були винайдені пізніше, приблизно в XVII столітті, коли швидко й бурхливо розвивалося театральне мистецтво. Тоді однією з можливостей передати глядачеві потрібний настрій стало використання саме театральної завіси.

Завіса Одеського національного академічного театру опери та балету

У XX столітті театральна завіса стає справжнім музейним скарбом. У ті часи у дерев'яних театральних приміщеннях часто траплялися пожежі. Багато стародавніх театральних завіс було знищено вогнем або значно зіпсовано. Театри, як і люди, народжуються, розквітають, мають свій вік і термін існування і, на жаль, деякі вмирають. Старі театральні завіси, як і декорації, стають нікому не потрібним мотлохом.

Але було знайдено рішення цієї проблеми. В XX столітті виникла низка театральних музеїв. І деякі завіси, що «дожили» до появи цих музеїв, оселились там. Адже деякі з них зроблені за ескізами видатних художників: П'єтро Гонзага, Михайла Врубеля, Олександра Бенуа, Генріха Семирадського, Пабло Пікассо й інших.

Для допитливих

Символами театру вважаються театральні маски. Дві маски — комедії і трагедії — уособлюють собою театр взагалі.

Творче завдання

«Ескіз театральної завіси до улюбленої вистави». Оберіть виставу, до якої хочете зробити завісу. Обміркуйте ідею оформлення завіси (що має бути зображено на завісі, щоб відповідати ідеї вистави: місце, де відбуваються дії, головні герої тощо).

20

Музичний театр: балет

Де і коли зародився балет? Чим балетна вистава відрізняється від оперної? Яку роль у балеті грає пантоміма? Які типи танців розрізняють?

Балет зародився наприкінці XV століття в Італії, де можновладні князі наймали професійних майстрів танцю для постановки пишних видовищ, щоб справити враження на знатних гостей. Крім елементів драми, ці вистави передбачали великі танці-ходи у виконанні придворних дам і кавалерів.

Абрахам Босс. Бал. Франція. 1635

Слово «балет» має французьке походження й означає «танцювати». Балетна вистава об'єднала в собі музику, хореографію, пантоміму, сценічну дію, літературу, образотворче мистецтво. Як і в опері, літературною основою балетної вистави є **лібрето**. У творенні балету беруть участь танцівники/танцівниці і балетмейстер, симфонічний

оркестр і диригент/диригентка, художники/художниці по костюмах і художники/художниці-декоратори. Роль музики в балеті дуже вагома: музика тісно взаємодіє з хореографією, відображає все те, що прописано в сценарії, дає музичні характеристики головних героїв балетної вистави.

Балетмейстер/балетмейстерка — майстри балету, «творці танцю», люди, які втілюють на сцені задум композиторів/композиторок і лібретистів, тобто автори/авторки і постановники балетів, хореографічних мініатюр, танців. Лібретисти/лібретистки пишуть сценарій мовою слів, композитор/композиторка — мовою звуків, а балетмейстер/балетмейстерка розповідають історію мовою рухів і жестів, використовуючи пантоміму.

Пантоміма — від грецького «актор, який грає за допомогою одних рухів тіла, все відтворює наслідуванням» — це рухи, жести, якими танцівники й танцівниці ніби розмовляють одне з одним. За допомогою пантоміми передається зміст вистави, розвиток її сюжету.

Балетна вистава ділиться на акти, сцени й окремі номери. Основними видами танцю в балеті є **класичний** танець і **характерний** танець, до якого належать народні та національні танці, перероблені для виконання в балетній виставі. Кожен із цих танців розподіляється на сольний та ансамблевий (кордебалет). **Кордебалет** (від франц. — особовий склад) — колектив танцівників і танцівниць, які виконують групові, масові танці і сцени. Роль кордебалету аналогічна хорю в опері.

Богдан Павловський. Балет «Білосніжка та семеро гномів»
(за мотивами казки братів Грімм).

1. «Білосніжка».
2. «Королева-мачуха».
3. «Гноми».
4. «Принц і Білосніжка».

<https://cutt.ly/8O1RmSw>

<https://cutt.ly/PO1RTur>

1.

2.

3.

4.

<https://cutt.ly/OO1RWDB>

<https://cutt.ly/eO1RfN>

Львівська національна опера.

Фрагменти з балету *Б. Павловського* «Білосніжка та семеро гномів»

Як музика передає характер головних героїв/героїнь? Порівняйте музичні інтонації героїв/героїнь. Які музичні портрети створив композитор? Які танці — сольні чи ансамблеві — ви побачили у цій виставі? Опишіть костюми головних героїв/героїнь. Спробуйте пластично передати характер музики.

Па — крок в танці.

Па-де-де — танок, який виконують два партнери.

Пуанти — жіноче балетне взуття.

Пригадайте, що таке знаки альтерації. Поясніть, у яких фрагментах відбуваються зміни в мелодії? Які?

Виконайте пісню «Козацькому роду нема переводу» (музика М. Балеми, слова М. Воньо і П. Карася) в характері.

<https://cutt.ly/XO1RPhE>

Пограйте у гру «Пластичний етюд». Слухайте музичні фрагменти з балету та відтворіть образи головних героїв виразом обличчя і рухами тіла.

Об'єднайтесь у пари. Спробуйте без музичного супроводу передавати образи героїв/героїнь і відгадувати образи, які передає ваш партнер/партнерка.

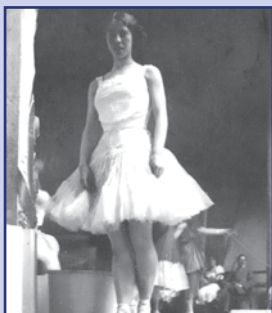
Об'єднайтесь у групи для створення проєкту. Оберіть тему «Зірки світового балету», «Балетні вистави світу». Дізнайтеся про репертуар балетних вистав театрів світу й України та виконавців/виконавиць головних ролей.

За допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Магічний квадрат».

Для допитливих

Україна дала світові велику кількість зіркових хореографів і виконавців: Броніслава і Вацлав Ніжинські, Серж Лифар, Павло Вірський, Григорій Чапкіс та інші. За бажанням підготуйте повідомлення про митців. Дослідіть творчий шлях сучасних зірок балету.

[Броніслава Ніжинська]

[Вацлав Ніжинський]

[Серж Лифар]

[Павло Вірський]

[Григорій Чапкіс]

20

Як народжується декорація

Чи може вистава відбуватися зовсім без декорацій? Для чого потрібні декорації? Скільки декорацій необхідно до однієї вистави?

Продовжуючи подорож світом театру, зазирнемо туди, куди глядач не потрапляє, — у світ за лаштунками.

Коли глядач входить до театральної зали, то його зір прикутий до сцени. Що ж таке сцена?

Сцена — місце, де відбувається театральна вистава.

Для допитливих

Якщо заглянути в історію театру, то можна побачити, що слово «сцена» походить від грец. «skene» — балаган, підмостки. В епоху зародження грецького театру сцена була кліткою або наметом, прибудованою позаду оркестру (ігрового майданчика).

Коли в залі відкривається завіса, глядач бачить бічне обрамлення сцени, виконане зі смуг тканини, розташованих вертикально, — це *лаштунки*, а перше, що звертає на себе увагу — *задник* — розписний або гладкий фон з тканини, підвішений в глибині сцени. Декорації, бутафорія, меблі, костюми, грим і освітлення складають художнє оформлення вистави.

Декорація (від латинського «прикраса») — художнє оформлення дії на театральній сцені. Створює зоровий образ дії засобами живопису й архітектури.

Слово «декорація» найчастіше вживається для позначення приладдя театру. Декорації призначаються для створення ілюзії місця, в якому відбувається дія, що розігрується на сцені. Тому театральні декорації (задники) — це здебільшого або пейзажі, або види вулиць, площ та різноманітні інтер'єри.

Декорації мають бути корисними, ефективними, функціональними.

Створення декорацій і декоративне оформлення вистави — ціле мистецтво, яке називається *сценографія*.

Як же створюються декорації для вистави? Хто їх створює?

Декорації створюють художники-декоратори/художниці-декораторки за попереднім ескізом сценографа. Ескізи роблять, детально опрацьовуючи кожен зі сцен вистави.

До того ж враховують усі деталі. Головна декорація в сценах — фон (задник), після неї йдуть предмети для антуражу, що оточують учасників/учасниць дійства.

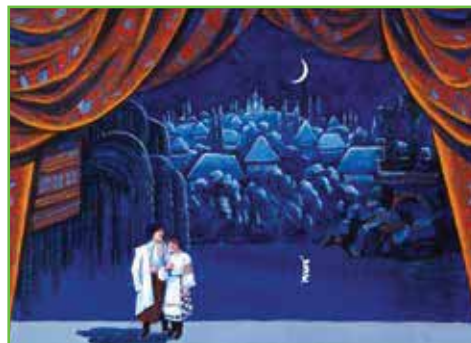

Для допитливих

Художник-декоратор займається організацією та виконанням робіт в процесі створення або відновлення декорацій для оформлення вистав, концертів та інших видовищних заходів.

Антон Радо. Театральна декорація до опери Антоніо Сальєрі «Пальміра»

Микола Добролежа. Сцена до вистави за твором Миколи Гоголя «Майська ніч»

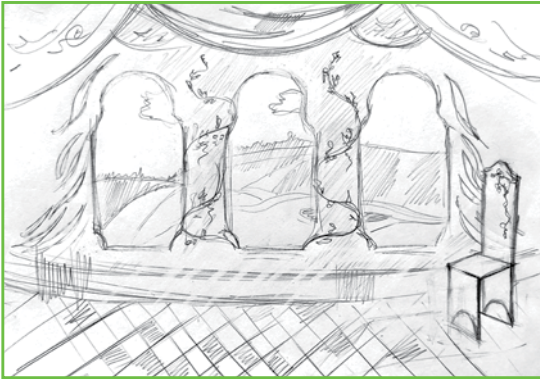

Творче завдання

Виконайте завдання на вибір.

«Моя професія — сценограф/сценографка». Створення ескізу декорацій до улюбленої вистави.

Ескіз декорацій

«Моя професія — художник-декоратор/художниця-декораторка».

1. Обміркуй, якою буде декорація («задник») твоєї улюбленої вистави.
2. Простим олівцем нанеси зображення на аркуш паперу.
3. Розфарбуй кольором зображення.

Етапи роботи над «задником»

21

Музичний театр: балет

За допомогою чого танцівники і танцівниці створюють характерні образи своїх персонажів? Які види танців є в балеті?

У класичному балеті танцюристи завжди за допомогою танцю розповідають якусь історію — міф, казку, історичну подію. У сучасному балеті широко використовуються різні техніки танцю (сучасні і джаз-танці), а також елементи гімнастики, акробатики, східних єдиноборств тощо.

Іноді в казкових балетах художники по костюмах створюють незвичні оригінальні вбрання, які майже не притаманні балетній виставі. Так, у балеті Джона Ланчбері «Казки Беатрис Поттер», який написаний за творами англійської дитячої письменниці і художниці Хелен Беатрис Поттер, всі маски і костюми, в які були одягнені танцівники, були створені за малюнками самої письменниці. Однак у танцівників і танцівниць виникали певні труднощі під час руху, їм доводилося докладати багато зусиль, щоб показати віртуозні балетні па, бо маски мали обмежений огляд, а костюми були громіздкі, склалися з багатьох шарів одягу.

Цей балет дуже сподобався глядачам і був екранізований. Головними персонажами балету стали тварини — кролики, миші, кошенята, білочки, жабенята, поросята. Кожен з них мав свій характер. Перед глядачами з'являються яскраві образи казкових героїв — працювитої їжачихи-пралі Ухті-Тухті, яка виконує копіткий танець у дворі будинку, знімаючи з мотузок висохлу білизну; довірливої і нерозумної качки Джемейми Ліки, яка направилася висиджувати

яйця прямо до Лисиці в суп, але дивом була врятована собаками і пізніше в безпечному місці вивела каченят; пустотливого крольчатка Пітера, який вкрав салат на фермерському городі, розсудливого Поросяти Бленда й інших.

Качка Джеммайма Ліки — Енн Ховард, Лис — Роберт Мід,
їжачиха Ухті-Тухті — сер Фредерік Аштон

Джон Ланчбері. Балет «Казки Беатріс Поттер» (за мотивами казок Беатріс Поттер, хореограф Фредерік Аштон, художник по костюмах Ростислав Дюбожинський):

1. Трейлер (представлення героїв балетної вистави).
2. Жаба Джеремі Фішер.
3. Кролик Пітер.
4. Друзі на пікніку.

<https://cutt.ly/9O1RCgm>

<https://cutt.ly/wO1R156>

1.

2.

3.

4.

<https://cutt.ly/xO1RNmH>

<https://cutt.ly/oO1R9eM>

Якими музичними засобами створюються характери героїв/героїнь балету? Якими їх передали танцівники і танцівниці? За допомогою чого танцівники і танцівниці створили ці образи? Який характер у Жаби Джеремі Фішер і Кролика Пітера? А які персонажі представлені на пікніку, який у них характер? Опишіть костюми персонажів. Що вас вразило в цьому балеті? Який настрій у вас з'явився після перегляду фрагментів з балету?

Піру́ет — повний круговий поворот усім тілом на носку однієї ноги.

Фуе́те — стрімкі обертання, коли нога, яка перебуває в повітрі, різко викидається вбік і приводиться до коліна опорної ноги після кожного оберту.

Розучіть пісню «Добрий маг» (слова і музика О. Шпак).

<https://cutt.ly/WHjMXi8>

ДОБРИЙ МАГ

слова і музика О. Шпак

Жив на уз-ліс-сі ста-рий ча-рів-ник, Різ-ні ба-жан-ня здій-сни-ти він міг.
 Див-ні каз-ки він пи-сав для ді-тей Та від зо-рі чак-лу-вав ці-лий день. Мрі-ють до-
 рос-лі і ді - ти Жи - ти в каз - ко-вім кра-ю, І з доб-рим
 ма-гом дру - жи - ти, Мрі - ю здій-сни-ти сво-ю.

1. Жив на узліссі старий чарівник,
Різні бажання здійснити він міг.
Дивні казки він писав для дітей
Та від зорі чаклував цілий день.

Приспів:

Мріють дорослі і діти
Жити в казковім краю,
І з добрим магом дружити,
Мрію здійснити свою.

2. Знав чарівник, в чому щастя було, —
Просто всім треба творити добро.
І до дітей мудрий маг прямував,
Чудо-казками дітей він навчав.

Приспів.

3. Вчитись у мага прийшло хлопчєня,
Та хитрий маг малюку промовля:
«В школу їди здобувати знання,
Будеш таким же розумним, як я».

Приспів.

Розшифруйте балетні терміни. Знайдіть на фото їх відповідники. Поясніть їх значення.

АНПУТИ

ЛЕТБАНА АПЧКА

АП

НИЙСОЛЬ НЕЦЬТА

ДЕБКORАЛЕТ

За бажанням у вільний час створіть кросворд балетних термінів. Розгадайте кросворди разом з однокласниками й однокласницями.

Перегляньте фрагмент виступу українського ансамблю «Балет на льоду» і поміркуйте, які особливості його виконання.

<https://cutt.ly/JO1R7Xu>

21

Магія створення театральних декорацій

Які стадії проходять декорації від задуму сценографа до роботи у необхідному розмірі та матеріалі? Що таке макет? Навіщо створювати макет, якщо є вже ескіз?

Ви вже знаєте, що робота над художнім образом вистави починається з роботи режисера і сценографа. Сценограф, починаючи працювати з готовими ескізами, створює попередній макет.

Макет — це модель об'єкта в зменшеному масштабі.

Макет — це не декорація, це тільки модель. Створюючи макет сценічного простору, можна з'ясувати, наскільки точно визначено розмір сцени, декорацій, бутафорії. Іноді сценографам доводиться вносити корективи. Саме тому декорації створюють тільки після виготовлення пробного макета. Макети декорацій схожі на лялькові будиночки, з якими хочеться погратися.

Після підготовки макета починається робота у спеціалізованому цеху, де виробляють декорації. Тут створюють саме ті декорації, які прикрашатимуть сцену й дадуть глядачам змогу зануритись у чарівність вистави.

Макет, який відправляють для виробництва, зазвичай є зменшеною копією декорації (його створюють у певному масштабі). Перед майстрами стоїть складне завдання — відтворити конструкцію у натуральному, збільшеному розмірі.

Художники-декоратори в театрі наполегливо працюють, щоб перевести задум художника-постановника з плоских малюнків-ескізів у об'ємні декорації, які створять неповторний вигляд сцени та відобразять не тільки смаки режисера, а й дух вистави.

Які ж матеріали використовують сценографи для виготовлення макету? Подивіться уважно на світлини з макетами театральних декорацій. Які матеріали, на вашу думку, знадобились декораторам для втілення ідей?

Театральні художники і художниці, для створення макетів використовують найрізноманітніші матеріали: картон, папір, нитки, плівку, шнури тощо.

Творче завдання

«Макет декорацій для улюбленої вистави».

Оберіть виставу, до якої мрієте створити декорації. Впродовж вистави декорації можуть змінюватись. Тому об'єднайтеся у групи і створіть декорації для певної сцени у виставі.

<https://cutt.ly/UO1R6KB>

Які емоції переживали ви під час створення декорацій?

22

Музичний театр: МЮЗИКЛ

Що таке мюзикл? У якій країні з'явилися перші мюзикли? У чому особливості мюзиклу? Чим відрізняється манера співу в мюзиклі від оперного співу?

Перші мюзикли з'явилися в Америці наприкінці 20–30-х років ХХ століття. Найголовнішу роль у них відігравали танці. Сучасні мюзикли відрізняються від перших мюзиклів тим, що всі події в них відображаються в піснях і танцях.

Мюзикл — у перекладі з англійської мови «музична комедія» — розважальна вистава, в якій об'єдналися різні жанри мистецтва — естрадна й побутова музика, хореографія і сучасний танець, драма й образотворче мистецтво.

В мюзиклах використовують багато спецефектів. Манера співу в мюзиклі відрізняється від оперної. Це здебільшого наспівування, інтонування окремих слів, вигуки, спів пошепки тощо. У мюзиклі всі співаки і співачки і навіть хор танцюють. Оркестр супроводжує і спів, і танці, використовуючи ритми і тембри джазу, рок і попмузики.

Постер мюзиклу «В. о. Святого Миколая»

Мюзикл — це музично-сценічний твір, у якому переплітаються діалоги, пісні, музика, хореографія.

Мюзикл «Звуки музики» Річарда Роджерса набув великої популярності і був екранізований. У ньому розповідається про юну дівчинку Марію, яка стала гувернанткою сімох дітей у сім'ї капітана фон Траппа. Спочатку в новій сім'ї їй ніхто не сприймав, діти були дуже недовірливі й іноді влаштовували їй різні витівки, хоч і нешкідливі. Однак Марія, завдяки своїй доброті та щирій любові до дітей, змогла розтопити серця вихованців.

Річард Роджерс. Мюзикл «Звуки музики» (режисер Девід Джей Донахью, хореограф Джо Лейтон):

1. «Знайомство Марії з дітьми Траппа».
2. «До-ре-мі» (англійською мовою).
3. «До-ре-мі» (українською мовою).

1.

2.

3.

<https://cutt.ly/MO1Tee3> <https://cutt.ly/GO1TrMu> <https://cutt.ly/xO1Tuey>

Як музика передає характер головних героїв/героїнь мюзиклу? Про що розповіли прослухані вами музичні фрагменти мюзиклу? Як поведуться герої/героїні мюзиклу, як спілкуються одне з одним? Порівняйте англійську версію пісні «До-ре-мі» з українською мовною. Чи зрозуміли ви, про що йдеться в англійській версії? Яким чином? Чим відрізняється манера співу в мюзиклі від оперного співу? Чи можуть фрагменти з мюзиклу стати відомою піснею?

Розучіть фрагмент з мюзиклу Річарда Роджерса «Звуки музики».

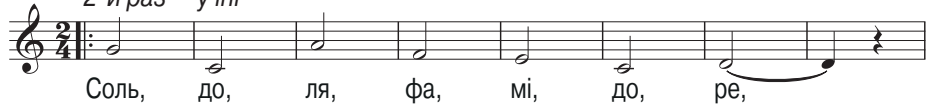
ЗВУКИ МУЗИКИ

Помірно

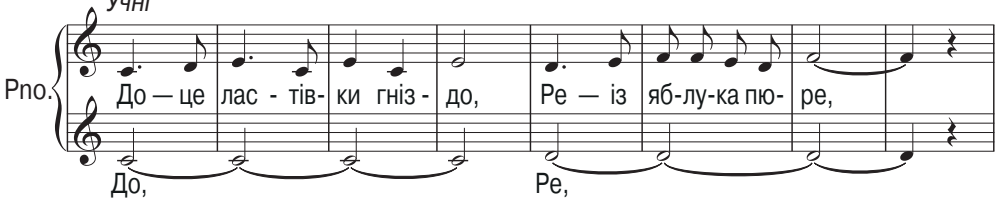
1-й раз – учитель,

2-й раз – учні

<https://cutt.ly/TO1Tin8>

Учні

ДО — це ластівки гніздо,
РЕ — із яблука пюре.
МІ — іграємось самі,
ФА — у книжки є графа.
СОЛЬ — принцеса і король,
ЛЯ — це слуги короля.
СІ — співаємо усі, щоби знов почати з «До».
 До-ре-мі-фа-соль-ля-сі-до,
 До-сі-ля-соль-фа-мі-ре-до.

Уявіть себе акторами/акторками мюзиклу «Звуки музики» і виконайте фрагмент мюзиклу з інсценізацією.

Пограйте в гру «Закінчи ритм».

Виконайте на віртуальній клавіатурі фрагмент з мюзиклу. Дивіться на нотний текст і відтворюйте:

<https://cutt.ly/uO1TpXH>

22

Загадки і секрети бутафорії

Що означає таке загадкове слово «бутафорія»?

Чи можна без булафорії зіграти виставу?

Чи важлива у театрі така професія, як булафор/булафорка? Якими матеріалами вони користуються?

Оформлення вистави не закінчується зі створенням декорацій. Сцена має допомагати акторам та акторкам «проживати» кожний епізод у виставі. А як це можна зробити? Треба наповнити сценічний простір предметами, необхідними для вистави.

Чи можна уявити кімнату без меблів? А ліс без кущів та дерев? Чи матиме розкішний вигляд палац, де нема жодних предметів, які підкреслюють багатство та розкіш?

Усі ці необхідні для вистави предмети і є булафорією.

Бутафорія — спеціально виготовлені предмети, зроблені з легких і дешевих матеріалів копії справжніх речей (меблів, посуду і т. ін.), що використовуються в театрі як предмети сценічної обстановки.

Предмети булафорії дешеві, міцні, підкреслено виразні зовні. Меблі, посуд, вази, що використовуються у театральних виставах, зазвичай виготовлені з більш легких матеріалів, важать менше, їх зручніше переносити. Наприклад, у виставі за сценарієм потрібно золоте кільце з коштовних каменів, яке не може собі дозволити жоден театр. Що робити? Булафор/булафорка зробить таке кільце зі штучних пластикових каменів, які матимуть вигляд не гірший, ніж справжні.

Булафорські предмети більш яскраві і виразні, ніж справжні. При цьому булафори зазвичай відмовляються від відтворення не видимих глядачеві деталей. Чому? В театрі ці предмети публіка бачить здалеку, тому слід подбати

про те, щоб відвідувачі, перебуваючи в різних частинах зали, могли зрозуміти, що це за предмет. Глядач має вірити в реальність всього, що він бачить на сцені: коштовностей, зброї, меблів, скульптур.

Виготовленням бутафорії у театрі займаються художники-бутафори/художниці-бутафорки.

Які матеріали використовують художники та художниці для створення різноманітних предметів?

Усі матеріали, які використовують художники для створення бутафорії, перерахувати неможливо. У роботу іде практично все, що є під рукою і на що здатна уява

художника. Але основними є папір (паперові маси, картон), тканина, пінопласт і гіпс. Також застосовуються метал, сучасні синтетичні матеріали, лаки, фарби тощо.

А чи можна зустріти бутафорію десь ще окрім театру? Чи присутня вона у нашому повсякденному житті? Поміркуйте.

Сьогодні бутафорія використовується для оформлення не тільки вистав, а й торговельних або концертних залів, виставкових просторів. Імітації скульптури, меблів, зброї, продуктів харчування, текстилю та інших предметів як декору під час проведення свят, урочистих заходів, рекламних акцій користується великим попитом. Бутафорія у багатьох випадках успішно замінює оригінальний реквізит, оскільки найчастіше вона обходиться дешевше і є більш практичною.

Творче завдання

«Створення бутафорії для улюбленої вистави».

Об'єднайтеся у групи. Обговоріть бутафорію, яка вам знадобиться для проведення свята у класі. Створіть таку бутафорію. Веселого свята!

Музичний театр: МЮЗИКЛ

Чи можуть мюзикли відображати казкові події? Які мюзикли-казки є відомими?

Мюзикли — це мистецтво для всіх, вони подобаються і дорослим, і дітям. Для дітей композитори створюють мюзикли-казки, які можна переглянути не лише в театрі, а й у кіно. Існують мюзикли-фільми, і навіть мюзикли-мультфільми. Згадайте, які мюзикли-мультфільми вам відомі. Сучасні мюзикли — яскраві, насичені спецефектами.

Сцени з мюзиклу «Як Івасик у казку потрапив»

Акторами і акторками, які грають в мюзиклах, бувають не лише дорослі, а й діти. В Україні поставлено багато яскравих мюзиклів, які запам'яталися глядачам. Дитяча композиторка Наталія Май написала для дітей мюзикли «Вовк та семеро козенят на новий лад», «Новорічні приключки та Карабасові штучки», «Свято Різдва», «Лісова казка» та інші. Ці мюзикли написані для виконання дітьми.

Наталія Май. Мюзикл «Вовк і семеро козенят на новий лад»:

1. Коза і Козенята.
2. Вовк.
3. Коза.
4. Вовк, Лисиця і Козенята.

<https://cutt.ly/2O1TIkl>

<https://cutt.ly/kO1Tblo>

1.

2.

3.

4.

<https://cutt.ly/eO1TxNo>

<https://cutt.ly/UO1TW6i>

Наталія Май.

Мюзикл «Новорічні приключки
та Карабасові штучки»

Мюзикл «БременSHOW»

Розкажіть про свої враження від переглянутих фрагментів. Про що вам розповіли музичні фрагменти мюзиклу? Які засоби виразності використала композиторка для передачі характерів козенят, кози і вовка? Як козенята змогли перемогти вовка? Які музичні фрагменти вам найбільше запам'яталися? Які почуття викликала музика?

Згадайте й заспівайте знайомі мелодії з відомих вам мюзиклів з рухами. Розіграйте сценку, як вовк стукає у двері до козенят, простукайте ритмічний малюнок зі словами: «*Нумо, діти, відчиніть, рідну матінку впусіть!*».

Музичний ритмічний малюнок з нотами:

Ну - мо, ді - ти, від - чи - ніть,

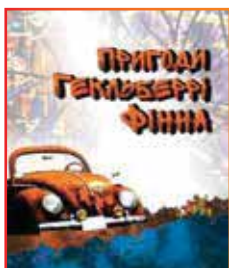
рід - ну ма - тін - ку впус - тіть!

Перегляньте за бажанням в інтернеті інші мюзикли українських композиторів/композиторок, відвідайте з рідними мюзикл у театрі. Розкажіть про свої враження.

<https://cutt.ly/UO2cqzC>

Ж. Колодуб,
Л. Колодуб.
Мюзикл
«Пригоди
Гекельберрі
Фінна»

І. Поклад.
Мюзикл
«Як козаки змія
приборкували»

В. Назаров.
Мюзикл
«Жив собі
пес...»

О. Білаш.
Мюзикл
«Пригоди
Буратіно»

Розучіть пісню «Добрим будь» (музика і слова Наталії Май).

ДОБРИМ БУДЬ

слова і музика Н. Май

Am E A Dm

Дош у-мив у - се дов - ко - ла, по-ле й кві-ти го - лу - бі,

G C Dm E

не жа-лій доб-ра ні - ко - ли, все по-вер-не-ть-ся то - бі.

Dm Am E Am

Доб-рим будь, доб-рим будь, ви-ру-шай з доб-ром у путь.

Dm Am G Am

Доб-рим будь, доб-рим будь, по-сміх-ну-ть-ся не за-будь.

<https://cutt.ly/bO1TRJp>

1. Дощ умив усе довкола,
поле й квіти голубі,
не жалій добра ніколи,
все повернеться тобі.

Приспів:

Добрим будь, добрим будь,
Вирушай з добром у путь,
Добрим будь, добрим будь,
Посміхнутись не забудь.

2. А веселка кольорова
засвітилась в небесах,
не жалій добра ніколи,
все повернеться назад.

Приспів.

3. Не кажи лихого слова
і слабкого захисти,
не жалій добра ніколи,
все повернеться в житті.

Приспів.

У вільний час за бажанням перегляньте мультфільми-мюзикли. У чому їх особливості? Що вражає? Які почуття вас охоплюють після їх перегляду?

Разом з однокласниками й однокласницями обговоріть, який мюзикл ви б могли створити. Які музичні фрагменти ви б використали? Як би ви назвали мюзикл?

23

Театральний КОСТЮМ — СКЛАДОВА СЦЕНІЧНОГО ОБРАЗУ

Чи може актор/акторка обійтись без театрального костюма? Навіщо існує професія художника по костюмах?

Створення костюмів та масок — це найдавніша робота художника в театрі.

У стародавні часи існування давньогрецького театру на відкритому майданчику грало всього два-три актори (акторами були тільки чоловіки), які повинні були вміти не тільки декламувати вірші, читати тексти, а й співати і танцювати. На очах у публіки вони мали перетворюватись на різних персонажів театрального дійства. Для цього робилися дуже виразні маски, завдяки яким актор перетворювався на певного героя, доброго чи злого, веселого або сумного, молодого чи людину похилого віку. З подальшим розвитком театру з'явилися і театральної костюми, без яких сьогодні ми не уявляємо жодної вистави.

Анатоль
Петрицький.
Ескіз костюма
до вистави
«Нур і Анітра»

Театральний костюм, або сценічний одяг — це будь-яке вбрання, що використовується виконавцями на сцені.

Іноді театральним костюмом (сценічним одягом) називають лише той, який спеціально виготовлений для актора або актриси художниками-костюмерами.

Художник-костюмер — спеціаліст, що відповідає за створення костюмів для театру, кіно чи телебачення.

Як працюють художники-костюмери? З чого починається робота над театральним костюмом? Вислови свої міркування.

Ольга Баклан.
Ескізи костюмів до вистави
«Між двох сил»

Робота над театральним костюмом починається з ознайомлення зі сценарієм майбутньої вистави — текстом, за яким буде поставлено виставу. Кожний художник по своєму уявляє персонажів, їх образ та костюми (як складову загального образу). Але є певні правила, про які не можна забувати.

Костюм, як одяг для дійової особи, в усі періоди історичного розвитку театру був на сцені виразом того, що носили люди у певний період. Так було і дуже давно — у перших театрах, так залишається й у виставах наших днів. У театрі костюм театрального героя відповідає не тільки історичній епосі, національності або народності персонажа, а й душевному стану героя.

Костюм завжди залишається предметом спеціальної творчості художників (серед яких — найвидатніші майстри образотворчого мистецтва), і вони створюють його не тільки як окремий твір мистецтва, а й як важливу складову вистави.

Творче завдання

«Театральний костюм для персонажа з улюбленої вистави».

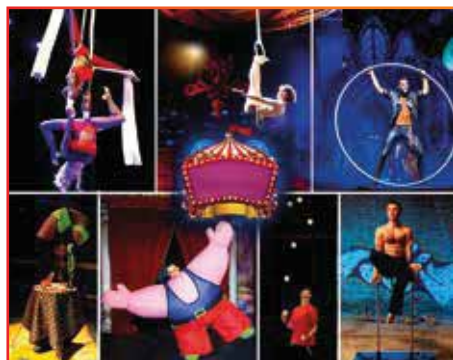

24

Музика в цирку

**Згадайте, що вам відомо про циркове мистецтво.
Яка особливість циркової будівлі?
Де з'явився цирк? Чому отримав таку назву?
Яку роль відіграє в цирку музика?**

Циркове мистецтво народилося в давні часи. У стародавніх римлян словом «цирк» («коло», «круглий будинок») називалась відкрита споруда у формі витягнутого овалу, що нагадує сучасний іподром. Найбільшою з таких будівель був Великий цирк у Римі. Римський цирк був місцем проведення народних «видовищ», передусім кінських скачок і перегонів колісниць. Змагання в цирку відбувалися у святкові дні.

У Франції у XVIII столітті з'явився цирк, що нагадує сучасний. Його засновниками вважають англійських наїзників, які збудували в Парижі круглу залу, де виступали з акробатичними етюдами та вправами на конях. Її назвали цирком.

Цирк (лат. *circus* — коло; зазвичай глядачі розташовуються по колу) — вид видовищного мистецтва, за законами якого будується розважальна вистава.

Сучасна циркова вистава відбувається на **манежі** — круглому майданчику, розмір якого однаковий у всьому світі — 13 метрів. Циркова вистава передбачає клоунаду, акробатику, еквілібристику, гімнастику, жонглювання, ілюзіонізм, пантоміму, дресирування тварин тощо.

Трюк (у перекладі з французької — спритна витівка, спритний прийом, хитрощі) — специфічний цирковий засіб.

Акробати/акробатки й гімнасти/гімнастки виконують сальто, стійки, стрибки, пасажі, ілюзійністи й ілюзійністки демонструють зникнення і таємничу появу предметів, людей і тварин, а клоуни й клоунеси — показують комічні трюки.

У створенні художнього образу в цирковому мистецтві важливу роль відіграють музика, танець і пантоміма. Кожен музичний твір, який супроводжує естрадно-цирковий номер, має бути яскравим, емоційним і запам'ятовуватись глядачу. Дуже важливо, щоб музика відповідала характеру виконуваних трюків. Тому особлива увага звертається на **темп** твору. Є номери з трюками, які виконуються або у швидкому темпі, або в уповільненому. Важливе значення має і **ритм**, який має бути яскравим, чітким і простим.

Левко Колодуб, Жанна Колодуб. «Циркова сцена» з сьїти «Пригоди на Міссісіпі» у виконанні Національного академічного духового оркестру України, диригент *Микола Мороз*.

Франко Чезаріні. Увертюра «Арлекін» (фрагмент).

<https://cutt.ly/tO1TYhc>

<https://cutt.ly/dO1TU7j>

Що ви уявили, слухаючи музику? Номери яких артистів цирку може озвучити ця музика? Який настрій виникає, коли ви слухаєте цю музику? Виберіть слова, які характеризують ритм «Циркової сцени».

РІВНИЙ

РВАНИЙ

ГОСТРИЙ

ЧІТКИЙ

РІВНОМІРНИЙ

НЕРІВНОМІРНИЙ

Синко́па (від грецької — *скорочення*) — це зміщення акценту із сильної частки такту на слабку.

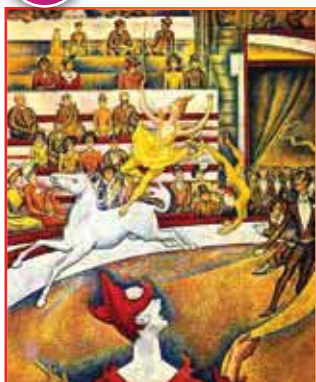
Створіть ритмічний супровід до твору, який найбільше сподобався, використовуйте клавіси або власне тіло (плескання у долоні, клацання пальцями, ритмічні удари по стегнах тощо).

Виконайте пісню «Добрим будь» (музика і слова *Н. Май*) у відповідному настрої.

Перегляньте картини відомих художників, присвячені цирку. Поміркуйте, якою музикою ви озвучили б ці картини. Об'єднайтесь у групи та створіть пластичні етюди, присвячені цирковому мистецтву.

Жорж Сьора.
Цирк

Поль Сезанн.
П'єро й Арлекін

Олександр Довгаль.
Цирк

У вільний час разом з рідними або друзями відвідайте циркову виставу. Створіть фотоколаж власних вражень, доберіть музику до світлин. Поділіться своїми враженнями з однокласниками й однокласницями.

24

Художник і цирк

Що перше вам спадає на думку, коли ви чуєте слово «цирк»? Чим приваблює цирк глядачів? Що саме цікаве для вас у цирку?

Цирк — це завжди свято! Цирк — це мистецтво радості, людської сили та краси, яке має давнє коріння. А для когось — це видовищне шоу з клоунами, фокусниками та спритними жонглерами, гімнастами, канатоходцями тощо.

Для допитливих

Звідки пішла назва «цирк»? З овальних майданчиків у Стародавньому Римі, на яких проводились різні народні свята, змагання, показувалися шоу. Римляни полюбляли спостерігати за людьми, які змагаються в силі, спритності, різних уміннях. Так і з'явився особливий вид видовищного мистецтва, який сьогодні зветься циркум.

Хто створює це захопливе дійство? Звісно, кожен відповідь, що артисти та артистки цирку. За цікавими цирковими номерами люди іноді не помічають, що одна з головних ролей належить художнику. Завдяки йому створюється атмосфера святковості, коли у різнокольорових променях світла виблискують яскраві костюми артистів та артисток.

Подивіться уважно на світлини із циркових вистав. Що, на вашу думку, створили фантазія та руки художника?

Руками і фантазією художника/художниці в цирку створені не тільки яскраві костюми, але й світло, декорації, завіса — все це слугує тому, щоб глядач побачив незвичайне і складне дійство.

Для допитливих

Цирк Дю Солей («Цирк сонця») — це цирк зі всесвітньо відомими шоу-програмами, в яких циркове мистецтво поєднується з музикою, дизайном, хореографією та навіть фігурним катанням. У виставах ніколи не задіяні тварини — це принципова позиція цирку Дю Солей.

Виступ артисток
цирку Дю Солей

Циркові артисти та артистки не тільки тішать нас своїми виступами, а ще й беруть участь у фестивалях, де демонструють свою майстерність.

Для допитливих

Кожного року у січні в Монте-Карло проходить найбільший Міжнародний цирковий фестиваль. На фестиваль щорічно з'їжджається публіка, яка дорівнює за чисельністю населенню самого князівства Монако. Уперше це свято відбулось у 1974 році, і провів його князь Реньє Третій. Князь прищепив любов до цирку і своїм дітям — принцеса Монако Стефанія незмінно головує в журі конкурсу.

Художників та художниць також приваблювала тема цирку. Було створено багато робіт, присвячених цьому мистецтву.

Уважно роздивіться роботи художників/художниць. Зверніть увагу, як по-різному бачать цирк автори картин. Які емоції викликають ці твори мистецтва? Яке з художніх полотен вам сподобалась найбільше? Яку музику ви підібрали б до роботи, яка вам сподобалась?

Марк Шагал.
Великий цирк

Лаура Найт.
Три клоуни

Пабло Пікассо.
Дівчинка на кулі

Дивлячись циркову виставу, ми захоплюємось легкістю виконання різноманітних трюків. Насправді циркові артисти та артистки все життя освоюють не тільки майстерність, а й мистецтво — вміння передати різноманітні людські емоції і викликати естетичні почуття у глядачів.

Які емоції викликають у вас циркові вистави? Чи однакові вони під час виступів артистів та артисток різних жанрів — жонглерів, клоунів, ілюзіоністів?

Творче завдання

«Циркова вистава» або «Ми у цирку». Намалюйте те, що ви вважаєте найцікавішим у цирку. Намагайтесь передати атмосферу святковості, яскравості та краси.

<https://cutt.ly/IO1TP6y>

25

Захопливий світ кіно й анімації

Коли з'явилось кіномистецтво? Хто вважається його винахідниками?

Кіномистецтво — наймолодший з видів мистецтв, який з'явився наприкінці ХІХ століття. «Авторами» кіно вважають братів Льюм'єр, які винайшли апарат «кінематограф» (від грецьких слів «кінема» — рух і «графо» — пишу, тобто «записую рух»). Кіно, на відміну від живопису, фіксує не одну мить, а низку миттєвостей, тобто глядач дивиться на «картинки, що рухаються». Перші фільми були без звуку і зняті на чорно-білій плівці. Акторам і актрисам доводилося без слів передавати глядачам сюжет, для цього вони використовували жести, рухи, міміку, а також титри (написи в кадрі), за допомогою яких давалися пояснення. Через деякий час кінематографісти навчилися записувати звук на особливій доріжці, а пізніше плівка стала різнокольоровою.

У створенні фільму задіяна велика кількість людей: сценаристи, режисери, актори, кінооператори, освітлювачі, звукооператори, монтажери, костюмери, гримери і ще безліч інших фахівців. **Сценаристи/сценаристки** пишуть сценарій, **кінорежисер/кінорежисерка** проводить кастинг **акторів та актрис** на ролі героїв/героїнь фільму і керує всією роботою зі зйомок, **кінооператор** знімає фільм, стежачи за розподілом світла і тіні у кадрі. Будь-яку сучасну кінострічку завжди супроводжує музика. Музику до фільму пише композитор/композиторка. Це можуть бути пісні або інструментальний супровід окремих моментів дії.

Фільми поділяються на такі види: **художній**, або ігровий, фільм, який побудований на грі акторів та актрис;

документальний фільм, в основу якого покладені зйомки реальних подій та осіб. Темою для документальних фільмів найчастіше стають історичні події, культурні та соціальні явища, відомі особистості та товариства. **Мультиплікаційне (анімаційне) кіно.**

<https://cutt.ly/E01TDIe>

Пісня «Наша земля» (музика *Сергія Сідорова, Владлена Пупкова*) у виконанні гурту «Пікардійська терція» з кінофільму «Сторожова застава».

Пісня «Double Trouble» музика *Джона Вільямса* з кінофільму «Гаррі Поттер і в'язень Азкабану».

До якого виду кінофільмів належать переглянуті уривки? Як музика відображає події фільму? Чи допомагає музика розкрити зміст фільму? Яка музика — інструментальна чи вокальна — прозвучала?

<https://cutt.ly/CO1T11W>

Трейлер — відеоролик, який складається з коротких і найбільш видовищних уривків фільму для його анонсування або реклами.

«Пригоди Паддінгтона» (трейлер).

Чи може існувати трейлер без музики? Чи допомогла музика в трейлері «Пригоди Паддінгтона» відчутти емоційний стан і настрої героїв, зрозуміти зміст фільму?

<https://cutt.ly/GO1T3v7>

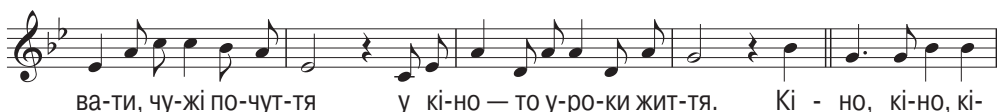
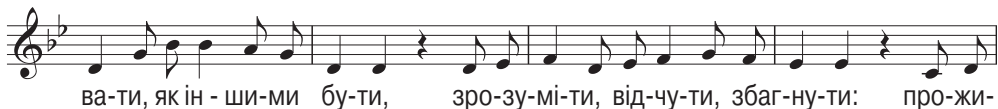
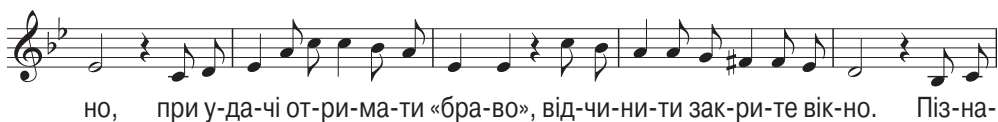

Розучіть пісню «Кіно» (музика Анни Олейнікової, слова Наталі Іванової).

КІНО

сл. Н. Іванової

муз. А. Олейнікової

1. Кожен мріяти має право будувати життя, як в кіно, при удачі отримати «браво», відчинити закрите вікно. Пізнавати, як іншими бути, зрозуміти, відчути, збагнути: проживати чужі почуття у кіно — то уроки життя.

<https://cutt.ly/FO1T4Fv>

Приспів:

Кіно, кіно, кіно —
добро там панує і зло,
де задум режисера,
акторських пригод полотно.
Кіно, кіно, кіно.

2. Кожен мріяти має право
поринати у вирій пригод,
бути щирим у обраній справі,
не чекати за все нагород.
У думках оживає надія,
що здійсниться омріяна мрія:
проживати чужі почуття
у кіно — то уроки життя.

Приспів.

Колективна робота. Об'єднайтесь у групи.

Розподіліть ролі: сценарист/сценаристка, режисер/режисерка, звукооператор/звукооператорка, монтажер/монтажерка. Створіть трейлер до фільму, який вам найбільше сподобався. Презентуйте на уроці.

Розшифруйте назви професій, які задіяні в кіномистецтві. Поясніть їх значення.

ТОАКР

РЕСЕРЖИ

ПОЗКОМИТОР

РИСТСЦЕНА

ОПЕРАКІНОТОР

ТАМОНЖЕР

У вільний час перегляньте фрагмент із музичного кінофільму «Дронині мандрони».

<https://cutt.ly/uO1T53z>

Про який вид мистецтва розповіла музика? Це народне чи професійне мистецтво? Чого навчилися діти? Згадайте, що вам відомо про петриківський розпис.

У вільний час разом з рідними або друзями/подругами відвідайте кінотеатр. Поділіться своїми враженнями з однокласниками та однокласницями.

25 Чарівний світ мультиплікації: мальовані мультфільми

Чи любите ви мультфільми? Що таке «мультиплікаційний фільм» чи «анімація»? Які мультиплікаційні фільми вам подобаються найбільше? Про що вони? А ви знаєте художників-мультиплікаторів, які створили ваші улюблені мультфільми?

Сьогодні діти і дорослі не уявляють свого життя без мультиплікаційних фільмів. А колись людство навіть не знало, що таке мультфільми.

Анімація (у перекладі з латинської — душа, а з французької — оживлення), або **мультиплікація** (з латинської — розмноження, збільшення, зростання) — вид кіномистецтва, твори якого створюються шляхом знімання послідовних фаз руху *намальованих* (графічна анімація) або *об'ємних* (об'ємна анімація) об'єктів. Ці твори називають *анімаційними* або *мультиплікаційними* фільмами (мультфільмами).

Коли ж з'явилися перші мультиплікаційні фільми? Хто їх вигдав? Як створювалися мультфільми?

«Упізнай» мультфільми за кадрами.

Для допитливих

Днем народження мальованої анімації вважають 30 серпня 1877 р., коли був запатентований праксиноскоп фотографа й винахідника Ш. Е. Рейно (1844–1918, Франція), який винайшов основи технології виготовлення анімаційних фільмів. Вони залишалися незмінними до винайдення комп'ютерних технологій: «покадрова зйомка» малюнків або іншого матеріалу — за фазами руху.

Перший мальований фільм побачив світ у 1908 році у Франції. Це був мультим «Фантазмагорія», який створив Еміль Коль.

Кадр із мультфільму «Фантазмагорія».

Анімація

Графічна
(мальована)

Лялькова

Пластилінова

Комп'ютерна

Більшість перших мультиплікаційних фільмів створювалося за допомогою малюнків. Коли ми дивимось мальовані мультфільми, нам здається, що бачимо неперервну картинку, яка «оживає». Насправді це сотні малюнків, які з'єднані у кадри. Технічно це неймовірно складний процес. Особливо, коли не було комп'ютерів та інших технологій, здатних все спрощувати.

Ви тільки уявіть собі: аніматори малювали по 24 малюнки для того, щоб «оживити» 1 секунду мультфільму. А скільки малюнків потрібно намалювати вручну, щоб створити 10-хвилинний мультиплікаційний фільм?

Зараз це зробити простіше, оскільки є спеціальні програми, що допомагають художникам-мультиплікаторам

створити певну кількість малюнків кожного персонажа майбутнього мультфільму. Але покадрова анімація досі залишається непростою кропіткою роботою.

А як розвивалась мультиплікація в Україні? Які українські мультфільми ви знаєте?

Перші українські мультиплікаційні фільми з'явилися у мультиплікаційній майстерні в місті Одеса ще у 1927 році. Першим українським мультиплікатором став В. Левандовський, який поставив «Казку про солом'яного бичка» за популярною на той час казкою.

На жаль, фільм вважається втраченим. На спогад про нього лишилися лише деякі кадри, що були надруковані в газетах, журналах та книжках.

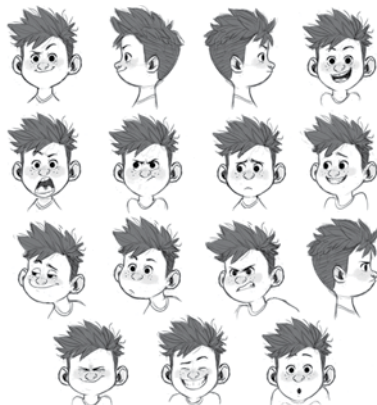
Кадр з мультфільму «Казка про солом'яного бичка»

Творче завдання

«Яким я бачу власний мультфільм». Створіть свого персонажа (різні емоції, різні рухи). Проаналізуйте, як художники/художниці передають емоції героїв/героїнь мультфільмів.

<https://cutt.ly/kO1Ywkt>

Колективна робота. Об'єднайтеся у групи. Оберіть казку, за якою вам хотілося б створити анімаційний фільм. Розподіліть між собою персонажів казки. Створіть свого персонажа (різні емоції, різні рухи).

26

Захопливий світ кіно й анімації

Яка компанія зі створення мультфільмів є найвідомішою у світі? Який персонаж є логотипом кіно-студії «Волт Дісней Компані»? Яка роль мультфільмів у популяризації класичної музики?

Найвідомішою кінокомпанією зі створення мультфільмів, яка має майже столітню історію успіху, є кіностудія

«Волт Дісней Компані». Кіностудія «Дісней» створила багато мультфільмів із чудовою музикою: «Білосніжка і семеро гномів», «Піноккіо», «Попелюшка», «Дамбо», «Бембі», «Пітер Пен» та інші.

Логотипом кіностудії став персонаж, якого створив художник-мультиплікатор Волт Дісней, кумедне мишенятко Міккі Маус. Уперше він з'явився в мультфільмі «Пароплавчик Віллі».

Згадайте епізод «Учень чарівника» з мультфільму «Фантазія», який ви переглядали у початкових класах. У якій ролі там постає Міккі Маус?

Музичний мультфільм «Фантазія» дещо вирізняється з-поміж інших кінострічок цієї компанії. Він складається із дев'яти епізодів, музичним фоном у яких звучать твори відомих композиторів. Кожна частина мультфільму має свій самостійний сюжет, а сполучними ланками між епізодами слугують невеличкі кіновставки за участю Філадельфійського оркестру під керівництвом Леопольда Стоковського.

Через 60 років після створення мультфільму «Фантазія» студією «Дісней» був створений мультфільм «Фантазія — 2000». У ролі конференсьє виступили знамениті кіноактори

і телеведучі. Мультфільм складається з восьми частин, кожна з них має свій самостійний сюжет. Згадайте сюїту Каміля Сен-Санса «Карнавал тварин». Якими ви уявляли тварин? Мультиплікатори «Фантазії — 2000» запропонували власне бачення фіналу сюїти.

<https://cutt.ly/BJvEiHL>

Фільм-фантазія «Карнавал тварин» (Франція, режисер Енді Соммер). Каміль Сен-Санс. «Карнавал тварин», фінал.

Мультфільм «Фантазія — 2000». Каміль Сен-Санс. «Карнавал тварин», фінал.

<https://cutt.ly/EJvEsxo>

Передайте власні враження від музики. Порівняйте свої фантазії, які виникли після прослуховування фрагменту сюїти з фантазією, яка представлена в фільмі та мультфільмі. Як поєднані музика та візуальні образи в мультфільмі та фільмі? Поміркуйте, якби вам запропонували створити мультфільм до сюїти К. Сен-Санса, які візуальні образи ви запропонували б? Спробуйте пластично передати настрій фіналу сюїти. Використовуйте для цього різнокольорові хустинки або стрічки. Створіть музикограму фрагменту сюїти. Виберіть слова, які характеризують музику прослуханих музичних фрагментів.

РАДІСНА

СУМНА

МРІЙЛИВА

КУМЕДНА

ТАЄМНИЧА

ВЕСЕЛА

ГРАЙЛИВА

СТРИМКА

РІШУЧА

СВЯТКОВА

ЕНЕРГІЙНА

ЛЕГКА

СПОКІЙНА

МУЖНЯ

ЗАПАЛЬНА

НІЖНА

Волт Дісней є засновником першого у світі гігантського «Діснейленду», в якому відвідувачі можуть поринути у казковий світ і побачити своїх улюблених героїв мультфільмів.

Виконайте пісню «Кіно» (музика А. Олейнікової, слова Н. Іванової) з відповідним настроєм.

Поміркуйте, якою музикою ви можете озвучити власного персонажа, якого створили на попередньому уроці з мистецтва? Попрацюйте в парах: передайте настрої персонажа за допомогою інтонації, міміки та музичного інструмента.

За бажанням перегляньте трейлери до сучасних українських мультфільмів. Поміркуйте, як музика висвітлює події фільмів. Дізнайтеся про творчість музикантів, які виконували пісні до мультфільмів.

«Клара та чарівний дракон»
(пісню до мультфільму
виконав гурт PUR: PUR)

«Викрадена принцеса:
Руслан і Людмила» (пісні
до мультфільму виконали гурт
«Время і Стекло» і Джамала)

26 Відкриття лялькової та пластилінової анімації

Чим відрізняються мальовані мультфільми від мультфільмів, де головні персонажі — ляльки? Що цікавіше?

Лялькова анімація — напрям анімації, де застосовуються об'ємні сцени-макети з ляльками-акторами.

Кадр із мультфільму
«Маленький принц»

Процес створення лялькового
мультфільму

Проведемо дослідження. Чим відрізняється робота над мальованою анімацією та ляльковою?

На відміну від мальованої анімації, у ляльковій є об'ємна сцена, яка фотографується методом покадрової зйомки. Після кожного кадру в сцену вносяться мінімальні зміни (наприклад, змінюється поза ляльки). Потім відтворюють серію знімків, і з частотою зміни кадрів виникає ілюзія руху об'єктів.

Яким був перший ляльковий мультфільм, що його побачив світ?

Найпершою мультиплікаційною картиною в світі є «Цирк ліліпутів». Цей фільм створили Альберт Е. Сміт і Джон Стюарт Блектон у 1898 році. Цей анімаційний

Кадр із мультфільму
«Цирк ліліпутів»

фільм був ляльковим, але для глядачів це було справжнє диво. Знімався мультфільм простим способом — перестановкою дерев'яних ляльок для кожного нового кадру. Але запис цього мультфільму, на жаль, не зберігся до нашого часу.

Кадри з мультиплікаційного серіалу «Моя країна — Україна»

Кадри з мультфільму
«Йшов трамвай 9 номер»

Кадр з мультфільму
«Кубо та Легенда самурая»

Для допитливих

Цікавим є український мультфільм режисера **Степана Коваля** «Йшов трамвай дев'ятий номер», де всі герої виліплені з пластиліну. Сюжет мультфільму — це розповідь про трамвай номер 9, у якому люди обговорюють буденне життя та свої проблеми. Мультфільм отримав велику кількість нагород: нагороду естонського кінофестивалю «Чёрные ночи» (2002), «Гран-прі» фестивалю анімаційних фільмів «Крок» (2002), Приз глядацьких симпатій міжнародного фестивалю «Молодість» ХХХІІ (2002), «Срібний ведмідь» у Берліні (2003) та «Гран-прі» Штутгартського міжнародного фестивалю анімаційних фільмів.

Як створюються мультиплікаційні фільми?

Перед початком роботи над мультиплікаційним фільмом його творці обов'язково дотримуються певних настанов або «кроків», які допоможуть створити якісний мультфільм.

1. Необхідно вигадати сценарій майбутнього мультфільму (можна навіть просто загальний сюжет).
2. Підготувати обладнання та реквізит (фотоапарат або мобільний телефон, героїв майбутнього мультфільму, декорації та фон для знімання).
3. Побудувати сцену (знайти гарне освітлення, виготовити декорації, знайти місце для розташування фотоапарата чи мобільного телефону. Можна зробити пробні світлини, щоб подивитись, як буде виглядати одна зі сцен вашого мультфільму.)
4. Зняти покадрово сцени та змонтувати мультфільм, додаючи музику або текст.

Творче завдання

«Мій герой/моя героїня пластилінового мультфільму».

Створити власного героя/власну героїню для мультфільму, використовуючи пластилін.

Обговоріть у класі ідею майбутнього мультфільму. З пластиліну виліпіть своїх героїв для майбутнього мультиплікаційного фільму. Створіть декорації та зніміть свій мультфільм.

27

Мистецтво і медіа

**Чи можемо слухати музику не лише вдома,
а і в будь-якому місці та у будь-який час?
Як дізнатися про твір мистецтва, знаючи лише
його назву? Як відвідати концерт, не виходячи
з дому? Хто такі блогери? Про що можна дізнатися
з блогу?**

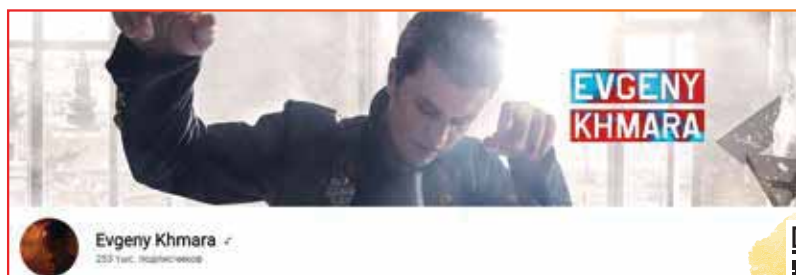
Життя сучасної людини не можна уявити без техніки: комп'ютери, ноутбуки, мобільні телефони, ігрові приставки, електронні книги. За їх допомогою можна не лише спілкуватися, а й відвідувати віртуальні концерти, здійснювати віртуальну подорож до різних країн світу, слухати музику, переглядати вистави, малювати картини тощо. Якщо є певні захоплення, можна знайти однодумців з цього питання і переглянути їхні блоги.

Блог (з англійської мови — «мережевий журнал чи щоденник подій») — це вебсайт, на який додаються короткі тимчасові записи, зображення чи мультимедіа.

Блогерами можуть бути не лише дорослі, а й діти. Вести блог — це дуже цікаво, але треба навчитися знімати відео, опанувати програми для його монтажу та обробки, розібратися з тонкощами публікації відео на YouTube. Переглядаючи блоги, можна дізнатися багато корисного. Наприклад, про те, як за допомогою музики можна тренувати мозок, знімати стрес або гамувати біль. Іноді блогери проводять стрім (з англійської мови «потік») — прямий ефір на інтернет-сервісі.

Музиканти, співаки, композитори також ведуть свої блоги, де розповідають про музику, яку написали, проекти, в яких беруть участь. Євген Хмара, сучасний український композитор, піаніст-віртуоз, фіналіст шоу «Україна має талант» (2012 р.) у власному блозі презентує свої виступи, в Україні та за кордоном. Один із його виступів, який відбувся у палаці «Україна» в 2018 році, зібрав близько 3900 глядачів. Це був великий сольний концерт «30» за участю оркестру з 200 інструментами та 100 хористів.

<https://cutt.ly/2O1YcC4>

Джамала, українська співачка кримськотатарського походження, народна артистка України, переможниця конкурсу «Євробачення 2016», виконує пісні в стилях джаз, соул, фанк, фолк, поп та електро, бере участь в оперних постановках і шоу. На своєму каналі співачка організовує конкурси, під час стріму відповідає на запитання глядачів.

Музичні композиції у виконанні Євгена Хмари.
«Ти любов моя» (музика Роббі Невіла, слова Олександри Рубан) у виконанні Джамали з мультфільму «Викрадена принцеса: Руслан і Людмила».

<https://cutt.ly/rO1YndD>

Які особливості виконання музичних композицій? У чому особливості зйомок переглянутих вами відео?

Перегляньте ролик «Початок пригод» з відеоблогу «А що як?». У чому особливості цього блогу? Як подається інформація? Який вид мистецтва є основним? Хто задіяний у зйомках для цього блогу?

<https://cutt.ly/aO1YRct>

Розучіть пісню «Кольоровий світ» (музика і слова Марії Мазур).

<https://cutt.ly/3O1YOZD>

КОЛЬОРОВИЙ СВІТ

слова і музика М. Мазур

Ми візь-ме-мо до рук ко-льо-ро-ві фар-би, роз-ма-лю-є-мо світ у яс-кра-ві бар-ви.

Сон-це сві - тить, а ми ра-діс-ні, здо - ро - ві, доб-рий ра-нок, со-неч-ко,

світ та-кий чу - до - вий! Доб-рий ра-нок, со-неч-ко, світ та-кий чу - до - вий!

1. Ми візьмемо до рук кольорові фарби,
Розмалюємо світ у яскраві барви.
Сонце світить, а ми радісні, здорові,
Добрий ранок, сонечко, світ такий чудовий! (Двічі)

2. Дощик лле цілий день, стукає в віконце,
Не виходить з-за хмар золотаве сонце,
Ми візьмемо до рук фарби кольорові:
Добрий вечір, дощику, світ такий чудовий! (Двічі)
3. Темну ніч, сірий день гарно розфарбуєм,
Заспіваєм пісень, мрію намалюєм,
В небо кульки летять різнокольорові:
Добрий день, країно, світ такий чудовий! (Двічі)
4. Ми візьмемо до рук кольорові фарби,
Розмалюємо світ у яскраві барви.
Сонце світить, а ми радісні, здорові,
Добрий ранок, сонечко, світ такий чудовий! (Двічі)

Спробуйте «озвучити» пісню, використовуючи власне тіло (плескання у долоні, клацання пальцями, стукіт ногами тощо). Оберіть групу «музикантів», яка буде виконувати інструментальний супровід пісні на стаканчиках. Вигадайте рухи зі стаканчиками.

За бажанням у вільний час з інтернет-джерел дізнайтеся про Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької. Підготуйте розповідь і проведіть екскурсію однокласникам/однокласницям, використовуючи музичний ролик з каналу YouTube.

<https://cutt.ly/FO1YAhe>

Картина, що звучить

Іван Марчук.
Зацвіли трави голубі

Роздивіться репродукцію картини одного з найвідоміших українських художників Івана Марчука «Зацвіли трави голубі». Яка музика, на вашу думку, їй суголосна?

27

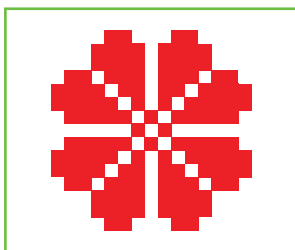
Мистецтво і медіа

Чи чули ви такий термін, як «медіа»? Що таке медіа? Звідки прийшов до нас цей термін? Чи впливає медіа на наше життя? Як це відбувається? Як медіа пов'язане з образотворчим мистецтвом?

Термін «медіа» давно знайомий нашому народові. Він походить від латинського *medium* та означає «посередник, середина». Сучасні медіа є одним і тим самим посередником, які передають через себе інформацію від однієї сторони до іншої: текст, музику або зображення.

<https://cutt.ly/hO1YF6U>

«Цацки. Народний піксель-арт». Анімація — Юліана Алимova, музика — «Дахабраха»

Медіа-Арт (середина, посередник і англ. *art* — мистецтво) — вид мистецтва, для створення і демонстрації якого використовують сучасні комунікативні та інформаційні технології (комп'ютерна, відео- та робототехніка, інтернет, біо- та мультимедійна технологія тощо).

Існують різні види медіа-арту. Вам вони відомі. Це *комп'ютерна графіка*, твори якої можуть бути надруковані чи анімаційні; *відео-арт* — електронні зображення, що рухаються на екрані; *нет-арт*, твори якого є рухомими зображеннями, що поширюються в інтернет-мережах.

Але не тільки зображення використовують медіа. Наприклад, такий вид медіа, як *саунд-арт*, створює звукові композиції, а *медіа-інсталяції* — це створення проєкцій зображень у просторі.

Електронний Евр, Електронний Борей, Електронний Нот.
Із серії «Електронні вітри»

Роботи українського художника
Степана Рябченка
на 3-й Дунайській бієнале
в Danubiana-Meulensteen
Art Museum (2015)

До якого з видів медіа ви віднесли б те, що бачите на світлинах?
Чому?

Для допитливих

Одним із засновників медіа-арту є американсько-корейський митець Нам Джун Пайк. Ще у 1963 році він демонстрував інсталяцію з 12-ти телевізорів на виставці «Exposition of Music-Electronic Television» у Німеччині. Під час демонстрування інсталяції трансльоване зображення змінювалося за допомогою магнітів.

Ідею мультимедійності почали втілювати й українські митці у 1960-х рр. Відомий український режисер Сергій Параджанов поєднував кіно, колаж та інсталяцію, мистецтвознавець Флоріан Юр'єв — світло-колір та музику, колір і слово, а поет і художник Вілен Барський — зображення, знак і слово.

Якщо раніше під медіа-артом розуміли передусім візуальну картинку, то сьогодні цей термін ми можемо зустріти у різних видах мистецтва — у театрі, музиці, кінематографі, а також і в більш прикладних галузях — медицині, машинобудуванні та освіті.

Твори медіа-мистецтва часто передбачають участь глядачів, коли вони самі стають учасниками подій — не тільки активними споглядачами, а й беруть участь у створенні творів.

Чи хотілося б вам стати учасником/учасницею медіа-арту? А автором/авторкою такого проекту? Які емоції викликають у вас світлини з прикладами медіа-арту? Дослухайтеся до себе! Ці емоції викликані кольорами чи зображеннями?

Цифрове медіа-мистецтво відрізняється від традиційного мистецтва. У медіа-мистецтві «мова» цифрова. Сьогодні художники і вчені розуміють, що мистецтво і наука можуть бути нероздільними.

Ця нерозривна явище можна знайти майже в будь-якій галузі мистецтва і науки, таких як танець, музика, живопис, драма, і т. д. З використанням нових технологій традиційні форми мистецтва (живопис, графіка, скульптура, декоративно-прикладне мистецтво) будуть більш цікавими та яскравими.

Сучасне мистецтво використовує знання з науки і техніки для створення нових, більш екзотичних та неповторних художніх ефектів. Науці також потрібно мобілізувати всі художні засоби, щоб довести та просувати власні нові технології, покладаючись на безмежну уяву мистецтва.

Творче завдання

Створіть нет-арт (нерухоме зображення, яке ви хотіли б розмістити в інтернеті). Це може бути реклама ваших захоплень (танці, спорт, музика, живопис тощо) або постер про ваш клас чи школу.

Обговоріть у класі тему «Чи загрожує медіа-арт традиційному мистецтву?».

28

Музика на телебаченні

Чому телебачення є популярним? Для чого людям телебачення? Хто створює музичні телепрограми? У чому їх особливості?

Незважаючи на появу нових технологій, одним із найпопулярніших засобів швидкої передачі інформації залишається *телебачення*. Це засіб, який не виходить з моди і є одним із улюблених у публіки завдяки легкому доступу до нього. За допомогою телебачення люди можуть отримувати інформацію, навчатися і розважатися. Значна частина програм на телебаченні — музичні. Але перш ніж потрапити на екран, музична програма долає складний шлях. У її створенні беруть участь більше ніж 100 людей: режисери, оператори, редактори, художники, звукорежисери, відеоінженери, освітлювачі, монтажери і багато інших спеціалістів. Музичні телепрограми можуть зніматися прямо на телестудії або транслюватися з кращих концертних залів чи оперних театрів, з різних музичних конкурсів. Глядачі мають можливість впливати на рейтинг програм шляхом голосування, тому телебачення постійно змінюється, щоб підтримувати рейтинг аудиторії.

У кожній країні є свої дитячі музичні програми. Українське телебачення знімає музичні програми для дітей, де виступають саме діти. **«Голос. Діти»** — українське вокальне талант-шоу на телеканалі «1+1», учасниками якого є діти віком від 6 до 14 років. Діти-учасники співають наживо, під акомпанемент оркестру. У шоу є зіркові тренери, кожен з яких представляє певний

сценічний жанр. Кожен з них обирає в свою команду по 15 виконавців — усі учасники змагаються за право залишатися на проєкті. На першому етапі тренери обирають учасника до своєї команди наосліп, повертаючись лише тоді, коли натиснуть червону кнопку. Далі відбуваються поєдинки між учасниками команд. Переможця обирають шляхом глядацького телефонного та SMS-голосування під час фінальних прямих ефірів.

«Битва хорів» — це телевізійний конкурс аматорських естрадних хорових колективів, уперше проведений у США, а згодом запозичений телекомпаніями багатьох інших країн. У вокальному шоу

«Битва хорів» між собою змагаються 8 хорів по 15 учасників у кожному. Всеукраїнські кастинги відбуваються в різних містах України ще до прямих ефірів, під час яких тренери набирають собі команди. Хори, які були обрані тренером, виборюють собі перемогу на великій сцені. Після кожного конкурсного дня один хор вибуває.

Фрагменти з музичних програм (на вибір учителя/вчительки та учнів/учениць).

Поділіться враженнями від переглянутих фрагментів. Які емоції у вас вони викликали? У чому особливості проведення шоу?

Виконайте пісню «Кольоровий світ» (музика і слова М. Мазур). Уявіть, що ви учасники/учасниці вокального шоу «Битва хорів», об'єднайтеся у групи і виконайте пісню з відповідними емоціями. Продумайте, які рухи можна застосувати під час виконання. Зверніть увагу на світлини.

Хор Олега Скрипки (м. Вінниця)

Хор Руслани Лижичко (м. Львів)

Згадайте, що вам відомо про хромакей. Перегляньте світлину і розкажіть, у чому особливості зйомок з використанням хромакею.

За бажанням влаштуйте музичне шоу разом із рідними. Оберіть учасників та учасниць, ведучих. Поміркуйте, що ще потрібно для шоу. Висвітліть цю подію, створивши відеоролик.

За бажанням, перегляньте телепередачі, заставки яких представлені на світлинах. У чому особливості проведення шоу? Уявіть, що ви звукорежисери/звукорежисерки цих програм. Якою музикою ви озвучили б події, які відбуваються на шоу? Підберіть музичний фрагмент до програми, яка вам найбільше сподобалась.

28

Телебачення ЯК МИСТЕЦТВО

Що таке телебачення? Коли воно прийшло у наше життя? Як воно змінилося з часу виникнення? Як воно пов'язане з мистецтвом?

Проблема передачі у зображенні руху, динаміки хвилювала людину ще з давніх часів. Ви вже знайомі з мистецтвом наскальних малюнків. У них первісна людина намагалася передати рухи людей на полюванні, ритуальні дії тощо. Згодом художники постійно прагнули передати динаміку розгортання певних подій.

І цю можливість подарувало людству телебачення.

Телебачення (ТБ), також **телевізія (ТВ)** (від давньогрецької *τήλε* — далеко і латини *visio* — бачення) — загальний термін, що охоплює всі аспекти технології та практичної діяльності, пов'язані з безпроводною передачею рухомих зображень зі звуковим супроводом у реальному часі.

Історія появи і розвитку телебачення дуже цікава. Перші зображення, передані з використанням електрики, були відправлені давніми пантелеграфами наприкінці дев'ятнадцятого століття.

Для допитливих

Перша телетрансляція в Україні відбулася 1 лютого 1939 року в Києві, і перший ефір тривав всього 40 хвилин.

Для допитливих

Назва телевізору «КВН 49» — це перші букви прізвищ його розробників В. К. Кенігсона, Н. М. Варшавського та І. А. Ніколаєвського, а 49 — це 1949 рік початку промислового випуску телевізора. Але для того щоб побачити зображення, у лінзу, яка була розташована перед екраном, треба було налити дистильовану або звичайну воду, і час від часу її міняти. Цей телевізор був розрахований всього на 2 телевізійні канали.

Один із перших телевізорів КВН 49

Над створенням ефектної картинки на телебаченні працює багато художників-дизайнерів/художниць-дизайнерок. Вони дбають і про вигляд знімального майданчика (інтер'єр, освітлення), і про зовнішність ведучих (одяг, макіяж).

Для допитливих

В епоху чорно-білого телебачення дикторів/дикторок фарбували зеленими рум'янами і помадою, оскільки в телекамерах часто застосовувалися червоні фільтри — і губи на екранах телевізорів виглядали блідими.

Подивіться, як можуть виглядати телестудії. Як ви вважаєте, від чого залежить оформлення телестудії? Якою має бути телестудія для обговорення життя тварин? А для програм, які є майданчиком для обговорення проблем екології, науки? Які кольори ви обрали б для оформлення таких студій? Чому?

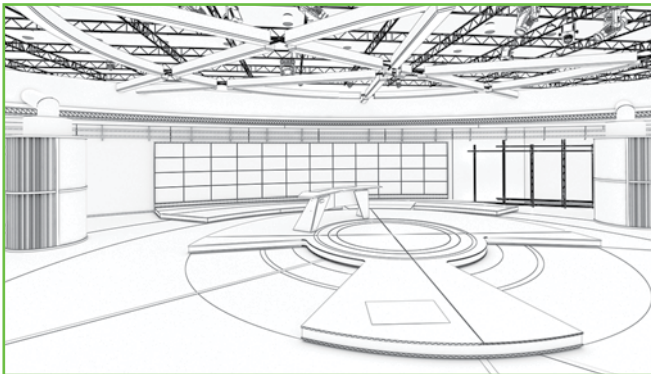
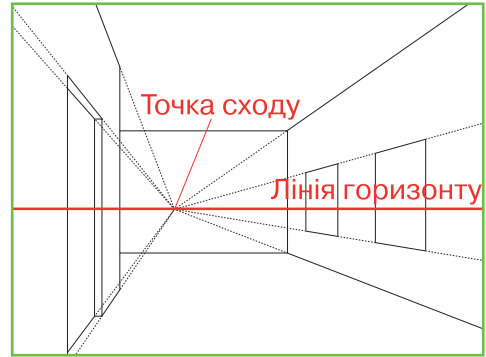
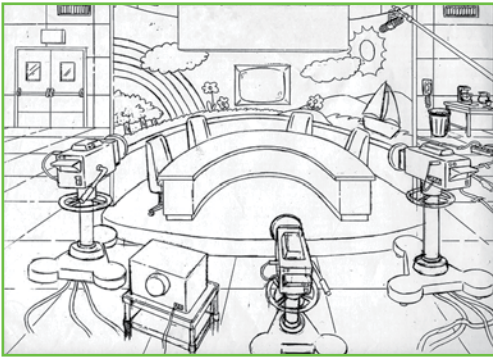

Творче завдання

Спробуйте власні сили у ролі дизайнера/дизайнерки на телебаченні. Намалуйте інтер'єр шкільної телестудії. Як вона повинна виглядати, щоб бути цікавою та сучасною? Під час малювання інтер'єру не забувайте про перспективу (лінію горизонту та точки сходу).

Об'єднайтеся в групи — «сценаристи/сценаристки», «режисери/режисерки», «дизайнери/дизайнерки», «оператори/операторки». Зніміть репортаж про життя вашого класу.

Що дають розважальні шоу глядачу? Чи можна, переглядаючи розважальне шоу, здобути нові знання про різні види мистецтва? А чи можна, беручи участь у шоу, стати професійним/професійною танцюристом/танцюристкою чи співаком/співачкою?

Жодне шоу не може існувати без музики. Музичні шоу привертають увагу глядачів усього світу. Наприклад, світовий телевізійний проєкт «Танці з зірками», який був започаткований у Великій Британії у 2004 році на телеканалі BBC під назвою «Strictly Come Dancing», набув популярності у багатьох країнах світу. У шоу разом з професійними танцівниками і танцівницями брали участь відомі люди інших професій, завданням яких було продемонструвати танцювальні здібності. Вболіваючи за свої улюблені пари танцівників та танцівниць, глядачі мали змогу ознайомитися з найвідомішими танцями світу. Найпопулярнішими танцями проєкту стали: вальс, пасадобль, фокстрот, чарльстон, ча-ча-ча.

Вальс — парний бальний танець — виконується під музику в розмірі $\frac{3}{4}$, у якому переважають швидкі повороти і обертання. Слово «вальс» походить від німецького «*кружляти*». Величезний вплив на розвиток вальсу мала творчість уславленого австрійського композитора Йоганна Штрауса.

Фокстрот — парний бальний танець, в якому відбувається

[Вальс]

[Фокстрот]

чергування швидких і повільних елементів. Він відрізняється одночасно свободою рухів і елегантністю, легкістю, плавністю і м'якістю. Цей танець нагадує вальс, але вважається більш складним, рухи танцівників і танцівниць нагадують рух лисиці.

Цей танець виконують під музику **регтайму**.

Слово це означає «рваний» або «розірваний час» (конкретно термін «рег» означає звуки, що з'являються між долями такту). Це специфічний жанр імпровізаційного музикування, джерелом якого стала творчість піаністів, які використовували характерні ритмічні зрушення, «неправильні» акценти.

1. Йоганн Штраус. Вальс «На прекрасному блискитному Дунаї».

<https://cutt.ly/IO1YLyx>

1.

2. Фрагмент українського шоу «Танці з зірками»: віденський вальс.

3. Фрагмент шоу «Strictly Come Dancing»: вальс.

4. Фрагмент конкурсу професіональних бальних танців: фокстрот.

<https://cutt.ly/8O1YZ0J>

2.

5. Фрагмент шоу «Strictly Come Dancing»: фокстрот.

3.

4.

5.

<https://cutt.ly/fO1YB12>

<https://cutt.ly/hO1Y0kB>

<https://cutt.ly/NO1Y2R9>

У чому особливості виконання танців? Чи змінився танець вальс у виконанні учасників/учасниць українського і британського шоу «Танці з зірками»? Який танець нагадує фокстрот? У чому особливості його виконання? Чи відрізняється виконання фокстроту професійними танцівниками і танцівницями на конкурсі бальних танців від виконання на шоу «Танці з зірками»? Що змінюється у постановці танцювальних номерів на шоу? Перегляньте музичний номер, який вам найбільше сподобався, ще раз. Спробуйте пластично передати його настрій. Використовуйте для цього різнокольорові хустинки або стрічки.

Перегляньте танець, який виконується кінчиками рук. Він був створений французьким танцюристом і хореографом Садеком Ваффом для церемонії закриття Параолімпійських ігор в Токіо 2020. Танець виконують 128 виконавців, які сидять в інвалідних візках. У чому особливості виконання танцю? Як би ви його назвали?

<https://cutt.ly/pO1Y6x1>

Розучіть пісню «Моя Україна — червона калина» (музика Галини Васіної, слова Марії Бойко).

<https://cutt.ly/fO2uCPL>

МОЯ УКРАЇНА — ЧЕРВОНА КАЛИНА

сл. М. Бойко

муз. Г. Васіної

Dm Gm A⁷ Dm

Зо-ло-та-вий ве-чір впав на ти-хі вер-би, со-ло-в'ї-ну піс-ню чу-ти вда-ли-ні,

F Gm C⁷ F

ча-рів-ни-ця річ-ка між га-я-ми в'єть-ся,— все це Ук-ра-ї-на, все це я і ти,

Приспів

Gm A⁷ Gm Dm

все це я і ти. Мо-я Ук-ра-ї-на — чер-во-на ка-ли-на,

A⁷ Dm D⁷

жур-ба жу-рав-ли-на — це зем-ля мо-я, це зем-ля мо-я

Gm Dm

Мо-я Ук-ра-ї-на — чер-во-на ка-ли-на,

A⁷ Dm

на-ді-я є-ди-на—це лю-бов мо-я.

1. Золотавий вечір впав на тихі верби,
солов'їну пісню чути вдалині,
чарівниця-річка між гаями в'ється, —
все це Україна, все це я і ти, все це я і ти.

Приспів:

Моя Україна — червона калина,
журба журавлина — це земля моя.
Моя Україна — червона калина,
надія єдина — це любов моя.

2. Дихати тут легко і пісні сопілки,
доле моя, доле — щастя принеси,
щоб моя родина та моя Вкраїна
в мирі та єднанні довіку жили.

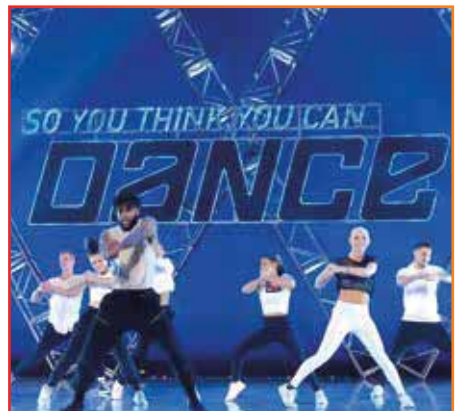
Приспів.

3. Це моя країна, тут моє коріння,
моя мова рідна, тут мої батьки.
В світі все минає, тільки застається
маміне кохання та любов землі, та любов землі.

Приспів.

У вільний час перегляньте фрагменти з танцювального британського шоу «So You Think You Can Dance?» («Ти думаєш, що вмієш танцювати?») та його української адаптації «Танцюють всі!», учасниками/учасницями яких могли стати всі, хто бажає довести, що вміє танцювати. Які емоції викликають у вас виступи учасників/учасниць?

Перегляньте світлини і розподіліть танці за категорію: бальні і народні. Згадайте, що вам відомо про ці танці. Розкажіть.

Аркан

Кантрі

Фокстрот

**БАЛЬНІ
ТАНЦІ**

**НАРОДНІ
ТАНЦІ**

Краков'як

Вальс

Віденський вальс

За допомогою планшета або телефону перевірте свої знання з теми, пограйте у гру «Знайди відповідності».

<https://cutt.ly/iO1Utlf>

29

Інсталяція як форма сучасного мистецтва

**Чи чули ви колись слово «інсталяція»?
Звідки воно прийшло? Що воно означає?**

Слово «інсталяція» прийшло до нас з англійської мови.

Інсталяція — це мистецтво, яке використовує тривимірні об'єкти, що призначені для зміни сприйняття простору людиною.

Мистецтво інсталяції створили одні з найавантюристичніших і найшвидших шедеврів усіх часів, використовуючи для своїх творінь все, що можна знайти: від паперу, тканини, пакетів та зім'ятих мішків для сміття до дзеркальних кімнат і гігантських грибів.

Уважно подивіться на світлини з інсталяціями. Що вони вам нагадують? Які емоції викликають? Що ви відчуваєте, роздивляючись ці світлини? Що, на вашу думку, хотіли донести до нас художники, які створили ці інсталяції?

Емануель Муру. Художня інсталяція з паперу на виставці «Космос в Гінзі», Токіо, Японія

Для допитливих

Мігель Ротшильд назвав свою інсталяцію з тканини «Елегія» на честь поеми Хорхе Луїса Борхеса. З лицьового боку темно-синій океан тканини виглядає так, ніби ось-ось зірветься на глядача, а рибальська волосінь — нагадує струмені дощу. Залежно від точки зору, темно-синя тканина виглядає так, ніби це поверхня океану або бурхливе небо.

Мігель Ротшильд.
Художня інсталяція з тканини «Елегія», Берлін, Німеччина

На відміну від традиційних видів мистецтва, таких як живопис, графіка та скульптура, мистецтво інсталяції заповнює цілі кімнати або навіть галереї. Це мистецтво виникло як художній рух у 1960-х роках і відтоді стало одним із найпопулярніших та найпоширеніших напрямів сучасного мистецтва.

З моменту свого виникнення мистецтво інсталяції залишається одним з найбільш поширених засобів сучасного візуального мистецтва.

Олександр Мілов.
Інсталяція «Любов»
(м. Одеса, Україна)

Для допитливих

Проект «Перехрестя» пакистанської художниці — це великий куб із лазерним різьбленням. Якщо правильно підвісити і освітити його у центрі кімнати, він наповниться химерними тінями і візерунками. Цей арт-проект спирається на чистоту і внутрішню симетрію геометричного дизайну, а також на створення просторових ілюзій і власну інтерпретацію тіней глядачами. У 2014 році на виставці Artprize за цей проєкт художниця Аніла Куайюм ага отримала головний приз.

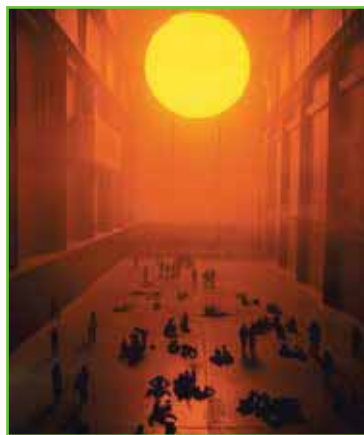

Аніла Куайюм ага.
Проект «Перехрестя»

Роздивіться уважно світлину з проєктом «Перехрестя». Як ви вважаєте, чому таку назву дала художниця цьому проєкту? На який вид українського декоративно-прикладного мистецтва схожа ця робота? Чи може витинанка стати об'єктом інсталяції?

Художники-інсталювальники використовують для своїх творчих робіт будь-які предмети і матеріали. Озирніться навколо. Що може стати предметом вашої інсталяції, що наштотує вашу думку на створення власного твору? Інсталяція — це творчість, політ думки і фантазія художника.

Олафур Еліассон.
Проект «Погода»

Творче завдання

Створіть інсталяцію, використовуючи будь-які матеріали, щоб привернути увагу до проблем збереження природи або розповісти про свій клас («Наше навчання», «Канікули — це весело» тощо).

30

Феєрія сучасних музичних шоу

Які види мистецтв об'єдналися у розважальних шоу? У чому їх особливості? Як музика об'єднала танець, пісню, акробатичні номери, образотворче мистецтво?

Румунський телевізійний проєкт «Mysteries in the spotlight» («Загадки в центрі уваги») в українській адаптації отримав назву «Маскарад», загадкове шоу, в якому учасники/учасниці двох команд намагаються відгадати, хто ховається під маскарадним костюмом. Учасники/учасниці демонструють свої таланти — співають, грають на музичних інструментах, танцюють, виконують акробатичні номери.

Музичний міжнародний телевізійний проєкт «The Masked Singer» («Співак у масці») в українській адаптації отримав назву «Маска». Це шоу, в якому знаменитості (співаки/співачки, акторки/актори, гумористки/гумористи, спортсмени/спортсменки тощо), одягнені в незвичайні костюми, виконують популярні композиції на сцені.

Фрагмент шоу «Маска»: виступ Циклопа (Мішель Андраде).

1. Фрагмент шоу «Маскарад-2»: виступ Мавки (Руслана Лижичко) українська народна пісня «Щедрик».
2. Фрагмент шоу «Маскарад-2»: виступ Кішки (Лілія Подкопаєва).
3. Фрагмент шоу «Маска»: виступ Циклопа (Мішель Андраде).
4. Фрагмент шоу «Маскарад-2»: виступ Арлекіна (Георгій Делієв).

<https://cutt.ly/4O1UiRt>

<https://cutt.ly/NO1UfjE>

1.

2.

3.

4.

<https://cutt.ly/qO1UasP>

<https://cutt.ly/KO1Uhi9>

Чи вразили вас костюми учасників/учасниць? Чим? Чим вразив виступ Руслани Лижичко? Які інструменти були представлені? У чому особливості гри на цих інструментах? Які види мистецтва представляли учасники/учасниці шоу? У чому особливості виконання номерів?

Чечітка (степ) — різновид танцю, характерною особливістю якого є ритмічна ударна робота ніг. Як правило, чечітка виконується в спеціальному взутті, підбитому металевими пластинами.

Уявіть себе учасниками/учасницями шоу талантів, виконайте музичні композиції з використанням елементарних музичних інструментів та віртуальних інструментів.

[Віртуальна бандура]

<https://cutt.ly/xO2u3l0>

[Віртуальне піаніно]

<https://cutt.ly/GO1TrMu>

[Віртуальні барабани]

<https://cutt.ly/aO1UvUs>

Виконайте пісню «Моя Україна — червона калина» (музика *Г. Васиної*, слова *М. Бойко*) з відповідним настроєм.

Пригадайте музичні терміни, що вивчали протягом року, знайдіть відповідники.

ДИНАМІКА

f

Легато

mp

Стаккато

Тенор

Сопрано

Альт

mf

Бас

ІШТРИХ

ТЕМБР

За бажанням проведіть урок-концерт у формі телевізійного шоу «Маска» або «Маскарад». Об'єднайтеся у трійки або четвірки, підготуйте маски і музичні номери. Під час виконання пісень звертайте увагу на динаміку, темп, ритм.

За допомогою планшета або смартфона пограйте у гру «Знайдіть відповідники».

<https://cutt.ly/7O1UQuK>

30

Музеї – скарбниці шедеврів

Що таке «музей»? Чи полюбляєте ви відвідувати музеї? Які музеї вам подобаються? Що вас приваблює в музеях?

Музе́й (від давньогрецької — «дім Муз») — заклад, де здійснюється культурно-освітня та науково-дослідницька робота. Він призначений для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, а також ознайомлення з надбаннями національної і світової історичної та культурної спадщини.

Музей Лувр. Париж. Франція

Музей Прадо. Мадрид. Іспанія

Існує багато видів музеїв. Вони відрізняються тими предметами (експонатами), які зберігають.

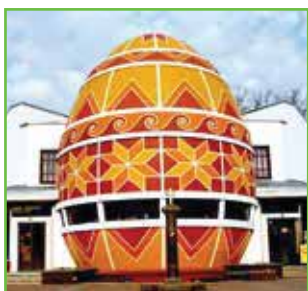
Зверніть увагу на представлені види музеїв. Чому вони мають таку назву? Які предмети (експонати) там можуть побачити відвідувачі?

Для допитливих

Щороку 18 травня святкується Міжнародний день музеїв. У цей день деякі країни, і Україна також, проводять захід, який називається «Ніч музеїв». Кожен музей розробляє власну програму проведення цього заходу. Це дуже цікаво!

Музей писанкового розпису. Коломия

В Україні існують дуже цікаві незвичайні музеї. Це музей «Писанка» (Музей писанкового розпису) у м. Коломия на Івано-Франківщині, Музей дитинства у м. Харків, Музей звуку у м. Одеса, Музей українського весілля у с. Великі Будища на Полтавщині, Музей мініатюр Миколи Сядристого у м. Київ та багато інших.

Музей дитинства.
Харків

Музей звуку.
Одеса

Музей мініатюр
Миколи Сядристого.
Київ

Кожний музей — це праця багатьох співробітників, які знаходять, зберігають різні речі й дають нам можливість ознайомитись з ними.

Як ви вважаєте, що може зберігатися у Музеї дитинства? А в Музеї звуку? А який музей відкрили би ви?

Для допитливих

Національний художній музей України розпочав свою історію ще у далекому 1899 році. І називався він тоді інакше — «Київський художньо-промисловий і науковий музей імператора Миколи Олександровича».

Національний художній музей України

Листівка початку ХХ століття

Завдяки технічним засобам медіа ми можемо відвідувати музеї різних країн, навіть не перебуваючи у цій країні, ознайомитися з культурою народів, які проживають на різних континентах.

До яких музеїв ви хотіли б потрапити? Чим вас приваблюють саме ці музеї? Що ви хочете в них побачити? Що ви знаєте про музеї різних країн? Чи пощастило вам відвідати якісь з відомих музеїв світу? Розкажіть про них.

Творче завдання

Оберіть свої найкращі роботи. Створіть власну віртуальну виставку.

Оберіть будь-який музей світу. Знайдіть у мережі Інтернет цікаву інформацію про нього. «Помандруйте» залами цього музею.

<https://cutt.ly/1O1UTII>

<https://cutt.ly/oO1UlaZ>

Перевіряємо свої досягнення: я знаю, можу, відчуваю

1. Пройшовши лабіринтом, прочитай рядки з вірша Ліни Костенко. Як ти їх розумієш? Поясни.

	т	ь	—	к	а	й	м	і	х	м	
М	є	с	а	о	н	б	с	ч	і	и	
е	а	я,	к	с	а	і	о	н	с	с	в
н	д	м	и	м	н	л	к	а	у	т	т
і	з	у	з	і	ч	ь	ш	і	з	е	ц

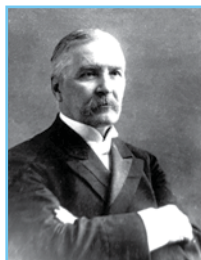
2. Знайди відповідники.

ОПЕРА	музичний вступ до вистави, яку виконує симфонічний оркестр
ЛІБРЕТО	автор і постановник балетів, хореографічних міні-атюр, танців
УВЕРТЮРА	театральний жанр, який об'єднує сценічну дію, слово і музику
БАЛЕТМЕЙСТЕР	рухи, жести, якими танцівники і танцівниці ніби розмовляють одне з одним
КОРДЕБАЛЕТ	короткий літературний виклад сюжету опери, оперети, балету, мюзиклу
ПАНТОМІМА	колектив танцівників і танцівниць, які виконують групові, масові танці і сцени

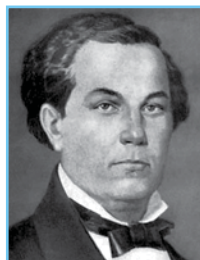
3. **Галерея портретів.** Назви музичні твори, зображених на портретах композиторів, з якими ти ознайомився/ознайомилася у другому семестрі. Що тебе захоплює у їхньому творчому доробку?

Вольфганг
Амадей
Моцарт

Микола
Лисенко

Семен
Гулак-
Артемівський

Річард
Роджерс

4.

За світлинами визнач вид фільму й охарактеризуй його особливості.

1

художній

документальний

мультіплікаційний

2

3

5.

Розгадай ребуси. Які види мистецтва в них зашифровані?

1

2

3

6.

Вислови своє ставлення.

- ◆ Які музичні твори тебе найбільше вразили і чому?
- ◆ Які почуття викликали?
- ◆ Які твори хотілось послухати ще?
- ◆ Який музичний твір можна поставити як рингтон на телефон?
- ◆ Який музичний твір можна прослухати, коли втомились?

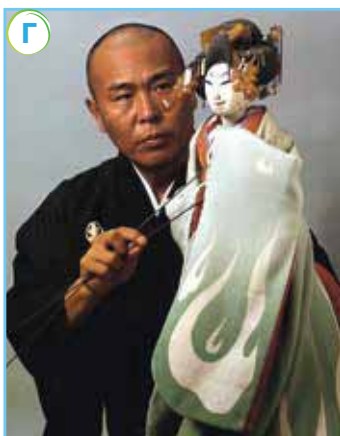
7.

Створи свій «Музичний план дня», запиши у власний щоденник вражень музичні твори, які можна прослуховувати впродовж дня: для активізації (*ранок*), гарного настрою (*день*), зняття втоми (*вечір*). Розкажи про свій «Музичний план дня» своїм друзям.

	Автор, назва твору
ранок	
день	
вечір	

Перевіряємо свої досягнення: я знаю, можу, відчуваю

1. Розстав театральних ляльок за видами.

2. Визнач вид мистецтва, для якого майстри та майстрині створюють свої роботи.

3. Поєднай терміни та їх визначення.

Композиція	місце видовищ, вид видовищного мистецтва.
Театр	художнє оформлення дії на театральній сцені.
Афіша	місце, де відбувається театральна вистава.
Декорація	напряма анімації, яка застосовує об'ємні сцени-макети з ляльками-акторами.
Музей	рекламне або довідкове аркушеве видання з інформацією щодо певного культурного заходу (події), призначене для розклеювання.
Інсталяція	побудова художнього твору, яка обумовлена його змістом, призначенням і характером.
Лялькова анімація	заклад, де здійснюється культурно-освітня та науко-дослідницька робота.
Сцена	мистецтво, де використовуються тривимірні об'єкти, що призначені для зміни сприйняття простору людиною.

4. Склади синквейн до художнього твору.

Синквейн — це вірш, що складається з п'яти рядків. Слово «сенкан» походить від французького слова «п'ять» і позначає вірш у п'ять рядків.

1. Іменник (1 слово).
2. Прикметники (2 слова).
3. Дієслова (3 слова).
4. Фраза (4 слова).
5. Слово, синонім до першого, що повторює суть теми.

Марія Приймаченко.
Мавпа їде
на чотириголовому
звірі

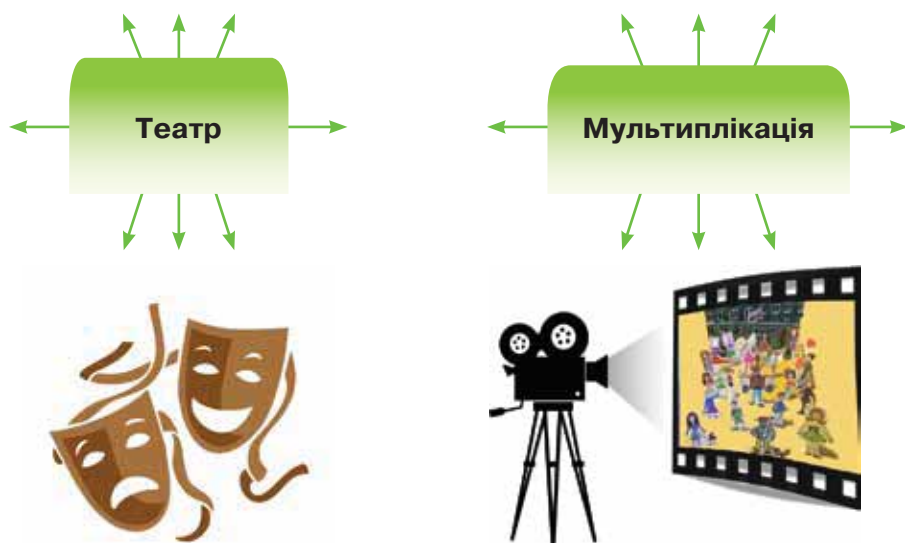
5.

Опиши улюблену виставу з точки зору одного з уявних персонажів.

- ◆ *Вчителя/вчительки*, який/яка має розповісти про виставу учням 1 класу.
- ◆ *Автора/авторки твору*, за яким поставлено виставу.
- ◆ *Людини*, яка випадково потрапила на виставу.
- ◆ *Композитора/композиторки*, які мали написати мелодію до вистави.
- ◆ *Критика*, який писатиме про цю виставу у місцевій газеті.
- ◆ *Директора/директорки театру*, в якому відбулася вистава.

6.

Склади «асоціативний кущ» до термінів.

7.

Доповни список музеїв, де тобі хотілося б побувати, та посилань на їхні офіційні сторінки в мережі Інтернет.

1. Національний художній музей України/National Art Museum of Ukraine

<https://cutt.ly/XO1UD2O>

Порадник для юних шанувальників і шанувальниць мистецтва

Сила мистецтва чи наука? Як впливає на людину класична музика

<https://suspilne.media/182389-spivacka-adel-vipustila-persij-albom-za-6-rokiv/>

Українські мультфільми

<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/1995422-najkrasi-ukrainski-multfilmi-vsih-casiv.html>

<https://uafilm.tv/cartoon/>

Гра на музичних інструментах онлайн:

фортепіано — <https://www.musicca.com/piano>

гітара — <https://www.musicca.com/guitar>

ударні — <https://www.musicca.com/drums>

бандура — <https://bandura.ukrzen.in.ua/en>

Від бандури до цимбал. Короткий путівник українськими народними інструментами

<https://theukrainians.org/naoni-guide/>

Обличчя музики. Українська популярна музика. Творчі портрети українських виконавців та гуртів

<http://rock-oko.com/knizhki/oblichchya-muziki/>

Медіапростір. 12 фільмів для дітей, знятих за мотивами відомих книжок

<https://bokmal.com.ua/media-world/12-ekranizatsiy-dytlitu/>

Музей театрального, музичного та кіномистецтва України <http://tmf-museum.kiev.ua/>

Інтерактивний музей «Відвідай» <http://old.dailyviv.com/3D/toda/>

Музейний портал. Музеї світу <https://museum-portal.com/ua/museums/>

Музеї України просто неба <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>

Ольвія. Музей просто неба <https://olbio.com.ua/ua/html/>

«Віртуальні хори» Еріка Вайтекера <http://mus.art.co.ua/virtualni-hory-erika-vajteкера/>

Країна музики. Легенда про троїстих музик

http://domisokal.blogspot.com/2014/06/blog-post_27.html

Історія музики для дітей: від фольку до джазу <https://www.youtube.com/watch?v=bDSQvS9-aN8>

Музична кухня. Арфа <https://www.youtube.com/watch?v=qzoBb3E3Zbw>

Печера Шове (Франція) <https://www.youtube.com/watch?v=MloSZXaWdvo>

Ідемо в музей. Пархомівський художній музей імені Панаса Луньова

<https://www.youtube.com/watch?v=VclxrSOjYk&t=236s>

Музеї. Як це працює. Випуск 1. Музей Ханенків. Європейська колекція

https://www.youtube.com/watch?v=LYpqX_i1Wo0

Найвидатніші музеї світу (віртуальна екскурсія) https://www.youtube.com/watch?v=l_SH5aKBmIM

Витинанка: від традицій до сучасних інтер'єрів · Ukraïner

<https://www.youtube.com/watch?v=T9SeLTFjtVM>

Українські витинанки <https://www.youtube.com/watch?v=R9LmmYWdMWE>

Іщук Олеся (Палітра. Витинанки) <https://www.youtube.com/watch?v=EbhghXbaaR8>

Самчиківський розпис. Друге життя · Ukraïner <https://www.youtube.com/watch?v=e7DRqj82X8s>

Всесвітньо невідома Петриківка · Ukraïner

https://www.youtube.com/watch?v=Vi_UhwPOd44&t=205s

Про що розповідають мурали в Києві <https://www.youtube.com/watch?v=YkymcSvh8pA>

Нові мурали України | #ШоТам <https://www.youtube.com/watch?v=fhkgI4leV14>

Історія фотографії — Вікторія Буірська (сюжет до програми ТЕМА: Фотографія)

<https://www.youtube.com/watch?v=ez4mRMbK9RI>